नवग्रह-विधान

पद्धति.

મૂળ સહિત શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાન્તર.

સોલ એજન્ટ

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૩૦૩૫, પાનકોર નાકા—અમદાવાદ.

नवग्रह-विधान
पद्धति.

નવે ગ્રહનાં ધ્યાન પુજા, કથા, મંત્ર, જપ, યંત્ર, દાન વગેરે.

મૂળ સહિત શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાન્તર.

ભાષાન્તરકર્તા

પંડિત નરહરી મગનલાલ શર્મા.

પુરાણભૂષણ. લુણસાવાડા—અમદાવાદ.

છાપી પ્રસિદ્ધકર્ત્તા

હરિભાઈ દલપતરામ પટેલ

શાહપુર—અમદાવાદ.

સોલ એજન્ટ

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૩૦૩૫, પાનકોર નાકા—અમદાવાદ.

કિમ્મત. રૂ ૦-૧૨-૦

આવૃત્તિ ૨ જી. પ્રત ૧૦૦૦.

સંવત ૧૯૮૫. સને ૧૯૨૯.

મુદ્રકઃ
હરિભાઈ દલપતરામ પટેલ
અન્ત્યોદય પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ
અમદાવાદ.

અનુક્રમણિકા.

श्रीगणेशायनमः

॥ अथ नवग्रह–विधान पद्धति प्रारंभः ॥

गणेशंभारतींनत्वा गुरुपादांबुजं तथा ॥
जन्मकाले गोचरेचदशास्वंतरदशासुच ॥
दुष्टस्थानस्थिताखेटा लोकानांभयकारकाः ॥
तस्माद्ग्रहविधानं तुवक्षेहंशास्त्रसंमतम् ॥ १ ॥

હું ગણપતીને સરસ્વતીને તથા ગુરુના ચરણ કમળને નમસ્કાર કરીને જન્મકાળમાં તથા ચાલુ ગ્રહ સ્થીતીમાં તથા દશાકાલમાં તથા અંતર દશાકાલમાં ખરાબ સ્થાનમાં આવેલા ગ્રહો મનુષ્યને ભયકારક ફળને આપવાવાળા હોય છે, તેથી શાસ્ત્ર સંમતગ્રહ વિધાન કહું છું.

॥ अथध्यानम् ॥

ध्येयःसदासवितृमंडलमध्यवर्ति नारायणः सरसिजासन-सन्निविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान् किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ १ ॥

જેમના હાથે બાજુબંધ, કાને મકરાકૃતિ કુન્ડલ, મસ્તક ઉપર મુકુટ, કંઠમાં હાર, સુવર્ણના સરખુ જેનું શરીર છે તથા જેણે હાથમાં શંખ તથા ચક્રને ધારણ કરેલ છે, અને સૂર્યના મંડલ મધ્યમાં જે પદ્માસનથી બેઠેલા છે, એવા નારાયણનું નિરંતર હું ધ્યાન કરૂં છું.૧

एकचक्ररथोयस्यदिव्यः कनकभूषितः ॥
समेभवतुसुप्रीतः पद्महस्तोदिवाकरः ॥ २ ॥

જેનો સુવર્ણથી શોભાયમાન એક પૈડાવાળો દિવ્ય રથ છે, જેના હસ્તમાં કમળ છે, એવા દિવાકર—સૂર્ય ભગવાન મને પ્રસન્ન થાઓ. ૨

॥ मित्रायनमः ॥रवयेनमः ॥ सूर्यायनमः मानवेनमः ॥ खगायनमः ॥ पूष्णेनमः ॥ हिरण्यगर्भायनमः ॥ मरीचयेनमः ॥ आदित्यायनमः ॥ सवित्रेनमः ॥ अर्कायनमः ॥ भास्करायनमः

મિત્રને, રવિને, સૂર્યને, ભાનુને, ખગને, પુષાને. હિરણ્યગર્ભને, મરિચિને, આદિત્યને, સવિતાને, અર્કને અને ભાસ્કર એ સૂર્યને નમસ્કાર છે.

नमः सवित्रेजगदेकचक्षुषेजगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे ॥
त्रयीमयायत्रिगुणात्मधारिणेविरिंचिनारायणशंकरात्मने ॥१॥

જગતના નેત્રરૂપ જગતની ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને નાશના કારણ ભૂત, ઋક્, યજુ અને સામ એ ત્રણ ભેદ રૂપ તથા સત્વ, રજ અને તમોગુણના શરીરને ધારણ કરવા વાળા, એટલે કે વિષ્ણુ, બ્રહ્મા અને શિવરૂપ સૂર્ય ભગવાનને નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

नमोस्तुसूर्यायसहस्ररश्मयेसहस्रशाखान्वितसंभवात्मने ॥
सहस्रयोगोद्भवभावभागिनेसहस्रसंख्यायुधधारिणेनमः ॥ २ ॥

હજારો કિરણોવાળા, હજારો શાખાઓથી યુક્ત, ઉત્પત્તિ સ્વરૂપ છે જેનું એવા હજારો યોગથી ઉત્પન્ન થયેલ પદાર્થોને ભોગવવાવાળા અને હજારો આયુધને ધારણ કરવાવાળા સૂર્યનારાયણને નમસ્કાર કરૂં છું.

आदित्यस्यनमस्कारंयेकुर्वतिदिनेदिने ॥
जन्मांतरसहस्रेषुदारिद्र्यंनोपजायते ॥ ३ ॥

જે મનુષ્ય પ્રતિદિવસ સૂર્ય ભગવાનને નમસ્કાર કરે છે, તેને હજારો જન્મમાં પણ દારિદ્રય આવતું નથી. ૩

॥ अथआदित्यहृदय सटीक ॥

जपा कुसुम संकाशं काश्यपे यमहद्युतिं ॥
तमोपहंच पापघ्नं प्रणतोऽस्मि दिवाकरं ॥१॥

॥ रवि ॥ १ ॥

१ माणिक ।
२ गऊं ।
३ सवत्स गाय
४ रातुं वस्त्र ।
५ गोळ ।

६ सुवर्ण ।
७ तांबु ।
८ रक्त चंदन ।
९ कमळ ।

मध्य वर्त्तुल मंडल, अं, १२ कगलिंदेशमां जन्म, काश्यपगोत्र, रातो वर्ण, सिंहराशीनोस्वामी जप७०००

॥ अथ सूर्यदानम् ॥

माणिक्य गोधूमसवत्स धेनु । कौसुंभवस्त्रंगुडहेमताम्र
आरक्तकं चंदन पंकजंच ददातिदानंहि प्रदीप्तधाम्ने ॥

માણેક, ઘઉં, વાછરડા સહિત ગાય, રાતું વસ્ત્ર, ગોળ, સુવર્ણ,

લાંબુ, રક્ત ચંદન અને કમળ એ સર્વનું દાન સૂર્યને અર્થે આપવું; જેથી સૂર્ય સંબંધી પીડા નાશ થાય છે. ૨૬

॥ शतानीक उवाच ॥

कथमादित्यमुद्यंतमुपतिष्ठोद्विजोत्तम ॥
एतन्मे ब्रूहि विप्रेंद्र प्रपद्ये शरणं तव ॥ १ ॥

શતાનીકરાજા પુછે છે કે–હે સુમન્ત રૃષિ! હે દ્વિજોત્તમ!! ઉદય થતા સૂર્યની કેવા પ્રકારે સેવા કરવી તે મને કહો. હે વિપ્રેન્દ્ર! હું આપને શરણે આવ્યો છું. ૧

॥ सुमंतउवाच ॥

इदमेव पुरा पृष्टः शंखचक्रगदाधरः ।
प्रणम्यशिरसा देवर्जुनेन महात्मना ॥ २ ॥

સુમન્ત રૃષિ કહે છે કે–હે રાજેન્દ્ર! પૂર્વે મહાત્મા અર્જુને આવોજ પ્રશ્ન શંખ ચક્ર અને ગદાને ધારણ કરવાવાળા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેમને પુછ્યો હતો. ૨

कुरुक्षेत्रे महाराज प्रवृत्ते भारते रणे ।
कृष्णनाथं समासाद्य प्रार्थयित्वाब्रवीदिदम् ॥ ३ ॥

હે રાજા શતાનીક! કુરૂક્ષેત્રમાં પાંડવ–કૌરવના મહા સંગ્રામથી નિવૃત્ત થયા પછી અર્જુને શ્રીકૃષ્ણ પાસે જઈને પ્રાર્થના કરીને આ પ્રમાણે પુછ્યું હતું. ૩

॥ अर्जुन उवाच ॥

ज्ञानं च धर्मशास्त्राणां गुणाद्गुणतरं तथा ।
मया कृष्ण परिज्ञातं वाङ्मय सचराचरम् ॥ ४ ॥

અર્જુન પુછે છે કે–હે ભગવાન ! ધર્મશાસ્ત્રનું ગુહ્ય થકી પણ ગુહ્ય જ્ઞાન મેં આપના શ્રી મુખથી શ્રવણ કર્યું અને જેમાં સ્થાવર જંગમ વિશ્વ છે એવો વાણીનો સમુહ પણ મેં જાણ્યો. ૪

सूर्यस्तुतिमयं न्यासं वक्तुमर्हसि माधव ।
भक्तया पृच्छामि देवेश कथयस्व प्रसादतः ॥ ५ ॥

હે માધવ ! જેમાં સૂર્યની સ્તુતિ છે એવો ન્યાસ દેવ દેવેશ હું ભક્તિ પૂર્વક પુછું છું, માટે મારા ઉપર અનુગ્રહ કરીને તે કહો. ૫

सूर्यभक्ति करिष्यामि कथं सूर्यं प्रपूजयेत् ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्प्रसादेन यादव ॥ ६ ॥

સૂર્યની ભક્તિ તથા પૂજન હું કરીશ. પણ તે કેવી રીતે થાય? હે શ્રીકૃષ્ણ તેનો વિધિ હું આપના મુખથી આપની કૃપાવડે શ્રવણ કરવા ઇચ્છા રાખું છું. ૬

॥ श्रीभगवानुवाच ॥

रुद्रादिदैवतैः सर्वैः पृष्टेन कथितं मया ।
वक्ष्येहं सूर्यविन्यासं शृणु पांडव यत्नतः ॥ ७ ॥

શ્રીભગવાન કહે છે કે હે પાન્ડુકુળ ભૂષણ અર્જુન ! શ્રીસદાશિવજી–આદી સર્વ દેવતાઓએ મને પુછ્યું હતું, અને તેમને મેં જે સૂર્યનો ન્યાસ કહ્યો હતો, તે હું તને કહું છું તે તું યત્નપૂર્વક શ્રવણ કર. ૭

अस्माकं यत्त्वयापृष्टमेकचित्तो भवार्जुन ।
तदहं संप्रवक्ष्यामि आदिमध्यावसानकम् ॥ ८ ॥

હે અર્જુન ! તેં જે મને પુછ્યું તે તું એકાગ્રચિત્તથી શ્રવણ કર, તે વિધિ, આદિ, મધ્ય અને અવસાન પર્યન્ત હું તને કહીશ. ૮

॥ अर्जुन उवाच ॥

नारायण सुरश्रेष्ठ पृच्छामि त्वां महायशाः ।
कथमादित्यमुद्यंतमुपतिष्ठेत्सनातनम् ॥ ९ ॥

અર્જુન પુછે છે કે-હે નારાયણ ! હે સુરશ્રેષ્ઠ !! હે મહાયશાવાળા ! હે સનાતન !! હું આપને પુછું છું કે ઉદય થતા સૂર્યનું સેવન શી રીતે કરવું ? ૯

॥ श्रीभगवानुवाच ॥

साधु पार्थ महाबाहो बुद्धिमानसि पांडव ।
यन्मां पृच्छस्युपस्थानं तत्पवित्रं विभावसोः ॥ १० ॥

શ્રી ભગવાન કહે છે કે-હે પાન્ડુનન્દન ! હે મહાબાહો તું બુદ્ધિમાન્ છે. તેં ઉત્તમ પ્રશ્ન કરેલ છે. સૂર્યનું સેવન તેં મને પુછ્યું, તે પવિત્ર છે. ૧૦

सर्वमंगलमांगल्यं सर्वपापप्रणाशनम् ।
सर्वरोगप्रशमनमायुर्वर्धनमुत्तमम् ॥ ११ ॥

સર્વ મંગળનું પણ મંગળ, સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર, સર્વ રોગોને શમાવનાર અને આયુષ્યની વૃદ્ધિ કરનાર સૂર્યના સેવનથી કાંઈ ઉત્તમ નથી. ૧૧

अमित्रदमनं पार्थ संग्रामे जयवर्धनम् ।
वर्धनं धनपुत्राणामादित्यहृदयं शृणु ॥ १२ ॥

શત્રુનો પરાજય કરનાર, સંગ્રામમાં જય અપાવનાર અને લક્ષ્મી તથા પુત્રોને વધારનાર આદિત્યના હૃદયને તું સાંભળ. ૧૨

यच्छ्रुत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः ।

त्रिषु लोकेषु विख्यातं निःश्रेयसकरं परम् ॥ १३ ॥

જે શ્રવણ કરવાથી સર્વ પાપ થકી મુક્ત થવાય છે, એમાં જરાપણ સંશય નથી અને ત્રૈલોક્યમાં વિખ્યાત કરનાર અને નિરંતર કલ્યાણકારક છે. ૧૩

देवदेव नमस्कृत्य प्रातरुत्थाय चार्जुन ।

विघ्नान्यनेकरूपाणि नश्यंति स्मरणादपि ॥ १४ ॥

હે અરજુન ! પ્રભાતે ઉઠીને દેવના દેવને નમસ્કાર કરવાથી તથા તેનું સ્મરણ કરવાથી અનેક પ્રકારનાં વિઘ્નો નાશ પામે છે. ૧૪

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सूर्यमावाहयेत्सदा ।

आदित्यहृदयं नित्यं जाप्यं तच्छृणु पांडव ॥ १५ ॥

હે અરજુન ! એ માટે સર્વ પ્રયત્નથી નિરન્તર સૂર્યને બોલાવવા અને આદિત્ય હૃદયમાં નિરંતર જપ કરવા યોગ્ય છે, માટે તેનું શ્રવણ કર. ૧૫

यज्जपान्मुच्यते जंतुर्दारिद्र्यादाशु दुस्तरात् ।

लभते च महासिद्धिं कुष्ठव्याधिविनाशिनीम् ॥ १६ ॥

જેનો જપ કરવાથી મનુષ્યો, મહાદુસ્તર દારિદ્રથી તુરત મુક્ત થઇ જાય છે, કોડના રોગવાળો હોય અને તે જો પાઠ કરે તો તેનો તે વ્યાધિ નાશ પામે છે, તથા મહા સિદ્ધિને પામે છે. ૧૬

अस्मिन्मंत्रे ऋषिश्छंदो दवता शक्तिरेव चे ।
सर्वमेव महाबाहो कथयामि तवाग्रतः ॥ १७ ॥

આ મંત્રમાં ઋષિ છન્દો, દેવતા શક્તિ છે. હે મોટી ભુજાવાળા અરજુન! એ સર્વે હું તારી પાસે કહું છું. ૧૭

मया ते गोपितं न्यासं सर्वशास्त्रप्रबोधितम् ।
अथ ते कथयिष्यामि उत्तमं मंत्रमेव च ॥ १८ ॥

મેં ગુપ્ત રાખેલો ન્યાસ, સર્વ શાસ્ત્રોએ જણાવેલો છે, તે તથા ઉત્તમ મંત્ર એ સર્વ હું તને કહીશ. ૧૮

ॐअस्य श्रीआदित्यहृदयस्तोत्रमंत्रस्य श्रीकृष्ण ऋषिः। सूर्यात्मा त्रिभुवनेश्वरो देवता। अनुष्टुप्छंदः हरितहयरथं दिवाकरं घृणिरिति बीजम्। ॐनमो भगवतेजितवैश्वानरजातवेसइतिशक्तिः ॐनमोभगवते आदित्याय नम इति कीलकम्। ॐअग्निगर्भ देवता इति मंत्रः। ॐनमो भगवते तुभ्यमादित्याय नमोनमः श्रीसूर्यनारायणप्रीत्यर्थं जपे विनियोगः। अथ न्यासः। ॐह्रांअंगुष्ठाभ्या नमः। ॐह्रीं तर्जनीभ्यां नमः। ॐह्रूंमध्यामाभ्यां नमः। ॐह्रैं अनामिकाभ्यां नमः। ॐह्रौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः। ॐह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः। ॐह्रां हृदयाय नमः। ॐह्रीं शिरसे स्वाहा। ॐह्रूं शिखायैवषट्। ॐह्रैं कवचाय हुम्। ॐह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट्। ॐह्रः अस्त्राय फट्। ॐह्रांःह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रःइतिदिग्बंधः।

અ. ઉ. મ્ એ ત્રણનો ઓમ્ શબ્દ થાય છે, ઓમ્ત્રિગુણા-ત્મક છે. તથા બ્રહ્મવાચક પણ છે. આ આદિત્ય હૃદયરૂપી સ્તુતિ મંત્રના શ્રીકૃષ્ણ ઋષિ છે. શ્રી સૂર્યનારાયણ ત્રૈલોક્યના ઇશ્વર દેવ છે. આ સ્તોત્રના અનુષ્ટુપ્ વૃત્ત છે. લીલા ઘોડાના રથવાળા દિવાકર જેના બીજ છે. જેણે વૈશ્વાનર નામના જાતવેદને જીતેલ છે. તે સૂર્ય ભગ-વાનને નમસ્કાર છે. એ શકિત છે. ભગવાન આદિત્યને નમસ્કાર છે, એ કીલક–ખિલો છે, એ બ્રહ્મરૂપ અગ્નિ દેવતા ગર્ભ છે, એ મંત્ર છે. હે ભગવાન આદિત્ય! તમને નમસ્કાર છે, નમસ્કાર છે, નમસ્કાર છે. શ્રી સૂર્યનારાયણની પ્રીતિને માટે આનો જપ કરીશ. એ વિનિયોગ છે, અથન્યાસ, ઓમ્ હ્રઃ અંગુઠાને નમસ્કાર છે. ઓમ્-હ્રીં તર્જનીને નમસ્કાર છે. ઓમ્ -હ્રું મધ્યમાને નમસ્કાર છે. ઓમ્-હ્રૈં અનામિકાને નમસ્કાર છે. ઓમ-હ્રૌં કનિષ્ઠિકાને નમસ્કાર છે. ઓમ્-હ્રઃ હાથની હથેલીના પાછલા ભાગને નમસ્કાર છે. ઓમ્ -હ્રાં હૃદયને નમસ્કાર છે. ઓમ્-હ્રીં શિરસે, ઓમ્-હ્રું શિખાને, ઓમ્ -હ્રૈં કવચને, ઓમ્-હ્રૌં ત્રણ નેત્રને, ઓમ્-હ્રઃ અસ્ત્રને, ઓમ્-હ્રાં, હ્રીં, -હ્રું-હ્રૈં-હ્રૌં, -હ્રઃ આ પ્રમાણે નમસ્કાર અને દિશા બાંધવી.

॥ अथ ध्यानम् ॥

भास्वद्रत्नाढ्यमौलिः स्फुरदधररुचा रंजितश्चारुकेशो
भास्वान्योदिव्यतेजाःकरकमलयुतःस्वर्णवर्णःप्रभाभिः ।
विश्वाकाशावकाशग्रहपतिशिखरे भाति यश्चोदयाद्रौ
सर्वानंदप्रदाता हरिहरनिमितः पातुमां विश्वचक्षुः ।१।

ધ્યાન–પ્રકાશિત રત્નોએ કરી યુક્ત છે. મુકુટ જેનો, તથા સુંદર રૂચીકર કેશ અને અધર છે જેના, દિવ્ય તેજ યુક્ત કરકમળ

વડે સુવર્ણ સમાન પ્રભાએ કરીને, વિશ્વ, આકાશ, અવકાશ, ગ્રહ-પતિ અને શિખરો જેના ઉદય વડે કરીને શોભે છે, એવા અને સર્વને આનંદદાતા તથા વિષ્ણુ અને શ્રીમહાદેવજી જેને નમસ્કાર કરે છે એવા વિશ્વ ચક્ષુ, સૂર્યનારાયણ મારૂં સંરક્ષણ કરો.

पूर्वमष्टदलं पद्मं प्रणवादिप्रतिष्ठितम् ।
मायाबीजं दलाष्टाग्रे यंत्रमुद्धारयेदिति ॥ २ ॥

પ્રથમ અષ્ટદળ કમળ, પ્રણવ આદિથી સ્થાપન કરવું ત્યાર પછી અષ્ટદળ કમળની પાસે માયાબીજ મંત્ર કાઢવો. ૨

आदित्यं भास्करं भानुं रविं सूर्यं दिवाकरम् ।
मार्तंडं तपनं चेति दलेष्वष्टसु योजयेत् ॥ ३ ॥

આદિત્ય, ભાસ્કર, ભાનુ, રવિ, સૂર્ય, દિવાકર, માર્તન્ડ અને તપન એ આઠ અષ્ટદળ કમળમાં અનુક્રમે કાઢવા. ૩

दीप्ता सूक्ष्मा जया भद्रा विभूतिर्विमला तथा ।
अमोघा विद्युता चेति मध्ये श्रीः सर्वतोमुखी ॥ ४ ॥

દીપ્તા, સૂક્ષ્મા, જયા, ભદ્રા, વિભુતિ, વિમળા, અમોઘા અને વિદ્યુતા એ આઠ શક્તિયો પણ તેમના સમીપમાં કાઢવી. ૪

सर्वज्ञः सर्वगश्चैव सर्वकारणदेवता ॥
सर्वेशं सर्वहृदयं नमामि सर्वसाक्षिणम् ॥ ५ ॥

સર્વજ્ઞ, સર્વના અંગમાં પ્રવેશ કરવાવાળા, અને સર્વના કારણ રૂપ દેવતા, સર્વના ઈશ અને સર્વના હૃદયના સાક્ષી એવા જે સૂર્યનારાયણ તેને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૫

सर्वात्मा सर्वकर्ता च सृष्टिजीवनपालकः ।
हितःस्वर्गापवर्गश्च भास्करेश नमोस्तुते ॥ ६ ॥

સર્વના આત્મા, સર્વને કરવાવાળા, અને સૃષ્ટિના જીવોનું પાલન તથા હિત કરવાવાળા સ્વર્ગ અપવર્ગમાં ફરનારા એવા સૂર્યનારાયણને મારા નમસ્કાર છે. ૬

॥ इति प्रार्थना ॥

नमो नमस्तेऽस्तु सदा विभावसो सर्वात्मने सप्तहयाय मानवे ।
अनंतशक्तिर्मणिभूषणेनददस्वभुक्ति मम मुक्तिमव्ययाम् ॥७॥

હે સર્વાત્મન્! હે સર્વને પ્રકાશિત કરવાવાળા!! સાત ઘોડાવાળા, અનન્ત શક્તિ આપને વારંવાર નમસ્કાર કરૂં છું. આપ અનુગ્રહ કરીને મણિની કાન્તિવડે કરીને સુખ અને મુક્તિ મને આપો. ૭

अर्कं तु मूर्ध्नि विनयस्व ललाटे तु रविं न्यसेत् ॥
विनयसेन्नेत्रयोः सूर्यं कर्णयोश्च दिवाकरम् ॥ ८ ॥
नासिकायांन्यसेद्भानु मुखे वै भास्करं न्यसेत् ॥
पर्जन्यमोष्ठयोश्चैव तीक्ष्णं जिह्वांतरे न्यसेत् ॥ ९ ॥
सुवर्णरेतसं कंठे स्कंधयोस्तिग्मतेजसम् ॥
बाह्वोस्तु पूषणं चैव मित्रं वै पृष्टतो न्यसेत् ॥ १० ॥

મસ્તકમાં અર્ક તથા લલાટમાં રવિ તથા બે નેત્રોને વિષે સૂર્ય તથા કાનને વિષે દિવાકર, નાકમાં ભાનુ, મુખમાં ભાસ્કર, હોઠને વિષે પર્જન્યા જીહ્વાને વિષે તીક્ષ્ણ તથા કંઠમાં સુવર્ણ સદૃશ,

કંઠમાં તથા કાંધમાં તિવ્ર છે તેજ જેનું, તેને તથા બે હાથમાં પૂષાને તથા પીઠે મિત્ર નામના સૂર્યને રાખવા; અર્થાત્ તે તે ભાગનું તે તે સૂર્ય ભગવાન સંરક્ષણ કરો. ૮-૧૦

वरुणं दक्षिणं हस्ते त्वष्टारं वामतः करे ॥

हस्तावुष्णकरः पातु हृदयं पातु भानुमान् ॥ ११ ॥

જમણા હાથે વરૂણ, ડાબા હાથે ત્વષ્ટા બે હાથોનું ઉષ્ણકર સૂર્ય સંરક્ષણ કરો, અને હૃદયનું ભાનુમાન એવા સૂર્ય રક્ષણ કરો.૧૧

उदरे तु यमं विद्यादादित्यं नाभिमंडले ॥

कट्यां तु विन्यसेद्धंसं रुद्रमूर्वोस्तु विन्यसेत ॥ १२ ॥

ઉદરમાં યમ નામના સૂર્યને, નાભિ મંડળમાં આદિત્ય, કેડમાં હંસ અને સાથળોમાં રૂદ્ર સ્થાપન કરવા: અર્થાત્ તે તે નામના સૂર્ય તે તે ભાગનું સંરક્ષણ કરો. ૧૨

जान्वोस्तु गोपतिं न्यस्य सवितारं तु जंघयोः ॥

पादयोश्च विवस्वंतं गुल्फयोश्च दिवाकरम् ॥ १३ ॥

ઢીંચણ વિષે ગોપતિ, જાંગ વિષે સવિતા; પગ વિષે વિવસ્વત, તથા પાની વિષે દિવાકર નામના સૂર્યને રાખવા. ૧૩

बाह्यतस्तु तमोध्वंसं भगमभ्यंतरे न्यसेत् ॥

सर्वांगेषु सहस्रांशुं दिग्विदिक्षु भगं न्यसेत् ॥ १४ ॥

॥ इति दिग्बंधः ॥

બહાર તમોધ્વંશ, અંદર ભગ નામના સૂર્ય, તથા સર્વાંગે સહસ્ર છે કિરણો જેને તે તથા દિશા વિદિશામાં ભગનામના સૂર્ય સંરક્ષણ કરો. ૧૪

एष आदित्यविन्यासो देवानामपि दुर्लभः ॥
इमं भक्त्या न्यसेत्पार्थ स याति परमां गतिम् ॥१५॥

હે અર્જુન ! આ સૂર્યનારાયણનો ન્યાસ દેવતાઓને દુર્લભ છે. આ ન્યાસ ભક્તિપૂર્વક કરવાથી મનુષ્ય પરમગતિને પામે છે. ૧૫

कामक्रोधकृतात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥
सर्पादपि भयं नैव संग्रामेषु पथिष्वपि ॥ १६ ॥

કામ તથા ક્રોધવડે કરીને કરેલાં પાપથી, સર્પથી, સંગ્રામમાં અને માર્ગમાં પણ તેને નિઃસન્દેહ ભય થતો નથી. ૧૬

रिपुसंघट्टकालेषु तथा चोरसमागमे ॥
त्रिसंध्यं जपतो न्यासं महापातकनाशनम् ॥ १७ ॥

શત્રુને મળતી વખતે તથા ચોરના સમાગમ સમયે તથા ત્રણે કાળ જો કોઈ મનુષ્ય આ ન્યાસ કરે તો તેનાં મહા પાતક નાશ પામે છે. ૧૭

विस्फोटकसमुत्पन्नं तीव्रज्वरसमुद्भवम् ॥
शिरोरोगं नेत्ररोगं सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ १८ ॥

આ ન્યાસનો જપ કરનારને વિસ્ફોટકનો, તીવ્રતાવનો, મસ્તકનો નેત્રનો તથા બીજા પણ અન્ય સર્વ વ્યાધિયો નાશ પામે છે. ૧૮

कुष्ठव्याधिस्तथा दद्रुरोगाश्च विविधाश्च ये ॥
जपमानस्य नश्यंति शृणु भक्त्या तदर्जुन ॥ १९ ॥

હે અરજુન ! કોડ, દાદર તથા અન્ય વ્યાધિયો વગેરે આ ન્યાસનો જપ કરવાથી નાશ પામે છે, માટે તે ભક્તિપૂર્વક શ્રવણ કર.

आदित्यो मंत्रसंयुक्त आदित्यो भुवनेश्वरः ॥
आदित्याभ्रापरो देवो ह्यादित्यः परमेश्वरः ॥ २० ॥

મંત્ર સંયુક્ત આદિત્ય એ ત્રિભુવનના ઇશ્વર છે. આદિત્યથી પર બીજો કોઇ દેવ નથી. આદિત્ય સાક્ષાત્ પરમેશ્વર છે. ૨૦

आदित्यमर्चयेद्ब्रह्मा शिव आदित्यमर्चयेत् ॥
यदादित्यमयं तेजो मम तेजस्तदर्जुन ॥ २१ ॥

હે અરજુન ! બ્રહ્મા અને શિવ પણ આદિત્યનું પૂજન કરે છે. જે આદિત્યમય તેજ છે તે તેજ મારૂં છે. ૨૧

आदित्यं मंत्रसंयुक्तमादित्यं भुवनेश्वरम् ।
आदित्यं मे प्रपश्यति मां पश्यन्ति न संशयः ॥२२॥

મંત્ર સંયુક્ત તથા ભુવન ઇશ્વર આદિત્યને જે પુરૂષ અવલોકન કરે છે, તે મનેજ જુવે છે, એમાં સંશય નથી.

त्रिसंध्यमर्चयेत्सूर्यं स्मरेद्भक्त्या तु यो नरः ।
न स पश्यति दारिद्र्यं जन्मजन्मनि चार्जुन ॥ २३ ॥

હે અરજુન ! ત્રણે કાળ જે કોઈ સૂર્યનું ભક્તિપૂર્વક પૂજન તથા સ્મરણું કરે, તો તે જન્મોજન્મ દારિદ્રતાને નિહાળતો નથી. ૨૩

एतत्ते कथितं पार्थ आदित्यहृदयं मया ।
श्रृणवन्मुक्तश्च पापेभ्यः सूर्यलोके महीपते ॥ २४ ॥

હે પાર્થ ! આ મેં જે તને આદિત્યહૃદય નામનું સ્તોત્ર કહ્યું, તે શ્રવણ કરવાથી પ્રાણી સર્વ પાપથી મુક્ત થઇને સૂર્ય લોકમાં જાય છે.

नमो भगवते तुभ्यमादित्य नमो नमः ।
आदित्यः सविता सूर्यः खगः पूषा गभस्तिमान् ॥२५॥
सुवर्णः स्फटिको भानुः स्फुरितो विश्वतापनः ।
रविर्विश्वो महातेजाः सुवर्णः सुप्रबोधकः ॥ २६ ॥
हिरण्यगर्भस्त्रिशिरास्तपनो भास्करो रविः ।
मार्तंडो गोपतिः श्रीमान् कृतयश्च प्रतापवान् ॥२७॥
तमिस्रहा भगो हंसो नासत्यश्च तमोनुदः ।
शुद्धो विरोचनः केशी सहस्रांशुर्महाप्रभुः ॥ २८ ॥

હે ભગવતે! તમને નમસ્કાર છે. હે અદિતિના પુત્ર! તમને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર છે, આદિત્ય, સવિતા, સૂર્ય, ખગ, પુષા, ગભસ્તિમાન, સુવર્ણ, સ્ફટિક, ભાનુ, સ્ફુરિત, વિશ્વતાપન, રવિ, વિશ્વ, મહાતેજ, સુવર્ણ સદશ જણાતા હિરણ્ય ગર્ભ, ત્રિશિરા, તપન, ભાસ્કર, રવિ માર્તંડ, ગોપતિ, શ્રીમાન, કૃતજ્ઞ, અને પ્રતાપવાન અંધકારના નાશ કરવાવાળા ભગ હંસ સત્ય, તમોનુદ, શુદ્ધ, વિરોચન, કેશી, સહસ્ર કિરણોવાળા મહા પ્રભુ. ૨૫–૨૮

विवस्वान्पूषणो मृत्युर्मिहिरो जामदग्नयजित् ।
धर्मरश्मिः पतंगश्च शरण्यो मित्रहा तपः ॥ २९ ॥

વિવસ્વાન, પૂષણ, મૃત્યુ, મિહિર, જામદગ્ન્ય, જાત, ધર્મરશ્મિ, પતંગ શરણ્ય, મિત્રહા, તપ. ૨૯

दुर्विज्ञेयगतिः शूरस्तेजोराशिर्महायशाः ।
संभुश्चित्रांगदः सौम्यो हव्यकव्यप्रदायकः ॥ ३० ॥

दुर्विज्ञेयगति, शूर, तेजोरशि, महायश, शंभु, चित्रांगद, सौम्य, हव्य कव्यने देवावाळा. ३०

अंशुमानुत्तमो देव ऋग्यजुः साम एव च ।
हरिदश्वस्तमोदारः सप्तसप्तिर्मरीचिमान् ॥ ३१ ॥

अंशुमान, उत्तम, देव, ऋक्, यजु, साम, हरिदश्व, तमोदार, सप्तसप्ति, मरीचिमान. ३१

अग्निगर्भोऽदितेः पुत्र शंभुस्तिमिरनाशनः ।
पूषा विश्वंभरो मित्रः सुवर्णः सुप्रतापवान ॥ ३२ ॥

अग्निगर्भ अदितिना पुत्र, शंभु, तिमिरने नाश करवावाळा, पूषा, विश्वम्भर, मित्र, सुवर्ण, सुप्रतापवान. ३२

आतपी मंडली भास्वांस्तपनः सर्वतापनः ।
कृतविश्वो महातेजाः सर्वरत्नमयोद्भवः ॥ ३३ ॥

आतपी, मंडळी, भास्वान, तपन, सर्वतापन, कृतविश्व, महा-तेज, सर्वरत्नमय, उद्‌भव. ३३

अक्षरश्च क्षरश्चैव प्रभाकरविभाकरौ ।
चंद्रश्चंद्रांगदः सौम्यौ हव्यकव्यप्रदायकः ॥ ३४ ॥

अक्षर, ज्ञाक्षर, प्रभाकर, विभाकर, चन्द्र, चन्द्रांगद, सौम्य, हव्य कव्यने देवावाळा. ३४

अंगारको गदोऽगस्ती रक्तांगश्चांगवर्धनः ।
बुधोबुद्धासनो बुद्धिर्बुद्धात्मा बुद्धिवर्धनः ॥ ३५ ॥

અંગારક, અંગદ, અગસ્ત, રક્તાંગ, અંગવર્ધન, બુદ્ધ, બુદ્ધાસન, બુદ્ધિ બુદ્ધાત્મા, બુદ્ધિને વધારનારા. ૩૫

बृहद्भानुर्बृहद्भासो बृहद्धामा बृहस्पतिः ।
शुक्रस्त्वं शुक्ररेतास्त्वं शुक्रांगः शुक्रभूषणः ॥ ३६ ॥

બૃહદ્‌ભાનુ, બૃહદ્‌ભાગ, બૃહદ્‌ધામા, બૃહસ્પતિ, શ્વેતશ્વેત વીર્યવાળા, શ્વેત અંગવાળા અને શ્વેત ભૂષણવાળા તમે છો. ૩૬

शनिमान शनिरूपस्त्वं शनैर्गच्छसि सर्वदा ।
अनादिरादिरादित्यस्तेजोराशिर्महातपाः ॥ ३७ ॥

શનિમાન, શનિરૂપ અને ધીરે ધીરે સર્વદા જાઓ છો. અનાદિના પણ આદિ, તેજના ભંડારરૂપ, અને મહા તપવાળા આદિત્ય તમે છો. ૩૭

अनादिरादिरूपस्त्वमादित्यो दिक्पतिर्यमः ।
भानुमान भानुरूपस्त्वं स्वर्भानुर्भादीप्तिमान् ॥ ३८ ॥

અનાદિના પણ આદિરૂપ, દિશાના પતિ, યમ એવા આદિત્ય તમે છો. ભાનુમાન, ભાનુરૂપ, સ્વર્ગનાભાનુ, કાન્તિવાળા તમે છો. ૧૮

धूमकेतुर्महाकेतुः सर्वकेतुरनुत्तमः ।
तिमिरावरणः शंभुः स्रष्टा मार्तंड एव च ॥ ३९ ॥

ધુમકેતુ, મહાકેતુ, સર્વકેતુ, ઉત્તમ, તિમિરાવરણ, શંભુ, સ્રષ્ટા, માર્ત્તન્ડ, એ પણ તમેજ છો. ૩૯

नमः पूर्वाय गिरये पश्चिमाय नमो नमः ।
नमोत्तराय गिरये दक्षिणाय नमो नमः ॥ ४० ॥

ઉદયાચળ અને અસ્તાચળને વારંવાર નમસ્કાર છે. તથા દક્ષિણ અને ઉત્તરના પર્વતરૂપ એવા આપ સુર્યનારાયણ તેને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર છે. ૪૦

नमो नमः सहस्रांशो ह्यादित्याय नमो नमः ।

नमः पद्मप्रबोधाय नमस्ते द्वादशात्मने ॥ ४१ ॥

હજાર કીરણોવાળા સૂર્યને નમસ્કાર છે, આદિત્યને નમસ્કાર છે. પદ્મ પ્રબોધને નમસ્કાર છે, દ્વાદશ સૂર્યને નમસ્કાર છે. ૪૧

नमो विश्वप्रबोधाय नमो भ्राजिष्णुजिष्णवे ॥

ज्योतिषे च नमस्तुभ्यं ज्ञानार्काय नमो नमः ॥ ४२ ॥

વિશ્વને પ્રબોધ કરનારા સુર્યને નમસ્કાર છે. શોભાયમાન તેજોમય એવા સુર્યને નમસ્કાર છે, પ્રકાશરૂપ સુર્ય ભગવાનને નમસ્કાર છે. જ્ઞાનરૂપી અર્ક આપને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર છે. ૪૨

प्रदीप्ताय प्रगल्भाय युगांताय नमो नमः ॥

नमस्ते होतृपतये पृथिवीपतये नमः ॥ ४३ ॥

પ્રદિપ્ત કાન્તિવાળા, ધૈર્યવાન યુગના અંતને વિષે પણ રહેનારાને નમસ્કાર છે, હોતૃપતિને નમસ્કાર છે, પૃથ્વીપતિને નમસ્કાર છે.

नमोंकार वषट्कार सर्वयज्ञ नमोस्तु ते ।

ऋग्वेदाय यजुर्वेद सामवेद नमोऽस्तु ते ॥ ४४ ॥

ઓંકાર, વષટ્કાર અને સર્વ યજ્ઞરૂપ સુર્ય ભગવાનને વારંવાર નમસ્કાર છે. ૠક્. યજુ અને સામવેદરૂપ સુર્ય ભગવાનને નમસ્કાર છે.

नमोहाटकवर्णाय भास्कराय नमो नमः ॥

जयाय जयभद्राय हरिदश्वायते नमः ॥ ४५ ॥

સુવર્ણ સમાન રંગવાળા સુર્યને નમસ્કાર છે, ભાસ્કરને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર છે, જયરૂપ, તથા જયકલ્યાણ તથા લીલા ઘોડાવાળા સુર્ય ભગવાનને નમસ્કાર છે. ૪૫

दिव्याय दिव्यरूपाय ग्रहणां पतये नमः ॥
नमस्ते शुचये नित्य नमः कुरुकुलात्मने ॥ ४६ ॥

સ્વર્ગમાં ઉત્પત્તિવાળા અને દિવ્ય સ્વરૂપવાળા, ગ્રહોના પતિ એવા સુર્યને નમસ્કાર છે. શુદ્ધ એવા સુર્યને નમસ્કાર છે. કુરૂકુળના આત્માને નિત્ય નમસ્કાર છે. ૪૬

नमस्त्रैलोक्यनाथाय भूतानां पतये नमः ॥
नमः कैवल्यनाथाय नमस्ते दिव्यचक्षुषे ॥ ४७ ॥

ત્રણે લોકના નાથને નમસ્કાર છે. પ્રાણીઓના પતિને* નમસ્કાર છે. કૈવલ્ય મોક્ષના નાથને નમસ્કાર છે, અને દિવ્ય ચક્ષુવાળા સુર્ય-નારાયણને નમસ્કાર છે. ૪૭

त्वं ज्योतिस्त्वं द्युतिर्ब्रह्मा त्वं विष्णुस्त्वं प्रजापतिः ॥
त्वमेव रुद्रो रुद्रात्मा वायुरग्निस्त्वमेव च ॥ ४८ ॥

તમે જ્યોતિ છો, તમે દ્યોતિ છો, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને પ્રજાપતિ તમે છો, રૂદ્ર તમે છો, રૂદ્રાત્મા, વાયુ અને અગ્નિ પણ તમેજ છો.૪૮

योजनानां सहस्रे द्वे शते द्वे द्वे च योजने ॥
एकेन निमिषार्धेन क्रममाण नमोऽस्तु ते ॥ ४९ ॥

બાવીસો યોજનનો જે રસ્તો તે આપ એક નિમિષના અર્દ્ધ ભાગ જેટલા કાળમાં ફરો છો, તેને નમસ્કાર છે. ૪૯

नवयोजनलक्षाणि सहस्रद्विशतानि च ॥
यावत्घटीप्रमाणेन क्रममाण नमोऽस्तु ते ॥ ५० ॥

નવ લાખ અને બે હજાર યોજન જેટલો રસ્તો આપ એક ઘડીમાં ચાલનારા તેને હું પ્રણામ કરૂં છું. ૫૦

अग्रतश्च नमस्तुभ्यं पृष्ठतश्च सदा नमः ॥
पार्श्वतश्च नमस्तुभ्यं नमस्ते चास्तु सर्वदा ॥ ५१ ॥

હે સુર્ય ભગવાન! આપને આગળ પણ નમસ્કાર છે, અને પાછળ સદા નમસ્કાર છે. પડખામાં પણ આપને નમસ્કાર છે. તથા સર્વદા આપને નમસ્કાર છે. ૫૧

नमः सुराहिहंत्रे च सोमसूर्याग्निचक्षुषे ।
नमो दिव्याय व्योमाय सर्वत्रमयाय च ॥ ५२ ॥

દેવનાઓના શત્રુને મારનારા, તથા સોમ, સુર્ય અને અગ્નિ છે નેત્ર જેનાં, તેને નમસ્કાર છે. દિવ્ય કાન્તિવાળા આકાશરૂપ અને સર્વના કારણરૂપ એવા સુયનારાયણને નમસ્કાર છે. ૫૨

नमो वेदांतवेद्याय सर्वकर्मादिसाक्षिणे ।
नमो हरितवर्णाय सुवर्णाय नमो नमः ॥ ५३ ॥

વેદાન્તને જાણવાવાળા, સર્વ કર્મના સાક્ષિભુત આપને નમસ્કાર છે. લીલો છે વર્ણ જેનો એવા આપને નમસ્કાર છે. સુવર્ણસદૃશ શરીરવાળા આપને નમસ્કાર છે. ૫૩

अरुणो माघमासे तु सूर्यो वै फाल्गुने तथा ।
चैत्रमासे तु वेदांगो भानुर्वैशाखतापनः ॥ ५४ ॥

માઘ માસમાં અરૂણ, ફાગણમાં સુર્ય, ચૈત્ર માસમાં વેદાંગભાનુ, અને વૈશાખમાં તાપન નામ છે. ૫૪

ज्येष्ठमासे तपेद्रिंद्र आषाढे तपते रविः ।
गभस्तिः श्रावणे मासि यमो भाद्रपदे तथा ॥ ५५ ॥

જેઠ માસમાં ઇન્દ્ર નામના સુર્ય તપે છે. આષાઢમાં રવિ નામના સુર્ય તપે છે, શ્રાવણ માસમાં ગભસ્તિ અને ભાદરવામાં યમ એવા નામના સુર્ય છે. ૫૫

इषे सुवर्णरेताश्च कार्तिके च दिवाकरः ।
मार्गशीर्षे तपन्मित्र पोष विष्णुः सनातनः ॥ ५६ ॥

આશ્વિન માસમાં સુવર્ણરેતા, કાર્તીકમાં દિવાકર, માગશર માસમાં મિત્ર, અને પોષ માસમાં સનાતન વિષ્ણુ નામના સુર્ય તપે છે.

पुरुषस्त्वधिके मासे मासाधिक्ये तु कल्पयेत् ।
इत्येते द्वादशादित्याः काश्यपेयाः प्रकीर्तिताः ॥५७॥

અધિક માસમાં પુરૂષ નામના સુર્ય તપે છે. એમ કલ્પના કરેલી છે, આ પ્રમાણે બાર આદિત્ય કશ્યપજીના પુત્ર કહેલા છે.૫૭

उग्ररूपा महात्मानस्तपंते विश्वरूपिणः ।
धर्मार्थकाममोक्षाणां प्रस्फुटा हेतवो नृप ॥ ५८ ॥

ઉગ્રરૂપવાળા, વિષ્ણુરૂપ મહાત્મા સુર્ય, ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષના હેતુ માટે હે અર્જુન ! તપ્યા કરે છે. ૫૮

सर्वपापहरं चैवमादित्यं संप्रपूजयेत् ।
एकधा दशधा चैव शतधा च सहस्रधा ॥ ५९ ॥

સર્વ પાપોને નાશ કરવાવાળા એવા આદિત્યનું સારી રીતે પ્રેમપૂર્વક એક પ્રકારે, દશ પ્રકારે સો તથા હજાર પ્રકારે પૂજન કરવું. ૫૯

तपंते विश्वरूपेण सृजंति संहरंति च ।
एष विष्णुः शिवश्चैव ब्रह्मा चैव प्रजापतिः ॥ ६० ॥

વિશ્વરૂપે કરીને તપે છે, સૃજે છે અને સંહાર કરે છે. એ સુર્ય ભગવાનજ વિષ્ણુ, શિવ, બ્રહ્મા એને પ્રજાપતિ છે. ૬૦

महेंद्रश्चैव कालश्च यमो वरुण एव च ।
नक्षत्रग्रहताराणामधिपो विश्वतापनः ॥ ६१ ॥

મહેન્દ્ર, યમ, કાળ, વરૂણ નક્ષત્ર, ગ્રહ, તારાના અધીશ્વર, વિશ્વતાપન પણ તે જ છે. ૬૧

वायुरग्निर्धनाध्यक्षो भूतकर्ता स्वयं प्रभुः ।
एष देवो हि देवानां सर्वमाप्यायते जगत् ॥ ६२ ॥

વાયુ, અગ્નિ, કુબેર, પ્રાણીઓને કરનારા, સુર્યનારાયણ પોતે છે. દેવના દેવ અને સકળ જગતને ઉત્પન્ન કરનાર સુર્ય છે. ૬૨

एष कर्ता हि भूतानां संहर्ता रक्षकस्तथा ।
एष लोकानुलोकाश्च सप्तद्वीपाश्च सागराः ॥ ६३ ॥

પ્રાણીઓને ઉત્પન્ન કરનાર, નાશ કરનાર તથા સંરક્ષણ કરનાર, લોકાનુલોક સાત દ્વીપ અને સાગર પણ સુર્ય છે. ૬૩

एष पातालसप्तस्था दैत्यदानवराक्षसाः ।
एष धाता विधाता च बीजं क्षेत्रं प्रजापतिः ॥ ६४ ॥

સાત પાતાળને વિષે રહેનારા દૈત્ય, દાનવ, રાક્ષસ, ધાતા, વિધાતા, બીજ, ક્ષેત્ર અને પ્રજાપતિ પણ સુર્યનારાયણ છે. ૬૪

एष एव प्रजा नित्यं संवर्धयति रश्मिभिः ।
एष यज्ञ स्वधा स्वाहा ह्रीः श्रीश्च पुरुषोत्तमः ॥६५॥

સૂર્ય ભગવાન પોતાનાં કિરણો વડે નિત્ય પ્રજાની વૃદ્ધિ કરે છે. યજ્ઞસ્વધા સ્વાહા હ્રી, લક્ષ્મી તથા પુરૂષોત્તમ પણ તે જ છે. ૬૫

एष भूतात्मको देवः सूक्ष्मोऽव्यक्तःसनातनः ।
ईश्वरः सर्वभूतानां परमेष्ठी प्रजापतिः ॥ ६६ ॥

સર્વ પ્રાણી માત્રના દેવ છે. સૂક્ષ્મ, વ્યક્ત અને સનાતન છે. પ્રાણી માત્રના ઇશ્વર પ્રજાપતિ અને સંરક્ષણ કરનાર છે. ૬૬

कालात्मा सर्वभूतात्मा वेदात्मा विश्वतोमुखः ।
जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशनः ॥ ६७ ॥

કાલાત્મા, પ્રાણી માત્રના આત્મા, વેદાત્મા, વિશ્વ છે, મુખ જેનું એવા તથા જન્મ, મૃત્યુ, જરા, વ્યાધિ અને સંસારના ભયનો નાશ કરવાવાળા છે. ૬૭

दारिद्रव्यसनध्वंसी श्रीमान्देवो दिवाकरः ।
किर्तनीयो विवस्वांश्च मार्तंडो भास्करो रविः ॥६८॥

દારિદ્ર અને વ્યસન તેનો નાશ કરવાવાળા, લક્ષ્મીને આપનારા, દેવ એવા જે દિવાકર, તે દુષ્ટ જીવોનો નાશ કરનારા માર્તંડ, પ્રકાશ કરનારા રવિ છે. ૬૮

लोकप्रकाशकः श्रीमांल्लोकचक्षुर्ग्रहेश्वरः ।

लोकसाक्षी त्रिलोकेशः कर्ता हर्ता तमिस्रहा ॥६९॥

ત્રૈલોકયને પ્રકાશ કરવાવાળા, તથા ત્રણલોકના ચક્ષુ અને ગ્રહોના ઇશ્વર, લોકસાક્ષી, ત્રૈલોકયના ઇશ, કર્ત્તા સંહાર કર્ત્તા અને અંધકારને નાશ કરનારા છે. ૬૯

तपनस्तापनश्चैव शुचिः सप्ताश्ववाहनः ।
गभस्तिहस्तो ब्रह्मण्यः सर्वदेवनमस्कृतः ॥ ७० ॥

પ્રકાશ કરનારા, તપાવનાર, પવિત્ર અને સાત ઘોડા જેનું વાહન છે એવા, હાથને વિષે કીરણોને ધારણ કરનારા બ્રહ્મનું ધ્યાન ધરનારા અને સર્વ દેવ જેને નમસ્કાર છે. ૭૦

आयुरारोग्यमैश्वर्यं नरा नार्यश्च मंदिरे ।
यस्य प्रसादात्संतुष्टिरादित्यहृदयं जपेत् ॥ ७१ ॥

જેની કૃપાથી હૃદયમાં સંતુષ્ટ થઇને નરનારી આદિત્યને જપ કરે છે તો તેને આયુ, આરોગ્ય અને ઐશ્વર્ય આપે છે. ૭૧

इत्येतैर्नामभिः पार्थ आदित्यं स्तौति नित्यशः ।
प्रातरुत्थाय कौंतेय तस्य रोगभयं नहि ॥ ७२ ॥

હે અરજુન! પ્રથમ કહેલાં નામ પ્રમાણે જે મનુષ્ય પ્રભાતે ઉઠીને સ્તુતિ કરે છે, તેને હે કુન્તાના પુત્ર! રોગનો ભય થતો નથી.

पातकान्मुच्यते पार्थ व्याधिभ्यश्च न संशयः ।
एक संध्यं द्विसंध्यं वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ७३ ॥

હે અરજુન! સવારે તથા સાંજે અથવા બે વખત સૂર્યની સ્તુતિ કરનાર મનુષ્ય પાપથી વ્યાધિથી મુક્ત થઇ જાય છે એમાં સંશય નથી, એટલુંજ નહિ પણ તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ જાય છે.

त्रिसंध्यं जपमानस्तु पश्येच्च परमं पदम् ।
यदह्नात्कुरुते पाप तदह्नात्मतिमुच्यते ॥ ७४ ॥

જે ત્રણે કાળ સુર્યનો પાઠ કરે તે પરમપદને દેખે છે, અને જે રોજ એકવાર પાઠ કરે છે તે તે પાઠના પ્રભાવે તે દિવસના પાપથી મુક્ત થાય છે. ૭૪

यदात्र्यात्कुरुते पापं तदात्र्यात्मतिमुच्यते ।
दद्रुस्फोटककुष्ठानि मंडलानि विषूचिका ॥ ७५ ॥

જે રાત્રિએ પાપ કર્યું હોય, તે રાત્રીના પાપથી તથા દાદર વિસ્ફોટક, કોઢ અને મહામારી–આદિ રોગથી મુક્ત થાય છે. ૭૫

सर्वव्याधिमहारोगभूतबाधास्तथैव च ।
डाकिनी शाकिनी चैव महारोगभयं कुतः ॥ ७६ ॥

નાના પ્રકારની સર્વ વ્યાધીઓ, મહારોગ તથા ભૂતબાધા ડાકણ, શાકિની વગેરેના મોટા રોગ વિગેરે સુર્યના પાઠ કરનારને ભય હોતો નથી. ૭૬

ये चान्ये दुष्टरोगाश्च ज्वरातीसारकादयः ।
जपमानस्य नश्यंति जीवेच्च शरदां शतम् ॥ ७७ ॥

તે સિવાય જે બીજા દુષ્ટ રોગો જેવા કે તાવ અને અતિસાર–આદિ વિગેરે સૂર્યનો પાઠ કરવાથી નાશ પામે છે, અને પાઠ કરનાર માણસ સો શરદઋતુ પર્યંત જીવે છે. એટલે કે સો વરસ જીવે છે.

संवत्सरेण मरणं यदा तस्य ध्रुवं भवेत् ।
अशीर्षां पश्यति च्छायामहोरात्रं धनंजय ॥ ७८ ॥

હે ધનંજય! એક સંવત્સરમાં જેનું મરણ થનાર હોય તે અહોરાત્ર પોતાના શિરને છાયામાં જોતો નથી. તેવો પુરૂષ પણ જો પાઠ કરે તો તે અવશ્ય તે પણ સુખ પામે છે. ૭૮

यस्त्विदं पठते भक्त्या भानोर्वारे महात्मनः ।
प्रातःस्नाने कृते पार्थ एकाग्रकृतमानसः ॥ ७९ ॥
सुवर्णचक्षुर्भवति न चांधस्त प्रजायते ।
पुत्रवाग्धनसंपन्नो जायते चारुजः सुखी ॥ ८० ॥

હે પાર્થ! જે કોઇ મનુષ્ય રવિવારે પ્રાતઃસ્નાન કરી એકાગ્ર મન વડે ભક્તિ પૂર્વક જો આ સ્તોત્રનો પાઠ કરે છે તો તે સુવર્ણ સમાન આંખ્યોવાળો થાય છે. અને તે આંધળો થતોજ નથી. એટલુંજ નહિ પણ તે પુત્રવાન ધન સંપન્ન થાય છે, અને સુખી થાય છે. ૭૯-૮૦

सर्वसिद्धिमवाप्नोति सर्वत्र विजयी भवेत् ।
आदित्यहृदयं पुण्यं सूर्यनामविभुपितम् ॥ ८१ ॥

આદિત્ય હૃદયનો, પાઠ કરનાર સર્વ સિદ્ધિને પામે છે. સર્વ સ્થળે વિજય સંપાદન કરે છે. સુર્યના નામથી શોભાયમાન આદિત્ય હૃદય પુણ્ય કરે છે. ૮૧

श्रुत्वा च निखिलं पार्थ सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
अतः परतरं नास्ति सिद्धिकामस्य पांडव ॥ ८२ ॥

હે અરજુન! આદિત્ય હૃદયને શ્રવણ કરનાર માણસ સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ જાય છે. હે પાંડવ! એથી અધિક સિદ્ધિને આપનાર તથા કામના પુર્ણ કરનાર બીજું એકે નથી. ૮૨

एतज्जपस्व कौंतेय येन श्रेयो ह्यवाप्स्यसि ।
आदित्यहृदयं नित्यं यः पठेत्सुसमाहितः ॥ ८३ ॥
भ्रूणहा मुच्यते पापात्कृतघ्नो ब्रह्मघातकः ।
गोघ्नः सुरापो दुर्भोजी दुष्प्रतिग्रहकारकः ॥ ८४ ॥
पातकानि च सर्वाणि दहत्येव न संशयः ।
य इदं श्रृणुयान्नित्यं जपेद्वाऽपि समाहितः ॥ ८५ ॥

હે કુન્તાના પુત્ર અરજુન! તું આ આદિત્ય હૃદયનો જપ કર તે થકી તારૂં શ્રેય થશે. આદિત્ય હૃદયનો જે મનુષ્ય નિત્ય સાવધાનપણાથી પાઠ કરે તો બાળ હત્યા કરનાર બ્રહ્મઘાતી અને કૃતઘ્ન, ગાયને મારનાર, મદિરાપાન કરનાર, અનક્ષ્યાભક્ષ્ય કરનાર અને દુષ્ટ પ્રતિગ્રહ કરનાર જો આને નિત્ય સાંભળે વા જપ કરે તો તેનાં સર્વ પાપ બળી જાય છે એમાં સંશય નથી. ૮૩-૮૫

सर्वपापविशुद्धात्मा सूर्यलोके महीयते ।
अपुत्रो लभते पुत्रान्निर्धनो धनमाप्नुयात् ॥ ८६ ॥

અને તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ શુદ્ધ થઇને સુર્ય લોકમાં જાય છે. અપુત્ર જો પાઠ કરે તો પુત્ર પામે છે. નિર્ધન જો પાઠ કરે તો ધનને પામે છે. ૮૬

कुरोगी मुच्यते रोगाद्भक्त्या यः पठते सदा ।
यस्त्वादित्यदिने पार्थ नाभिमात्रजले स्थितः ॥ ८७ ॥

હે પાર્થ! રવિવારને દિવસે જો નાભિપર્યંત જળમાં ઉભો રહીને

કુરોગી જો ભક્તિ પૂર્વક સદા પાઠ કરે તો તે દુષ્ટ રોગથી મુક્ત થઈ જાય છે. ૮૭

उदयचलमारूढं भास्करं प्रणतः स्थितः ।
जपते मानवो भक्तया शृणुयाद्वापि भक्तितः ॥ ८८ ॥
स याति परमं स्थानं यत्र देवो दिवाकरः ।
अमित्रदमनं पार्थ यदा कर्तुं समारभेत् ॥ ८९ ॥
तदाप्रतिकृतिं कृत्वा शत्रोश्चरणपांसुभिः ।
आक्रम्य वामपादेन ह्यादित्यहृदयं जपेत् ॥ ९० ॥

ઉદયાચળ પર્વતના ઉપર બેઠેલા સુર્યનારાયણને પ્રણામ કરી જે મનુષ્ય ભક્તિ પૂર્વક પાઠ કરે, વા સાંભળે તો તે મનુષ્ય જય દેવ એવા દિવાકર છે ત્યાં પરસ્થાનમાં જાય છે. હે પાર્થ ! જ્યારે શત્રુનો નાશ કરવો હોય, ત્યારે અવશ્ય સાવધાનપણાની શત્રુના પગની રજ વડે પ્રતિમા કરી ડાબા પગ વડે દબાવી આદિત્ય હૃદયના જપનો આરંભ કરવો. ૮૮-૯૦

एतन्मंत्र समाहूय सर्वसिद्धिकरं परम् ।
ॐ ह्रीं हिमालीढं स्वाहा । ॐ ह्रीं निलीढं स्वाहा ।
ॐ ह्रीं मालीढं स्वाहा । इति मंत्र ॥

સર્વ સિદ્ધિને કરનારા ઓમ્ હ્રીં હિમાલીઢં સ્વાહા, ઓમ્ હ્રીં નિલીઢ સ્વાહા, ઓમ્ હ્રીંમાલીઢં સ્વાહા, એ મંત્રનો જપ કરવો.

त्रिभिश्च रोगी भवति ज्वरी भवति पंचभिः ।
जपैस्तु सप्तभिः पार्थ राक्षसी तनुमाविशेत् ॥ ९१ ॥

ત્રણ પ્રકારના રોગી થાય છે, પાંચ પ્રકારના જ્વર થાય છે. હે પાર્થ ! સાત વાર જપ કરવાથી રાક્ષસના દેહને પામે છે. ૯૧

राक्षसेनाभिभूतस्य विकारान् शृणु पांडव ।
गीयते नृत्यते नग्न आस्फोटयाति धावति ॥ ९२ ॥
शिवारुत च कुरुते हंसते क्रंदते पुनः ॥
एवंसंपीड्यते पार्थ यद्यपि स्यान्महेश्वरः ॥ ९३ ॥

હે પાન્ડવ ! રાક્ષસ વડે કરીને પરાભવ થયેલા મનુષ્યના વિકારો શ્રવણ કર. જે કોઈ નગ્ન થઈને ગાય છે વા નાચે છે તથા મોટો શબ્દ કરીને દોડે છે તથા શોયાળ સમાન શબ્દ કરી બોલે છે, હાસ્ય કરે છે, વારંવાર રૂદન કરે છે. હે અરજુન ! આ પ્રમાણે જો પાઠ કરતાં આચરણ કરે તો મોટો ઇશ્વર હોય. તોપણ તે દુઃખ પામે છે. ૯૨–૯૩

ाक पुनर्मानुषः कश्चिच्छौचाचारविवर्जितः ॥
पीडितस्य न संदेहो ज्वरो भवति दारुणः ॥ ९४ ॥

જે મનુષ્ય પવિત્રતા અને આચારથી રહિત છે, તે મનુષ્યને દારૂણ જ્વર આવે છે અને તેથી પીડા પામે છે, એમાં સંશય નથી.

यदा चानुग्रहं तस्य कर्तुमिच्छेच्छुभंकरम् ॥
तदा सलिलमादाय जपेन्मंत्रमिमं बुधः ॥ ९५ ॥

તેના ઉપર અનુગ્રહ કરીને જો તેનું કલ્યાણ કરવું હોય તો તેને નાભિપર્યંત જળમાં ઉભો રાખીને બુધ–વિદ્વાન લોકોએ આ મંત્ર જપાવવો અને જો તેને ન આવડે તો તેને જળમાં ઉભો રાખી વિદ્વાને પાઠ કરવો. ૯૫

नमो भगवते तुभ्यमादित्याय नमो नमः ॥
जयाय जयभद्राय हरिदश्वाय ते नमः ॥ ९६ ॥

હે ભગવત! તમને નમસ્કાર છે, આદિત્યને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર છે, જયદેવવાળા તથા જય રૂપ, કલ્યાણ કરવાવાળા તથા લીલા ઘોડાવાળા જે સુર્યનારાયણ તેને નમસ્કાર છે. ૯૬

स्नापयेत्तेन मंत्रेण शुभं भवति नान्यथा ॥
अन्यथा च भवेद्दोषा नश्यते नात्र संशयः ॥ ९७ ॥

પ્રથમ કહેલા મંત્રવડે સ્નાન કરવાથી મનુષ્યનું અવશ્ય કલ્યાણ થાય છે, તથા અન્ય પણ જે દોષો હોય છે, તેઓ પણ નાશ પામે છે, એમાં જરા સંશય નથી. ૯૭

अतस्ते निखिलः प्रोक्तः पूजां चैव निबोध मे ॥
उपलिप्ते शुचौ देशे नियतो वाग्यतः शुचिः ॥ ९८ ॥

એ માટે સર્વ પ્રકાર તને કહ્યા, પણ હવે પૂજાનો વિધિ કહું છું તે શ્રવણ કર. પ્રથમ પવિત્ર દિશામાં લીંપી પછી પોતાને શુદ્ધ થઈ પવિત્ર વાણી ઉચ્ચારણ કરવી. ૯૮

वृत्तं वा चतुरस्रं वा लिप्तभूमौ लिखेच्छुचिः ॥
त्रिधा तत्र लिखेत्पद्ममष्टपत्रं सकर्णिकम् ॥ ९९ ॥

ગોળાકાર વા ચોરસ લીંપી પૃથ્વિમાં મંડળ કરવું, અને તેમાં ત્રણ પ્રકારના કર્ણિકા યુકત આઠ પાંદડાંનું કમળ કાઢવું. ૯૯

अष्टपत्रं लिखेत्पद्मं लिप्तगोमयमंडले ॥
पूर्वपत्रे लिखेत् सूर्यमाग्नेय्यां तु रविं न्यसेत् ॥१००॥

આ પ્રમાણે અષ્ટપત્ર કમળ લિંપેલા મંડળમાં આલેખીને પૂર્વ પત્રમાં સુર્યને આલેખવા અને અગ્નિ ખુણામાં રવિનું સ્થાપન કરવું.

याम्यायां च विवस्वंतं नैऋत्यां तु भगं न्यसेत् ॥
प्रतीच्यां वरुणं विद्याद्वायव्यां मित्रमेव च ॥ १ ॥

દક્ષિણ દીશામાં વિવસ્વત, નૈઋત્ય ખુણામાં ભગ, પશ્ચિમ દિશામાં વરૂણ, અને વાયવ્ય ખુણામાં મિત્ર નામના સુર્યનું સ્થાપન કરવું. ૧૦૧

आदित्यमुत्तरे पत्रे ईशान्यां मित्रमेव च ॥
मध्ये तु भास्करं विद्यात्क्रमणैवं समर्चयेत् ॥ २ ॥

ઉત્તર તરફના પત્રમાં આદિત્ય, ઇશાનખૂણામાં વિષ્ણુ, મધ્ય ભાગમાં ભાસ્કર નામના સુર્યનું સ્થાપન કરી, ક્રમવાર સર્વનું પૂજન કરવું. ૧૦૨

अतः परतरं नास्ति सिद्धिकामस्य पांडव ॥
महातेजः समुद्यंतं प्रणमेत्स कृतांजलिः ॥ ३ ॥

હે અરજુન! આથી બીજો સિદ્ધિને આપનાર ઉપાય નથી. મહાતેજ રૂપ અને ઉદય પામતા સુર્યને હાથ જોડીને નમસ્કાર કરવા. ૧૦૩

सकेसराणि पद्मानि करावीराणि चार्जुन ॥
तिलतंडुलयुक्तानि कुशगंधोदकानि च ॥ ४ ॥
रक्तचंदनमिश्राणि कृत्वा वै ताम्रभाजने ॥
धृत्वा शिरसि तत्पात्रं जानुभ्यां धरणीं स्पृशेत् ॥५॥

હે અરજુન ! કેસરયુકત કમળ, કરણુ, તલ, ચોખા, દર્ભ, ચંદન તથા ત્રાંબાના પાત્રમાં રાતા ચંદને કરીને યુક્ત મસ્તક ઉપર રાખીને, ઘુંટણથી પૃથ્વિનો સ્પર્શ કરવો. ૪-૫

मंत्रपूतं गुडाकेश चार्घ्यं दद्यद्रभस्तये ॥

सायुधं सरथं चैव सूर्यमावाहयाम्यहम् ॥ ६ ॥

હે અરજુન ! એ પ્રમાણે કરી, આયુધ તથા રથ સહિત સુર્ય નારાયણને આવાહન કરીને અર્ધ્ય આપવો. ૧૦૬

स्वागतो भव सुमतिष्ठितो भव । सन्निधो भव ।

संनिहितो भव । संमुखो भव । इति पंचमुद्राः

स्फुटयित्वाऽर्हयेत्सूर्यं भुक्तिं मुक्तिं लभेन्नरः ॥ ७ ॥

સ્વાગત થાય સન્નિધ થાય સુપ્રતિષ્ટા થાય, ઘણુંજ સમીપ થાય સારાં મુખો થાય એ રીતે પાંચ મુદ્રાઓ કરવી. ૧૦૭

ॐश्री विद्याकिलिकिलिकटकेष्ठसर्वार्थसाधनायस्वाहा ।

ॐश्री ह्रीं ह्रूं हंसः सूर्याय नमः स्वाहा ।

ॐश्रीं ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रः सूर्यमूर्तये स्वाहा ।

ॐश्रीं ह्रीं खं खः । लोकाय सर्वमूर्तये स्वाहा ।

ॐह्रूं मार्तंडाय स्वाहा ।

नमोऽस्तु सूर्याय सहस्रभानवेनमोस्तुवैश्वानरजातवेदसे ॥

त्वमेव चार्घ्यं प्रतिगृह्ण देव देवाधिदेवाय नमोनमस्ते ॥८॥

સુર્યનું જે પુરૂષ પૂજન કરે છે, તે પુરૂષ આ સંસારનાં સુખ ભોગવી મુકિત પામે છે. ઓમ્ શ્રી વિદ્યાના વિઘ્નને નાશ કરનાર,

સર્વ ઇષ્ટ દ્રવ્યને આપનાર સુર્યનું દાન છે, ઓમશ્રી, હ્રીં, હ્રું, હંસ, એવા બીજથી સુર્યને નમસ્કાર કરવા. ઓમશ્રીં હ્રાં, હ્રીં, હ્રૂં, હ્રૈં, હ્રૌ, હ્રઃ; સુર્ય એ મંત્ર વડે સુર્યની મૂર્તિનું દાન કરવું. ઓમ્ શ્રી હ્રીં, ખંખ; પ્રકાશ કરનારા તથા સર્વના મૂર્તિરૂપ સૂર્યને દાન કરવું. ઓમ્ હ્રું એવા બીજવડે કરી માર્તંડ નામના સૂર્યનું દાન કરવું. હજાર પ્રકારે પ્રકાશ કરવાવાળા સુર્યને તથા અગ્નિ સદશ પ્રકાશ કરવા-વાળાને નમસ્કાર છે. હે સુર્ય ભગવાન! આપજ મારૂં અર્ધ્ય ગ્રહણ કરો તથા સર્વ દેવના દેવરૂપ આપને નમસ્કાર છે. ૧૦૮

नमो भगवते तुभ्यं नमस्ते जातवेदसे ॥
दत्तमर्घ्यं मया भानो त्वं गृहाण नमोस्तु ते ॥ ९ ॥

હે ભગવતે! તમને નમસ્કાર છે, અગ્નિ સ્વરૂપ આપને નમ-સ્કાર છે. હે ભાનુ! મેં જે અર્ધ્ય અર્પણ કરેલ છે, તેને ગ્રહણ કરો, હું આપને નમસ્કાર કરૂં છું.

एहि सूर्य सहस्रांशो तेजोराशे जगत्पते ॥
अनुकंपय मां देव गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते ॥ ११० ॥

હે હજાર કિરણોવાળા, સૂર્યનારાયણ! તેજના રાશિ! જગતના પતિ! મારા ઉપર કૃપા કરીને મારા અર્ધ્યને ગ્રહણ કરો, હું આ-પને નમસ્કાર કરૂં છું. ૧૧૦

नमो भगवते तुभ्यं नमस्ते जातवेदसे ॥
ममेदमर्घ्यं गृह्ण त्वं देवदेव नमोस्तु ते ॥ ११ ॥

ઐશ્વર્યને આપનારા તથા અગ્નિ સ્વરૂપ સૂર્યને નમસ્કાર છે. હે દેવ દેવ! મારા આ અર્ધ્યને આપ ગ્રહણ કરો આપને નમસ્કાર છે.

सर्वदेवाधिदेवाय आधिव्याधिविनाशिने ।

इदं गृहाण मे देव सर्वव्याधिविनश्यतु ॥ १२ ॥

સર્વ દેવના પણ અધિદેવ તથા આધિ અને વ્યાધિનો નાશ કરનારા, મારા અર્ઘ્યને ગ્રહણ કરો, અને મારા સર્વ વ્યાધિ નાશ પામો. ૧૧૨

नमः सूर्याय शांताय सर्वरोगविनाशिने ।

ममेप्सितं फलं दत्वा प्रसीद परमेश्वर ॥ १३ ॥

શાન્તા, સર્વ રોગને નાશ કરવાવાળા, મારાં ઇચ્છિત ફળને દેવાવાળા હે સૂર્ય પરમેશ્વર ! પ્રસન્ન થાઓ; હું આપને નમસ્કાર કરૂં છું. ૧૧૩

ॐ नमो भगवते सूर्याय स्वाहा । ॐ शिवाय स्वाहा ।

ॐ सर्वात्मने सूर्याय नमः स्वाहा ।

ॐ अक्षय्यतेजसे नमः स्वाहा ।

सर्वसंकटदारिद्रय शत्रुं नाशय नाशय ।

सर्वलोकेषु विश्वात्मन्सर्वात्मन्सर्वदर्शक ॥ १४ ॥

ઓમ્ ભગવાન એવા જે સૂર્ય તેને નમસ્કાર છે ઓમ્ શિવરૂપ સૂર્યને અને સર્વના આત્મારૂપ સૂર્યને નમસ્કાર છે. ઓમ્ અક્ષય તેજવાળાને નમસ્કાર છે. હે ભગવાન ! સર્વ સંકટ, દારિદ્ર અને શત્રુનો નાશ કરો, સર્વ લોકને વિષે વિશ્વના આત્મા સર્વને જોનારા તમે છો. ૧૧૪

नमो भगवते सूर्य कुष्ठरोगान्विखंडय ।

आयुरारोग्यमैश्वर्यं देहि देव नमोस्तु ते ॥ १५ ॥

કોઢના રોગને નાશ કરવાવાળા ભગવાન સૂર્યને નમસ્કાર છે. હે દેવ! આયુ આરોગ્ય અને ઐશ્વર્ય આપો. આપને નમસ્કાર છે.

नमो भगवते तुभ्यमादित्याय नमो नमः ।
ॐ अक्षय्यतेजसे नमः ॐ सूर्याय नमः ।
ॐ विश्वमूर्तये नमः ।
आदित्य च शिवं विद्याच्छिवमादित्यरुपिणम् ।
उभयोरंतरं नास्ति आदित्यस्य शिवस्य च ॥ १६ ॥

હે ભગવાન! તમને નમસ્કાર છે. આદિત્યને નમસ્કાર છે, ઓમ્ અક્ષય છે તેજ જેનું, એને નમસ્કાર છે. ઓમ્ સૂર્યને નમસ્કાર છે. ઓમ્ વિશ્વમૂર્તિને નમસ્કાર છે. આદિત્યને શિવ અને શિવને આદિત્યરૂપ જાણવા. આદિત્ય અને શિવ એ બન્નેમાં અંતર નથી. ૧૬

एतादिच्छाम्यहं श्रोतुं पुरुषो वै दिवाकरः ।
उदये ब्रह्मणो रुपं मध्यान्हे तु महेश्वरः ॥ १७ ॥
कस्तमाने स्वयं विष्णुस्त्रिमूर्तिश्च दिवाकरः ।
नमो भगवते तुभ्यं विष्णवे प्रभविष्णवे ॥ १८ ॥

આ શ્રવણ કરવા હું ઇચ્છા રાખું છું. દિવાકર–સૂર્ય ઉદય સમય બ્રહ્મારૂપ, મધ્યાહ્‌ન સમય મહેશ્વરરૂપ, આથમતી વેળાએ પોતે વિષ્ણુરૂપ, એવી ત્રણ મૂર્તિને ધારણ કરનારા દિવાકર છે, એવા વિષ્ણુ અને પ્રભુવિષ્ણુ રૂપ હે સૂર્ય ભગવાન! આપને નમસ્કાર છે. ૧૭–૧૮

ममेदमर्घ्यं प्रतिगृह्णदेव देवाधिदेवाय नमो नमस्ते ।
श्रीसूर्यायसांगायसपरिवारायश्रीसूर्यनारायणायेदमर्घ्यम् ॥

હે દેવદેવાધિદેવ ! મારા અર્ઘ્યને આપ ગ્રહણ કરો, આપને નમસ્કાર છે. શ્રી સૂર્યને અંગસહ તથા પરિવાર સહિત શ્રી સૂર્યનારાયણને આ અર્ઘ્ય આપું છું. ૧૧૯

हिमघ्नाय तमोघ्नाय रक्षोघ्नाय च त नमः ।
कृतघ्नाय सत्याय तस्मै सूर्यात्मने नमः ॥ १२० ॥

ટાઢને હણનારા અંધારાનો નાશ કરનાર કૃતઘ્નનો નાશ કરનાર એવા સત્યરૂપ, સૂર્ય ભગવાનને નમસ્કાર કરૂં છું. ૧૨૦

जयो जयश्च विजयो जितप्राणो जितश्रमः ।
मनोजवो जितक्रोधो वाजिनः सप्त कीर्तिताः ॥२१॥

જય અને વિજયને જીતનાર, પ્રાણને જીતનાર, તથા થાકને જીતનાર, કામદેવને જીતનાર તથા ક્રોધને જીતનાર એવા સૂર્ય કે જેના સાત ઘોડા કહેવાય છે. ૧૨૧

हरितहररथं दिवाकरं कनकमयांबुजरेणुपिंजरम् ।
प्रतिदिनमुदये नवं नवं शरणमुपैमि हिरण्यरेतसम् २२
न तं व्यालाः प्रबाधंते न व्याधिभ्यो भयं भवेत्
न नागेभ्यो भयं चैव न चभूतभयं क्वचित् ॥ २३ ॥

લીલા ઘોડાવાળો રથ જેનો છે અને દિવસને કરનારા, તથા સુવર્ણમય કમળ તેની રજના સમાન પીળા તથા પ્રતિદિન નવીન ઉદયને કરનાર, અને સુવર્ણ સમાન પ્રભાવાળા સૂર્યનું ધ્યાન કરના-

રને, સર્પની પીડા બાધા કરી શકતી નથી, તેમ વ્યાધિયોનો ભય થતો નથી, હાથીનો ભય થતો નથી, અને ભૂતનો ભય કોઇ સમય થતો નથી. ૧૨૩

अग्निशत्रुभयं नास्ति पार्थिवेभ्यस्तथैव च ।
दुर्गति तरते घोरां प्रजां च लभते पशून् ॥ २४ ॥

અગ્નિ, શત્રુ કે રાજાનો ભય તેને થતો નથી, અને ઘોર દુર્ગતિથી તરી જાય છે, તથા પ્રજા અને પશુને પામે છે. ૧૨૪

सिद्धिकामो लभेत्सिद्धिं कन्याकामस्तु कन्यकाम् ।
एतत्पठेत्स कौंतेय भक्तियुक्तेन चेतसा ॥ २५ ॥

હે કુન્તાના પુત્ર અર્જુન! એ કોઇ મનુષ્ય આનો ભક્તિ પૂર્વક પાઠ કરે તો સિદ્ધિની ઇચ્છાવાળો સિદ્ધિ તથા કન્યાની ઇચ્છા વાળો કન્યા પામે છે. ૧૨૫

अश्वमेधसहस्रस्य वाजपेयशतस्य च ।
कन्याकोटिसहस्रस्य तत्तस्य फलमाप्नुयात् ॥ २६ ॥

પાઠ કરવાથી હજાર અશ્વમેધ યજ્ઞનું અને સંવાજપેય યજ્ઞનું અને હજાર કરોડ કન્યાદાન દેવાનું ફળ તેને પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૨૬

इदमादित्यहृदयं योऽधी ते सततंनरः ।
सर्वपापविशुद्धात्मा सूर्यलोके महीयते ॥ २७ ॥

જે મનુષ્ય આ આદિત્ય હૃદયને હૃદયમાં નિરંતર ધારણ કરે છે, તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઇ શુદ્ધાત્મા સૂર્ય લોકમાં જાય છે. ૧૨૭

नास्त्यादित्यसमो देवो नास्त्यादित्यसमा गतिः ।

प्रत्यक्षो भगवान्विष्णुर्येन विश्वं प्रतिष्ठितम् ॥ २८ ॥

આદિત્ય સમાન બીજો કોઈ દેવ નથી, આદિત્ય સમાન ગતિ નથી. આદિત્ય પ્રત્યક્ષ ભગવાન વિષ્ણુરૂપ છે, જેનાવડે સકળ જગત રહેલું છે. ૧૨૮

नवतिर्योजनं लक्षं सहस्राणि शतानि च ।
यावद्घटीप्रमाणेन तावच्चरति भास्करः ॥ २९ ॥

નેવુ લાખ અને સો હજાર યોજનનો રસ્તો ઘડીના પ્રમાણમાં ભાસ્કર ફરી વળે છે. ૧૨૯

गवां शतसहस्रस्य सम्यग्दत्तस्य यत्फलम् ।
तत्फलं लभते विद्वान् शांतात्मा स्तौति यो रविम् ३०

સો હજાર ગાયો આપવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય તે ફળને જે શાન્તાત્મા રવિની સ્તુતિ કરે છે તો તે ફળને તે વિદ્વાન પામે છે.

योऽधीते सूर्यहृदयं सकलं सफलं भवेत् ।
अष्टानां ब्राह्मणानां च लेखयित्वा समर्पयेत् ॥ ३१ ॥
ब्रह्मलोके ऋषीणां च जायते मानुषोऽपि वा ।
जातिस्मरत्वमाप्नोति शुद्धात्मा नात्र संशयः ॥ ३२ ॥

જે મનુષ્ય આદિત્ય હૃદયનો પાઠ કરે, તેના સકળ મનોરથ સફળ થાય છે, આઠ બ્રાહ્મણોને જે મનુષ્ય આદિત્યહૃદય લખીને આપે તો તે મનુષ્ય બ્રહ્મલોકમાં જ્યાં ઋષિયો જાય છે ત્યાં જાય છે. અને પોતાની જાતિનું સ્મરણ રહે છે, અને શુદ્ધાત્મા થાય છે એમાં સંશય નથી. ૧૩૧–૧૩૨

अजायलोकत्रयपावनाय भूतात्मने गोपतये वृषाय ।
सूर्याय सर्व प्रलयांतकाय नमोमहाकारुणिकोत्तमाय ॥

જન્મરહિત અને ત્રૈલોકયને પવિત્ર કરનાર સર્વ પ્રાણીના આત્મા તથા ઇન્દ્રિઓને વશ રાખનાર, એવા સૂર્ય સર્વને પ્રલય કરવાવાળા અને વળી મહાદયાળુઓમાં ઉત્તમ તેને નમસ્કાર છે. ૧૩૩

विवस्वते ज्ञानभृदंतरात्मने जगत्प्रदीपायजगद्धितैषिणे ।
स्वयंभुवेदीप्तसहस्रचक्षुषेसुरोत्तमायामिततेजसेनमः ॥३४॥

અત્યંત તેજવાળા અને જ્ઞાનવડે અંતરાત્મા, જગતને પ્રદીપ્ત કરનારા, જગતનું શ્રેય ઇચ્છવાવાળા સ્વયંભુ, દીવ્ય હજાર નેત્રવાળા દેવતાઓમાં ઉત્તમ અપરિમિત છે તેજ જેનું એવા સૂર્યને નમસ્કાર છે.

सुरैरनेकैः परिसेविताय हिरण्यगर्भाय हिरण्मयाय ।
महात्मने मोक्षपदायनित्यंनमोस्तुतेवासरकारणाय ॥३५॥

અનેક દેવતા જેનું સેવન કરી રહ્યા છે એવા હિરણ્યગર્ભ અને હિરણ્યમય મહાત્મન, મોક્ષને દેવાવાળા અને દિવસના કારણરૂપ એવા સૂર્યને નમસ્કાર કરૂં છું. ૧૩૫

आदित्यश्चार्चितो देव आदित्यः परमं पदम् ।
आदित्या मातृको भूत्वा आदित्यो वाङ्मयं जगत् ॥३६॥

આદિત્યજ પૂજવા યોગ્ય દેવ છે. આદિત્યજ પરમ પદ છે, આદિત્ય માતા થઇને આદિત્ય વાણીમય જગત છે. ૧૩૬

आदित्यं पश्यते भक्त्या मां पश्यति ध्रुवं नरः ।
नादित्यं पश्यते भक्त्या ना स पश्यति मां नरः ॥३७॥

જે મનુષ્ય આદિત્ય ભક્તિ સહ જુએ છે તે અવશ્ય મને જુએ છે, અને જે ભક્તિવડે આદિત્યને જોતો નથી, તે મને પણ જોતો નથી. ૧૩૭

त्रिगुणं च त्रितत्त्वं च त्रयो देवास्त्रयोऽग्नय: ।
त्रयाणां च त्रिमूर्तिस्त्वं तुरीयस्त्वं नमोस्तु ते ॥ ३८ ॥

ત્રણ ગુણ, ત્રણ તત્વ, ત્રણ દેવ, ત્રણ અગ્નિ અને બીજા પણ ત્રણ મુરતિ તમે છો, તુરીય પણ તમે છો, તમને નમસ્કાર છે. ૧૩૮

नम: सवित्रे जगदेकचक्षुषेजगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे ।
त्रयीमयायत्रिगुणात्मधारिणेविरिंचिनारायणशंकरात्मने ॥३९

જગતના ચક્ષુરૂપ, જગતની ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને નાશના હેતુ સવિતા કે જે ત્રણ વેદરૂપ, ત્રિગુણાત્મક. બ્રહ્મ અને નારાયણ એવા શંકરાત્મન સૂર્યને નમસ્કાર છે. ૧૩૯

यस्योदयेनेह जगत्प्रबुद्ध्यतेप्रवर्ततेचाखिलकर्मसिद्धये ।
ब्रह्मेंद्रनारायणरुद्रवंदित: स न: सदा यच्छतुमंगलंरवि:॥४०॥

જેના ઉદ્યમ વડે જગત જણાય છે, અને સર્વ સકળ કર્મની સિદ્ધિના અર્થે પ્રવર્તે છે, બ્રહ્મા, ઇન્દ્ર, નારાયણ અને રૂદ્ર તેણે વંદન કરેલ સૂર્ય સર્વદા મંગળને આપો.

नमोऽस्तुसूर्यायसहस्ररश्मयेसहस्रशाखन्वितसंभवात्मने ।
सहस्रयोगोद्भवभावभागिनेसहस्रसंख्यायुगधारिणेनम: ॥४१

હજાર કિરણોવાળા સૂર્યને, હજાર શાખા વડે યુક્ત શ્રેષ્ઠ આત્મારૂપ, હજાર યોગીયોથી ઉદભવ થયેલ ભાવના ભાગવાળા, હજાર યુગને ધારણ કરનાર, સૂર્યને નમસ્કાર છે. ૧૪૧

यन्मंडलंदीपकरंविशालंरत्नप्रभतीव्रमनादिरूपम् ।
दारिद्र्यदुःखक्षयकारणंचपुनातुमांतत्सवितुर्वरेण्यम् ॥४२॥

જેનું મંડળ પ્રકાશ કરનાર તથા વિશાળ છે, રત્ન સદૃશ પ્રભાવાળું અને અનાદિ રૂપ છે, તથા દારિદ્ર અને દુઃખનો ક્ષય કરનાર છે, એવા શ્રેષ્ઠ સવિતા નારાયણનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૨

यन्मंडलं देवगणैःसुपूजितंविप्रैस्तुतंभावनमुक्तिकोविदम् ।
तं देवदेवं प्रणमामि सूर्यं पुनातु० ॥ ४३ ॥

જે મંડળ દેવગણોથી પુજીત છે, વિપ્રોથી સ્તુતિ કરાયલ છે, વિદ્વાન ને મુક્તિદાતા છે, તે દેવના દેવ સૂર્યને પ્રણામ કરૂં છું, તે ઉત્તમ સવિતા નારાયણનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૩

यन्मंडलंज्ञानघनंत्वगम्यंत्रैलोक्यपूज्यंत्रिगुणात्मरूपम् ।
समस्ततेजोमयदिव्यरूपं पुनातु मां तत्सवि ॥ ४४ ॥

તે મંડળ જ્ઞાનઘન, અગમ્ય, ત્રૈલોકયને પૂજવા યોગ્ય ત્રિગુણાત્મ રૂપ, સકળ તેજોમય, દિવ્યરૂપ એવું સવિતા નારાયણનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૪

यन्मंडलंगढमतिप्रबोधधर्मस्यवृद्धिं कुरुते जनानाम् ।
यत्सर्वपापक्षयकारणं च पुनातु मां त० ॥ ४५ ॥

જે મંડળ અજ્ઞાનીને જ્ઞાન આપનાર તથા મનુષ્યના ધર્મ વૃદ્ધિ કરનાર અને સર્વ પાપનો ક્ષય કરનાર ઉત્તમ પ્રકારનું સવિતા નારાયણનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૫

यन्मंडलंव्याधिविनाशदक्षंयदृग्यजुःसामसुसंप्रगीतम् ।

प्रकाशितं येन च भूर्भुवःस्वः पुनातु मांत० ॥ ४६ ॥

જે મંડળ વ્યાધિના વિનાશમાં કુશળ છે, અને જે રૂગ યજુ અને સામવેદમાં ગવાયલ છે. જે થકી ભુર્ભુવસ્વ, વિગેરે પ્રકાશે છે, તે ઉત્તમ સવિતા નારાયણનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૬

यन्मंडलंवेदाविदोवदंतिगायंति यच्चारणसिद्धसंघाः ।
यद्योगिनोयोगजपांचसंघाःपुनातु मां त० ॥ ४७ ॥

જે મંડળને વેદ જાણુનારા સિદ્ધ લોકો કહે છે, ગાય છે, અને ઉચ્ચારે છે અને જેને યોગીલોકો યોગ સમયે નિરખે છે તે ઉત્તમ સૂર્ય મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૭

यन्मंडलंसर्वजनेषुपूजितंज्योतिश्चकुर्यादिह्मर्त्यलोके ।
यत्कालकालादिमनादिरूपं पुनातु मां त० ॥ ४८ ॥

જે મંડળ સર્વજનોને પૂજવા યોગ્ય છે, અને જે આ મૃત્યુ લોકમાં પ્રકાશ કરે છે, જે કાળના કાળ અનાદિ રૂપ વાળું છે, તે ઉત્તમ સૂર્યનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૮

यन्मंडलंविष्णुचतुर्मुखाख्यं यदक्षरं पापहरं जनानाम् ।
यत्कालकल्पक्षयकारणं च पुनातु मां त० ॥ ४९ ॥

જે મંડળ વિષ્ણુ અને બ્રહ્માએ કહેલ છે અને જે મનુષ્યના અક્ષય પાપને પણ હરે છે. જે કાળ અને કલ્પના ક્ષયનું કારણ છે, તે શ્રેષ્ઠ સૂર્યનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૪૯

यन्मंडलं विश्वसृजां प्रसिद्धमुत्पत्तिरक्षाप्रलयप्रगल्भम् ।
यस्मिन्जगत्संहरतेऽखिलं च पुनातु मां त० ॥ ५० ॥

જે મંડળ વિશ્વ રચાયું ત્યારથી પ્રસિદ્ધ, ઉત્પત્તિ, રક્ષા અને નાશ કરવામાં સમર્થ, જેમાં અખિલ જગત સંહાર પામે છે તે શ્રેષ્ઠ સૂર્યનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૫૦

यन्मंडलंसर्वगतस्य विष्णोरात्मापरंधामविशुद्धतत्त्वम् ।
सूक्ष्मांतरैर्योगिपथानुगम्यं पुनातु मां तत्स० ॥ ५१ ॥

જે મંડળ સર્વ જીવના અંતર્યામી વિષ્ણુનો આત્મા છે. પરમ ધામ છે, વિશુદ્ધ તત્ત્વ છે તથા સૂક્ષ્મ વિચાર વડે યોગમાર્ગે જવા યોગ્ય છે, તે શ્રેષ્ઠ સૂર્યનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૫૧

यन्मंडलं ब्रह्मविदा वदंति गायंति यच्चारणसिद्धसंघाः ।
यन्मंडलं वेदविदः स्मरंति पुनातु मां तत्स० ॥ ५२ ॥

જે મંડળને બ્રહ્મવાદિયો કહે છે, ગાય છે, તથા સિદ્ધ લોકો ઉચ્ચારણ કરે છે. જે મંડળને વેદને જાણવાવાળાઓ સ્મરણ કરે છે, તે શ્રેષ્ઠ સૂર્યનું મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૫૨

यन्मंडलं वेदविदोपगीतं यद्योगिनांयोगपथानुगम्यम् ।
तत्सर्ववेदं प्रणमामि सूर्यं पुनातु मां त० ॥ ५३ ॥

જે મંડળ વેદ જ્ઞાતા પુરૂષોને ગાયન કરવા યોગ્ય, તથા જે યોગિયોના યોગ માર્ગે કરીને અનુગમ્ય અને તે સર્વને જાણનાર સૂર્યને પ્રણામ કરૂં છું. તે શ્રેષ્ઠ સૂર્ય મંડળ મને પવિત્ર કરો. ૧૫૩

मंडलाष्टामदं पुण्यं यः पठेत्सततं नरः ।
सर्वपापविशुद्धात्मा सूर्यलोके महीयते ॥ ५४ ॥

આવાં આઠ મંગળવાળાં પુણ્યરૂપ આદિત્ય હૃદયનો જે મનુષ્ય

નિરંતર પાઠ કરે છે, તે સર્વે પાપથી મુક્ત શુદ્ધાત્મા સૂર્ય લોકમાં જાય છે. ૧૫૪

ध्येयःसदा सवितृमंडलमध्यवर्तीनारायणः
सरसिजासनसन्निविष्टः । केयूरवान्मकरकुंडलवान् ।
किरीटीहारी हिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ ५५ ॥

સૂર્ય મંડળના મધ્યને વિષે રહેનારા અને બ્રહ્માના આસને કરીને યુક્ત, તથા મકરાકૃત કુંડળ, કિરીટ તથા તાપને હરણ કરનાર સુવર્ણ સમાન જેનું શરીર છે અને શંખ ચક્ર ધારણ કરેલ છે. એવા નારાયણનું સદા ધ્યાન કરવું. ૧૫૫

सशंखचक्रं रविमंडले स्थितंकुशेशयक्रांतमनंतमच्युतम् ।
भजामिबुद्धयातपनीयमूर्तिंसुरोत्तमंचित्रविभुषणोज्वलम् ॥५६

શંખ અને ચક્રવડે કરીને યુક્ત રવિ મંડળમાં સ્થિત, કર્મને વિષે વ્યાપ્ત, અનંત, અચ્યુત અને તપાવનારી જેની મૂરતી છે, દેવતાઓમાં ઉત્તમ, નાના પ્રકારનાં ભૂષણોથી ઉજ્વળ નારાયણને બુદ્ધિ પૂર્વક ભજુ છું. ૧૫૬

एवं ब्रह्मादयो देवा ऋषयश्च तपोधनाः ।
कीर्तयंति सुरश्रेष्ठ देव नारायणं विभुम् ॥ ५७ ॥

આ પ્રમાણે બ્રહ્મા—આદિ દેવતા, ઋષિયો, અને તપ છે ધન જેને એવા યોગીઓ, દેવતાઓમાં શ્રેષ્ઠ વિભુ એવા સૂર્ય નારાયણને કહે છે. ૧૫૭

वेदवेदांगशरीरं दिव्यदीप्तिकरं परम् ।

रक्षोघ्नं रक्तवर्णं च सृष्टिसंहारकारकम् ॥ ५८ ॥

વેદ, વેદનાં અંગ અને શરીર તે સર્વને દિવ્ય પ્રકાશ કરનારા રાક્ષસને હણનારા લાલ છે વર્ણ જેનો અને સૃષ્ટિનો સંહાર કરનારા છે.

एकचक्रोरथो यस्य दिव्यः कनकभूषितः ।
स मे भवतु सुप्रीतः पद्महस्तो दिवाकरः ॥ ५९ ॥

જેનો ભવ્ય સુવર્ણથી શોભાયમાન એક પૈડાવાળો રથ છે અને હાથમાં જેણે કમળ ધારણ કરેલ છે એવા સૂર્ય મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ. ૧૫૯

आदित्यं प्रथमं नाम द्वितीयं तु दिवाकरः ।
तृतीयं भास्करः प्रोक्तं चतुर्थं तु प्रभाकरः ॥ ६० ॥

પ્રથમ નામ આદિત્ય છે. બીજું નામ દિવાકર છે, ત્રીજું ભસ્કર અને ચોથું પ્રભાકર કહેવાય છે. ૧૬૦

पंचमं तु सहस्रांशुः षष्ठं चैव त्रिलोचनः ।
सप्तमं हरिदश्वश्च अष्टमं तु विभावसुः ॥ ६१ ॥

પાંચમું સહસ્રાંશ, છઠ્ઠું ત્રિલોચન, સાતમું હરિદશ્વ અને આઠમું વિભાવસુ નામ કહેવાય છે. ૧૬૧

नवमं दिनकृत्प्रोक्तं दशमं द्वादशात्मकम् ॥
एकादशं त्रयीमूर्तिर्द्वादशं सूर्य एव च ॥ ६२ ॥

નવમું દિનકર, દસમું દ્વાદશાત્મક અગીયારમું ત્રયીમૂર્તી અને બારમું સૂર્ય નામ કહેવાય છે. ૧૬૨

द्वादशादित्यनामानि प्रातःकाले पठेन्नरः ।

दुःस्वप्ननाशनं चैव सर्वदुःखं च नश्यति ॥ ६३ ॥

આ બાર આદિત્યના નામનો જે મનુષ્ય પ્રાતઃકાળે પાઠ કરે, તો તેના દુષ્ટ સ્વપ્નનો નાશ થાય છે અને તેનાં સર્વ દુઃખ પણ નાશ થઈ જાય છે. ૧૬૩

दद्रुकुष्ठहरं चैव दारिद्र्यं हरते ध्रुवम् ।
सर्वतीर्थप्रदं चैव सर्वकामप्रवर्धनम् ॥ ६४ ॥

દાદર અને કોઢના રોગને હરે છે અને દારિદ્રને નિશ્ચય દુર કરે છે, તથા સર્વ તીર્થોના પુણ્યને આપનાર અને સર્વ કામની વૃદ્ધિ કરનાર છે. ૧૬૪

यः पठेत्प्रातरुत्थाय भक्त्या नित्यमिदं नरः ।
सौख्यमायुस्तथाऽरोग्यं लभते मोक्षमेव च ॥ ६५ ॥

જે મનુષ્ય પ્રભાતે ઉઠીને શક્તાસહ આનો પાઠ કરે, તે સુખ આયુ આરોગ્ય અને મોક્ષને પામે છે. ૧૬૫

अग्निमीळ नमस्तुभ्यमिषेत्वोर्जेस्वरूपिणे ।
अग्न आयाहि वीतस्त्वं नमस्ते ज्योतिषां पते ॥६६॥

અગ્નિ વડે તમને નમસ્કાર છે, ઇષેત્વોર્જે એવા મંત્ર સ્વરૂપી, તારા મંડળના સ્વામી સૂર્યનારાયણને નમસ્કાર છે. ૧૬૬

शन्नो देवि नमस्तुभ्यं जगच्चक्षुर्नमोऽस्तु ते ।
पंचमायोपवेदाय नमस्तुभ्यं नमो नमः ॥ ६७ ॥

શન્નો દેવી એવા મંત્ર તે રૂપી, આપને નમસ્કાર છે, જગતના ચક્ષુ આપને નમસ્કાર છે, પાંચમા ઉપવેદ રૂપી તમને નમસ્કાર છે, પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર છે. ૧૬૭

पद्मासनः पद्मकरः पद्मगर्भसमद्युतिः ।
सप्ताश्वरथसंयुक्तो द्विभुजः स्यात्सदा रविः ॥ ६८ ॥

કમળ જેનું આસન છે, કમળ જેના હાથમાં છે. કમળના ગર્ભ સમાન જેની કાન્તિ છે, સાત અશ્વ કરીને યુક્ત છે રથ જેનો તથા બે ભુજા વાળા રવિ સદા અમારી પાસે રહો. ૧૬૮

आदित्यस्य नमस्कारं ये कुर्वंति दिने दिने ।
जन्मांतरसहस्रेषु दारिद्रचं नोपजायते ॥ ६९ ॥

જે કોઈ મનુષ્ય રોજ રોજ આદિત્યને નમસ્કાર કરે છે, તે હજારો જન્મમાં પણ દરિદ્રિ થતો નથી. ૧૬૯

उदयगिरिमुपेतं भास्करं पद्महस्त निखिलभुवननेत्रं ।
रत्नरत्नोपमेयम् । तिमिरकरिमृगेंद्रं बोधकं पद्मिनीना
सुरवरमभिवंदे सुंदरं विश्ववंद्यम् ॥ ७० ॥

જે મેરૂ પર્વતમાંથી ઉદય થાય છે, એવા ભાસ્કર કે જેના હાથમાં કમળ છે, અખિલ ભુવનના નેત્ર તથા રત્ન રત્નોપમેય છે. તિમિર રૂપી હાથીનો નાશ કરવામાં મૃગેન્દ્રના સમાન અને કમળને જાણનારા, તથા સુરવર જેને પ્રણામ કરે છે, એવા સુંદર અને વિશ્વને વંદન કરવા યોગ્ય છે.

इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे
आदित्यहृदयस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

॥ अथ चंद्र-ग्रह प्रारंभः ॥

॥ चंद्रस्य मंत्र ॥

दधिशंखतुषाराभं क्षीरोदार्णवसान्निभम् ॥
नमामि शशिनं सोमं शंभोर्मुकुटभूषणम् ॥१॥

चंद्रः ॥ २ ॥

१ वांसनु पात्र ।
२ चोखा ।
३ कपुर ।
४ मोती ।
५ धोळुं वस्त्र ।

६ गाय या बळद
७ रुपुं ।
८ घीनो भरेलो माटीनो घडो.

अग्निकोणमां चोखंडुं मंडळ, अं. ४. यमुनाना प्रदेशमां जन्म, आत्रेयस् गोत्र, धोळो वर्ण, कर्कराशीनो स्वामी जप ११०००

॥ अथ चंद्रदानम् ॥

सद्वंशपात्रे स्थिततंडुलांश्च कर्पूरमुक्ताफलशुभ्रवस्त्रम् ॥
गवा च युक्तं वृषभं च रौप्यं चंद्राय दद्यात् घृतपूर्णकुंभम् २७

વાંસના પાત્રમાં ભરીને ચોખા, કપુર, મોતી, શ્વેત વસ્ત્ર, ગાય સહિત વાછરડો, રૂપું અને ઘીનો ભરેલો માટીનો ઘડો એ સર્વનું દાન ચંદ્રને અર્થે આપવું; જેથી ચંદ્ર સંબંધી પીડા નાશ થાય છે. ૨૭

अथ विरुद्ध चंद्रस्य शांतिः प्रारंभः

(દુષ્ટસ્થાનસ્થિત ચંદ્રની શાંતિનો વિધિ પ્રારંભ.)

जन्मकाले गोचरेचदशास्वंतर्दशासुच ।
चंद्रेविरुद्धेलोकानांपीडास्यात्तद्विधानतः ॥ १ ॥
जन्मकालेष्टमेषष्ठेचंद्रेमृत्युर्नसंशयः ।
पापयुक्तेमहत्कष्टंतच्छांतिरभिधीयते ॥ २ ॥

જન્મકુંડળીમાં અથવા પોતાની નામરાશીની કુંડળીમાં અને દશા તથા અંતર્દશામાં ચંદ્ર દુષ્ટ સ્થાને હોવાથી લોકોને પીડા થાય. જન્મ લગ્નની કુંડળીમાં છઠ્ઠા (રોગ) સ્થાનમાં અને આઠમા (મૃત્યુ) સ્થાનમાં ચંદ્ર રહ્યો હોય તો, નિઃસંશય મૃત્યુકારક થાય છે. તેમજ પાપગ્રહોથી યુક્ત હોય તો મ્હોટું કષ્ટ કરે છે. માટે તેની વિધિપૂર્વક શાંતિ કહીએ છીએ. ૧-૨

सुज्ञंसुपंडितंशांतंविद्वांसंब्राह्मणंकविम् ।
तंपृच्छेत्सुविनीतात्मापीडाचंद्रोद्भवायदि ॥ ३ ॥

જો ચંદ્રની પીડા થએલી હોય તો મનુષ્યે ઘણા નમ્ર થઇને સમજુ તથા શાંત અને વિદ્વાન બ્રાહ્મણને પુછવું. ૩

जपंदानं तथा होमं प्रकर्तव्यंनृणामिह ।
ब्राह्मणोक्तं च तत्कुर्याज्ज्योतिःशास्त्रानुसारतः ॥ ४ ॥

જ્યોતિશાસ્ત્રના અનુસારથી બ્રાહ્મણે કહેલાં, જપ, દાન, તથા હોમ મનુષ્યે કરવાં. ૪

जपेच्चंद्रमसःपूर्वंगायत्र्यालक्षजापकम् ॥

शिवपूजाथवाकार्यादुग्धेनचजलादिना ॥ ५ ॥

પૂર્વ લક્ષ =ગાયત્રીનો જપ કરી ચંદ્રમાનો જપ (૧૧૦૦૦) કરવો, અથવા દૂધ અને જળથી મહાદેવજીની ઉપચારો યુક્ત પૂજા કરવી. ૫

दानंस्वशक्त्याकर्तव्यंवित्तशाठ्यंविवर्जयेत् ।

चंद्रदानंप्रवक्ष्यामिलोकानांहितकाम्यया ॥ ६ ॥

દ્રવ્ય આપવામાં શઠતા કર્યા વગર પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ચંદ્રનું દાન કરવું. હવે લોકોના હિતને માટે ચંદ્રનું દાન કહું છું. ૬

राजतीद्व्यंगुलामूर्तिः कार्याचंद्रस्यनिर्मला ॥

तांपूजयेच्चंदनाद्यैः कर्पूरागरुधूपकैः ॥ ७ ॥

पुष्पैर्नानाविधैश्चैवजलजैः कमलैस्तथा ॥

नीराजनैश्चनैवेद्यैः पयोभिरन्वितैतथा ॥ ८ ॥

ચંદ્રમાની મૂર્તી નિર્મલ રૂપાની તથા બે આંગળના પ્રમાણવાળી કરવી પછી તે મૂર્તીને (પ્રાણપ્રતિષ્ઠાદિ કરીને) ચંદન, કપૂર અગરનો ધુપ, તથા નાના પ્રકારનાં પુષ્પો, અને જળમાં ઉત્પન્ન થયેલાં કમળો તેમજ દૂધથી યુકત નૈવેદ્ય તથા આરતી ઇત્યાદિક ઉપચારોથી પૂજા કરવી. ૭–૮

= ગાયત્રીનો જપ અધિકારીએ કરવો. કારણ કે અનધિકારી કરે તો દોષભાગી થાય છે.

अर्घ्यंदद्याच्चंद्रमसेभक्त्यामयतमानसः ॥
नारिकेलेनपूगेनकालोचितफलेनवा ॥ ९ ॥

ભક્તિથી યુક્ત મનવાળા થઇને શ્રીફળ, તથા સોપારીથી અથવા ઋતુ પ્રમાણે પ્રાપ્ત થયેલા ફળથી ચંદ્રમાને અર્ઘ્ય આપવો. ૯

चंद्रध्यानंप्रवक्ष्यामिलोकानांपुष्टिहेतवे ॥
ध्यानंयस्यशशांकस्यपीडोपद्रवनाशनम् ॥ १० ॥

લોકોના સુખની વૃદ્ધિને માટે પીડા અને રોગાદિ ઉપદ્રવોનો નાશ કરનાર ચંદ્રમાનું ધ્યાન કહું છું. ૧૦

श्वेतवर्णंशीतरश्मिंद्विभुजंभुवनार्चितम् ॥
गदावरधरंशांतमिंदुमंडलसंस्थितम् ॥ ११ ॥
मृगारूढंद्विजशांतंह्यौषधीशंवरप्रदम् ॥
रोहिणीसहितंध्यायेत्सर्वकामफलप्रदम् ॥ १२ ॥

શ્વેત વર્ણવાળા અને શીતળ કિરણોવાળા, બે હાથવાળા, ત્રણે ભુવનોએ પૂજેલા, શ્રેષ્ઠ ગદાને ધારણ કરનાર તથા શાંત અને ચંદ્ર મંડલમાં રહેલા મૃગના ઉપર બેઠેલા તથા દ્વિજની જાતીવાળા ઔષધીઓના સ્વામી અને વરદાનને આપનાર તથા પોતાની સ્ત્રી રોહિણીથી યુક્ત ઇચ્છિત ફળોને આપનાર એવા ચંદ્રમાનું ધ્યાન કરીએ છીએ. ૧૧-૧૨

सद्वाग्विलासोऽमलधीः सकामोनक्ताधिपः कुंचितकृष्णकेशः ।
कफानिलात्मांबुजपद्मनेत्रोनक्षत्रनाथः सुभगोतिगौरः ॥ १३ ॥

સુંદર વાણી બોલનાર, તથા ચોખ્ખી બુદ્ધિવાળા, અને કામથી

યુક્ત, રાત્રીના સ્વામી, તથા જેના મસ્તકના વાંકડિયા કાળા કેશ છે એવા અને વાત તથા કફની પ્રકૃતિવાળા, કમળના પત્ર સરખાં નેત્રવાળા, નક્ષત્રોના સ્વાતી, તથા અત્યંત ગૌર વર્ણવાળા એવા, ચંદ્રમાનું ધ્યાન કરવું. ૧૩

एवंध्यानंचंद्रमसः स्तवपूर्वंसनातनम् ॥
प्रांजलिःप्रयतोभूत्वाजितवाक्कायमानसः ॥ १४ ॥

શુદ્ધ થઇ વાણી, કાયા, તથા મનને વશ રાખી *સ્તુતિ-પૂર્વક ચંદ્રમાનું ધ્યાન કરવું. ૧૪

नमश्चंद्रायशशिनेनमस्तेतारकाधिपः ॥
औषधीशायचनमःशर्वरीपतयेनमः ॥ १५ ॥

હે તારાના સ્વામિન્! આપને નમસ્કાર છે, શશિ એ પ્રકારના નામવાળા આપને નમસ્કાર છે, ચંદ્રને નમસ્કાર છે. ઔષધીઓના સ્વામી એવા આપને નમસ્કાર છે. રાત્રિના સ્વામિને નમસ્કાર છે. ૧૫

अजचंद्रनमस्तुभ्यंनमस्तेशिवरूपिणे ॥
सोमायसौम्यरूपायनमस्तेऽमृतरूपिणे ॥ १६ ॥

હે ચંદ્ર! આપને નમસ્કાર છે, શિવરૂપી આપને નમસ્કાર છે. સોમને તથા શાંત રૂપવાળાને, તેમજ અમૃત રૂપી આપને નમસ્કાર છે.

अत्रिपुत्रायाब्धिजायद्विजराजनमोस्तुते ॥
यामिनीशायशुद्धायकलाधीशायतेनमः ॥ १७ ॥

હે બ્રાહ્મણોના રાજન! સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થએલા, તથા

* તે સ્તુતી આગળ આવતા શ્લોકોમાં કહે છે તે પ્રમાણે કરવી.

×અત્રિ ઋષીના પુત્ર એવા, આપને નમસ્કાર છે, અને ક્ષપાપતીને, શુદ્ધ એવાને તથા કળાઓના સ્વામી એવા આપને નમસ્કાર છે.૧૭

कालायकालरूपायनमस्तेकालसाक्षिणे ॥

कालांगायनमस्तुभ्यंकालकर्त्रेनमोनमः ॥ १८ ॥

કાળને, અને કાળરૂપ એવાને, તથા સમયના સાક્ષી એવા આપને નમસ્કાર છે. સમયના અંગરૂપ એવાને નમસ્કાર છે, તેમજ સમયને જણાવનાર આપને નમસ્કાર છે. ૧૮

तमोनुदायतमसेतमिस्रपतयेनमः ॥

नमस्तेदक्षगुरवेकाममित्रायतेनमः ॥ १९ ॥

અંધકારને નાશ કરનાર એવાને તથા અંધકાર રૂપ એવાને અને રાત્રિપતિ આપને નમસ્કાર છે. દક્ષપ્રજાપતિના ગુરૂ એવા આપને નમસ્કાર છે તથા કામદેવના મિત્ર આપને નમસ્કાર છે. ૧૯

कुमुद्वनप्रबोधायदक्षायचनमोनमः ॥

मृगांकायचक्षेत्रायक्षेत्राधीशायतेनमः ॥ २० ॥

પોયણિયોના વનને ખીલાવનાર, અને હોંશીઆર એવા આપને નમસ્કાર છે. મૃગ લાંછનથી યુક્ત થતા ક્ષેત્રરૂપ એવા, અને =ક્ષેત્રને જાણવાવાળા આપને નમસ્કાર છે. ૨૦

क्षपाकरायक्षेमायनमस्तेशीतरश्मये ॥

सागरायनमस्तुभ्यंनमस्तेसागरात्मज ! ॥ २१ ॥

× અત્રિ ઋષિએ વરદાન માગવાથી ચંદ્રમાએ તેમને ઘેર જન્મ લીધો હતો તે વાર્તા પુરાણમાં પ્રસિદ્ધ છે.

= ક્ષેત્ર એટલે શરીર.

રાત્રી કરનારને, તથા કલ્યાણરૂપ એવાને, તથા શીતલ કિરણો-વાળા આપને નમસ્કાર છે. સમુદ્રરુપ આપને નમસ્કાર છે, તથા સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થએલા આપને નમસ્કાર છે. ૨૧

एवंकृत्वास्तुतिंभक्त्यादंडवत्प्रणमेद्भुवि ॥
प्रांजलिःपुनरुत्थायवारंवारनमेत्सुधीः ॥ २२ ॥

સારી બુદ્ધિવાળા પુરૂષે આ પ્રકારે સ્તુતિ કરીને તથા ભક્તિ-યુક્ત થઇ પૃથ્વી ઉપર દંડવત પ્રણામ કરવા, અને ફરીથી ઉભા થઇને હાથ જોડી વારંવાર નમસ્કાર કરવા. ૨૨

॥ अथ मंडल पूजा ॥

(મંડલની પૂજા કરે છે.)

मंडलंचतुरस्त्रंचषोडशांगुलसंमितम् ॥
कारयेद्राजतंशुद्धंतदाभावेचतंडुलैः ॥ २३ ॥

સોળ (૧૬) આંગળના પ્રમાણવાળું ચોખ્ખી ચાંદીનું ચતુરસ્ત્ર (ચોખંડું) મંડળ કરવું. ચાંદીનું કરવાની શકત ન હોય તો તેટલા પ્રમાણવાળું ચોખાનું મંડળ કરવું. ૨૩

चतुर्दिक्षुनामभिस्तं पूजयेच्छशलांछनम् ॥
मध्येमूर्तिसमालिख्यपूजयेच्चंदनादिभिः ॥ २४ ॥

પછી તે મંડળમાં પૂર્વ દિશામાં અનુક્રમે કરીને ચંદ્રના નામથી ચંદ્રની પૂજા કરવી, તેની મધ્યે ચંદ્રની મૂર્તી રાખીને ચંદનાદિ ઉપચારોથી પૂજન કરવું. ૨૪

पूर्वेषण्नामभिःपूज्यःपंचभिश्चततस्तथा ।
ओषधीशःक्षपानाथोद्विजराजोहिमांशुकः ॥ २५ ॥

सोमश्चरात्रिनाथश्चतारकेशोहिमद्युतिः ।
हरिणांकः शशांकश्चसुधारश्मिर्निशाकरः ॥ २६ ॥
इंदुश्चाब्जश्चनाक्षत्रकलानिधिरपांगतिः ।
कौमुदीशोऽत्रिपुत्रश्चलक्ष्मीभ्राताशशीविधुः ॥ २७ ॥
एतानिसोमनामानिपूर्वादिदिक्षुचक्रमात् ।
तंडुलैःशतपत्रैश्चसौवर्णराजतैस्ततः ॥ २८ ॥

પ્રથમ ૭ નામથી પુજન કરીને પછી પાંચ નામથી પૂજન કરવું. તે એવી રીતે કે, આગળ બતાવે છે તે નામમાંથી પહેલાં ૭ (૬) નામથી પૂર્વ દિશામાં પૂજા કરવી. પછી પાંચ (૫) નામથી દક્ષિણ દિશામાં પૂજન કરવું. પછી પાંચ (૫) નામથી પશ્ચિમમાં પૂજન કરવું, ત્યાર પછી પાંચ (૫) નામથી ઉત્તર દિશામાં પૂજા કરવી. ૧ ઓષધીશ, ૨ ક્ષપાનાથ, ૩ દ્વિજરાજ, ૪ હિમાંશુક, ૫ સોમ, ૬ રાત્રીનાથ, ૭ તારકેશ, ૮ હીમદ્યુતી, ૯ હરિણાંક, ૧૦ શશાંક, ૧૧ સુધારસ્મિ, ૧૨ નિશાકર, ૧૩ ઇન્દુ, ૧૪ અબ્જ, ૧૫ નાક્ષત્રકલાનિધિ, ૧૬ અપાંગતિ, ૧૭ કૌમુદીશ, ૧૮ અત્રીપુત્ર, ૧૯ લક્ષ્મીભ્રાતા, ૨૦ શશી, ૨૧ વિધુ—આ પ્રકારના ચંદ્રનાં એકવીસ (૨૧) નામને પૂર્વાદિ દિશામાં અનુક્રમે કરીને સોનારૂપાથી તથા કમળોથી તેમજ ચોખાથી ચંદ્રની પૂજા કરવી. ૨૫–૨૮

ज्येष्ठमासेद्वितीयायांमृगर्क्षेसोमवासरे ।
मृगसंस्थेरवौपूजासूर्यपर्वशताधिका ॥ २९ ॥
संपूजयेश्चंद्रमसंह्यमुनाविधिनानरः ।
सर्वार्थास्तस्यसिध्यंतिधनधान्यादिसंयुताः ॥ ३० ॥

જેઠ મહિનાની બીજને દિવસે મૃગશીર નક્ષત્ર, સોમવાર, તથા મૃગશીર નક્ષત્રનો સૂર્ય, એ પ્રકારના યોગમાં ચંદ્રમાની પૂજા હજારો સૂર્યગ્રહણના પર્વથી પણ વધારે છે. અર્થાત્ તેવા યોગમાં ચંદ્રમાની પૂજા કરે તો હજારો સૂર્યગ્રહણમાં દાનાદિક કરે તે કરતાં વધારે ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે. મનુષ્ય આ પ્રકારના વિધિથી ચંદ્રમાની પૂજા કરે, તેથી તે માણસનાં ધન ધાન્ય યુક્ત સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે.

विजयीसर्वलोकेषुपुत्रपौत्रसमन्वितः ।
स्वतंत्रःस्याद्धिसततमायुरारोग्यमेवच ॥ ३१ ॥

સર્વત્ર જય મેળવે છે, તથા પુત્ર અને પૌત્ર (પુત્રનો પુત્ર) વાળો થઇને સ્વતંત્ર થાય છે અને આવરદા તથા આરોગ્યતાને પામે છે. ૩૧

श्वेतांशुकंतंडुलाश्चवंशपात्रान्विततथा ।
मुक्ताफलंचकर्पूरंकांस्यपात्रंचशर्करा ॥ ३२ ॥
षण्मासंपूजयेत्सोमंतथाचवत्सरावधि ।
ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यादंपतीपरिदापयेत् ॥ ३३ ॥
घृतरौप्यंवृषश्चैवपूगानिचघटस्तथा ।
सौवर्णीदक्षिणादेयावित्तशाठयेविवर्जयेत् ॥ ३४ ॥

૭ માસ પર્યંત અથવા એક વર્ષ પર્યંત ઉકત પ્રકારે ચંદ્રનું પૂજન કરીને પછીથી ભકતી પૂર્વક બ્રાહ્મણોને જમાડી, શ્વેત વસ્ત્ર, ચોખા વંશપાત્ર (વાંસનું સુપડું), મોતી, કપૂર, કાંસાનું વાસણ, તથા સાકર, ઘી, રૂપું, વૃષભ, સોપારીઓ અને ઘડો, એ પ્રકારનું ચંદ્ર-

માનું દાન સોના મ્હોરની દક્ષિણા સહિત વિતશાઠ્ય ન કરતાં બ્રાહ્મણ દંપતિને (સ્ત્રી પુરૂષ અથવા જોડાને) આપવું. ૩૨-૩૪

दैवज्ञंशाश्वतंयज्ञक्रियासुनिपुणद्विजम् ।
सुवर्णेनचवस्त्रेणनानाभोगैः समर्चयेत् ॥ ३५ ॥

જ્યોતિષ વિદ્યાને જાણનારા તથા યજ્ઞાદિક ક્રિયાઓમાં પ્રવિણ એવા બ્રાહ્મણનું સુવર્ણ, વસ્ત્ર, તથા નાના પ્રકારના ઉપચારોથી પૂજન કરવું. ૩૫

एवंसंपूज्यदेवेशप्रार्थयेच्छशलांछनम् ।
पीडानाशकरंवंदेत्वामहंशरणंगतः ॥ ३६ ॥
रोहिणीश ! सुधामूर्ते ! सुधाभाव ! सुधाशन ! ।
विषमस्थानसंभूतांपीडांनाशयमे विधो ! ॥ ३७ ॥

એ પ્રકારે બ્રાહ્મણને પૂજી ચંદ્રમાની પ્રાર્થના કરવી. હે રોહિણીના સ્વામિન્, હે અમૃતમય શરીરવાળા, આપને શરણે આવેલો એવો હું પીડાઓના નાશ કરનાર આપને નમસ્કાર કરૂં છું. હે અમૃતને ભક્ષણ કરનાર ચંદ્રમા ! દુષ્ટ સ્થાનથી ઉત્પન્ન થયેલી મારી પીડાને નાશ કરો. ૨૬-૩૭

इतिश्रीस्कंदपुराणेउमामहेश्वरसंवादेचंद्रपूजाविधिः ॥

अथ चन्द्र मन्त्रः

(હવે ચંદ્રનો મંત્ર કહે છે.)

" दधिशङ्खतुषाराभं क्षीरार्णव समुद्भवम् ।
नमामि शशिनं सोमं शंभोर्मुकुटभूषणम् " ॥

ચંદ્રના મંત્રનો અર્થ—ક્ષીરસમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા એવા, અને દહીં અથવા શંખ. અને બરફના જેવી કાંતીવાળા, તથા મહાદેવજીની જટાને ઘરેણારૂપ એવા ચંદ્રમાને નમસ્કાર કરૂં છું.

॥ इति चंद्र मंत्रः ॥

॥ ×अथभिन्नपूजाविधि ॥

(હવે બીજે પ્રકારે પૂજા કથન કરે છે.)

द्विजराज ! गुरुश्रेष्ठ ! ताराधीशात्रिनंदन ! ।
औषधीनांचराजानंसोममावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥

હે દ્વિજરાજન્ ! હે તારાઓના સ્વામિન ! હે અત્રિરૂષિના પુત્ર, તથા હે ઔષધીઓના રાજન ચંદ્ર ! આપનું આવાહન કરૂં છું. ૧

अहोचंद्र ! जगत्प्राण ! यमुनाविषयोद्भव ।
वरप्रद ! गदापाणे ! श्वेतवर्णात्रिगोत्रज ! ॥ २ ॥
दशाश्ववाहनागच्छउमारूपसमन्वित ! ।
तद्भलेदेवमंत्रेणमंत्रेणह्यग्निनार्चितः ॥ ३ ॥

હે જગતના જીવરૂપ, યમુના નદીના સમીપ (કિનારે) ઉત્પન્ન થએલા તથા હે વરદાનને આપનાર, અને ગદા જેમના હાથમાં છે એવા શ્વેત વર્ણવાળા, અત્રિગોત્રમાં ઉત્પન્ન થએલા, તથા અગ્નિએ પણ જેમની પૂજા કરેલી છે એવા હે ચંદ્ર ! આપ આ આ જગાએ પધારો. ૨–૩

× આ પૂજા સ્તોત્રાત્મક છે.

रोहिणीशःसुधामूर्तिःसुधागात्रःसुधाशनः ।
विषमस्थानसंभूतांपीडांदहतुमे विधुः ॥ ४ ॥

રોહિણીના સ્વામી, અને અમૃતમય શરીરવાળા, અમૃતને ભક્ષણ કરનારા, એવા ચંદ્ર! દુષ્ટ સ્થાનથી (ચંદ્ર દુષ્ટસ્થાનમાં રહેવાથી) ઉત્પન્ન થએલી મારી પીડાને નાશ કરો. ૪

ग्रहाराज्यंप्रयच्छंतिग्रहाराज्यंहरंतिच ।
ग्रहैश्वव्यापितंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ५ ॥

ગ્રહો (પ્રસન્ન થવાથી) રાજ્ય આપે છે, અને ગ્રહોજ (કોપવાથી, અથવા તો દુષ્ટ સ્થાનમાં રહેવાથી) રાજ્યને હરણ કરે છે, અને આ સંપુર્ણ [1]સ્થાવર [2]જંગમાત્મક જગત ગ્રહોથીજ વ્યાપ્ત થઇ રહેલું છે, અર્થાત્ આ સર્વ જગત ગ્રહોનેજ આધીન છે. ૫

इतिश्रीस्कंदपुराणेउमामहेश्वरसंवादेचंद्रस्तोत्रं समाप्तम् ॥

---

૧ સ્થાવર એટલે ઝાડ, પહાડ, તથા પૃથ્વી ઈત્યાદિ.
૨ જંગમ એટલે મનુષ્ય, પશુ, તથા પક્ષી ઇત્યાદિ.

॥ अथ मंगल व्रतम् ॥

॥ मंगलस्य मंत्रः ॥

धरणीगर्भसंभूतं विद्युत्कांचनसन्निभम् ॥
कुमारं शक्तिहस्तं च मंगलं प्रणमाम्यहम् ॥१॥

मंगलः ॥ ३ ॥

१ प्रवाल ।
२ घऊं ।
३ मसुरनी दाळ ।
४ रातो वृषभ ।
५ गोळ ।

६ सुवर्ण ।
७ रातुं वस्त्र ।
८ करेणानुं पुष्प ।
९ ताम्रपात्र ।

दक्षिणमां त्रिकोण मंडळ, अं. ३, अवंतिदेशमां जन्म, भारद्वाज गोत्र, रक्तवर्ण, मेष राशिनो स्वामी जप ११०००

॥ अथ भौमदानम् ॥

प्रवालगोधूममसूरिकाश्च वृषोरुणश्चापि गुडं सुवर्णम् ॥
आरक्तवस्त्रं करवीरपुष्पं ताम्रं हि भौमस्य वदंति दानम् ॥२८॥

પ્રવાળ, ઘઉં, મસુરની દાળ, રાતો વૃષભ, (બળદ) ગોળ, સુવર્ણ, રાતું વસ્ત્ર, રાતા કરેણનું પુષ્પ અને તામ્ર પાત્ર એ સર્વનું મંગળને અર્થે દાન કરવું કહેલું છે. ૨૮

(હવે મંગળના વ્રતનો વિધિ કહે છે.)

भौमवारे अरुणोदय वेलायामुत्थाय मलमूत्र त्यागं कृत्वानन्तरं शास्त्रोक्तविधिना शौचं विधियापामार्गेण दन्तधावनं कृत्वा तिलामलकचूर्णेन नद्यादौ गृहे वा स्नात्वा धौतमारक्तवस्त्रं परिधाय रक्तोत्तरीयञ्च स्त्रीवाप्येवं परिदध्यात्. ततस्ताम्रपात्रे रक्ताक्षत रक्त पुष्प रक्त चन्दनानि निक्षिप्य् भौमगायत्र्या अष्टोत्तरशतार्घ्याणिदद्यात. भौमगायत्री यथा। अंगारकाय विद्महे शक्तिहस्तायधीमहि ॥ तन्नो भौमः प्रचोदयात ॥ इति मंत्रेणार्घ्याणिदद्याततोगृहमागत्य रक्तगोमयेन भूमिं विलिप्य शुद्धदेशे पुत्रार्थी धनार्थीच पत्न्या सह मङ्गलपूजनमारभेत्.

મંગળવારને દિવસે ચાર ઘડી રાત્રી રહે ત્યારે ઉઠી મળમૂત્ર ત્યાગ કર્યાં પછી શાસ્ત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે શૌચ કરીને અંઘેડાના કાષ્ટનું દાતણ કરવું પછી નદી ઉપર જઇને અથવા ઘેર તલ તથા આમળાના ચૂર્ણથી સ્નાન કરી ધોયેલું રાતું વસ્ત્ર પહેરીને ઉત્તરીય વસ્ત્ર (રૂમાલ) પાસે રાખવું. સ્ત્રી પણ તે પ્રકારેજ વસ્ત્ર ધારણ કરે. એ પ્રકારે સ્નાન કર્યાં પછી તાંબાના તરભાણામાં (જળ પૂરી) રાતા ચોખા, રાતાં પુષ્પ, અને રાતું ચંદન નાંખી (નીચે લખેલી) ભૌમ ગાયત્રીથી એકસો અને આઠ (૧૦૮) અર્ઘ્ય આપવા. હવે ભામ ગાયત્રી કહે છે.

“ अङ्गारकायविद्महे शक्तिहस्ताय धीमहि । तन्नो भौमः प्रचोदयात् ” ॥ भौमाय नमः इदमर्घ्यं दत्तं न मम ।

એ પ્રકારે ઉચ્ચારણ કરી અર્ઘ્ય આપવા. એ પ્રકારે અર્ઘ્ય આપ્યા પછી ઘેર આવીને શુદ્ધ જગ્યાને રાતી ગાયના છાણથી લીપીને પુત્રની ઇચ્છાવાળા પુરૂષે અથવા ધનની ઇચ્છાવાળા પુરૂષે સ્ત્રી સહિત મંગળનું પૂજન કરવું.

तत्र विधिः । आचम्य मासाद्युल्लिख्य ऋणव्याधिनाशार्थं पुत्रधनप्राप्तयेच भौमव्रतं करिष्ये इति संकल्प्य पुनर्जलंगृहीत्वा तदङ्गत्वेन भौमपूजन महं करिष्ये इति पुनरपि संकल्प्य प्रार्थयेत्.

હવે તે પૂજાનો વિધિ કહે છે, પ્રથમ ×આચમન કરી સંકલ્પ કરવો. તેમાં પ્રથમ માસ, પક્ષ, તિથિ, વાર, નક્ષત્ર; યોગ, તથા કરણ ઇત્યાદિ બોલીને પછી, હું આજ ઋણ (દેવું) તથા પીડા નાશ થવાને અને પુત્ર તથા ધનની પ્રાપ્તિને માટે મંગળનું વ્રત કરીશ. એ પ્રકારે સંકલ્પ કરી ફરીથી હાથમાં જળ ગ્રહણ કરી બોલવું કે, તે મંગળના વ્રતના અંગમાં મંગળનું પૂજન કરીશ, એમ ફરીને પણ સંકલ્પ કરીને પ્રાર્થના કરવી, તે પ્રાર્થના નીચે પ્રમાણે કરવી.

अद्यदेवेश ! ते भक्त्या करिष्ये व्रतमुत्तमम् ॥

ऋणव्याधिविनाशाय धनसंतानहेतवे ॥ १ ॥

પ્રાર્થના—હે દેવોના સ્વામિન મંગળ ! ઋણ (દેવું) તથા રોગોનો નાશ થવાને તથા ધન અને પુત્રની પ્રાપ્તિને માટે આજે ભક્તિપૂર્વક હું આપનું ઉત્તમ વ્રત કરીશ. ૧

ततो यन्त्रोपरिस्थं भौमं पूजयेत्.

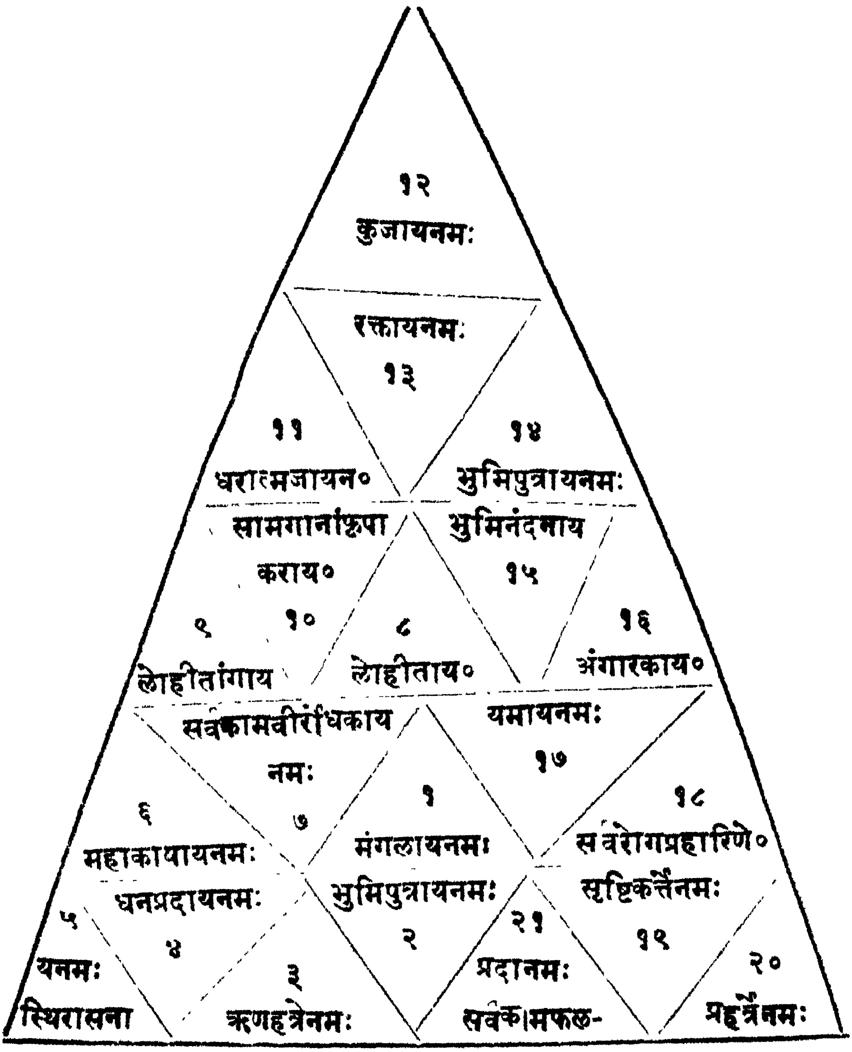
એ પ્રમાણે પ્રાર્થના કર્યા પછી બનાવેલા યંત્ર ઉપર રહેલા મંગળની પૂજા કરવી.

सःयंत्रोऽधो लिखिताकारो कृत्वातत्र कोणानामेकविंशतिः कुर्यात् स ताम्रमयो कर्तव्यः, तथाच तेषु कोणेषु भौमस्यैकविंशतिसंख्यानिनामान्यनुक्रमेण लिखेत्.

તે યંત્ર નીચે કરેલા આકારનો કરવો પછી તેમાં સરખે ભાગે એકવીસ (૨૧) ત્રિકોણ કરવા, તે એકવીસ ત્રિકોણમાં અનુક્રમે મંગળનાં એકવીસ નામ લખવાં. તે યંત્ર તાંબાનો કરવો.

× આચમનો આ ત્રણ મંત્રોથી ત્રણ વખત કરવું. **केशवायनमः**

યંત્રનો આકાર.

१ मंगलायनमः २ भूमिपुत्रायनमः ३ ऋणहर्त्रेनमः ४

धनप्रदायनमः ५ स्थिरासनायनमः ६ महाकायाय नमः ७ सर्वकार्यविरोधकायनमः ८ लोहितायनमः ९ लोहितांगायनमः १० सामगानां कृपाकराय नमः ११ धरात्मजायनमः १२ कुजाय नमः १३ रक्ताय नमः १४ शुभिदाय नमः १५ भुमिनंदनायनमः १६ अंगारकाय नमः १७ यमायनमः १८ सर्वरोगप्रहारिणे नमः १९ सृष्टिकर्त्रेनमः २० प्रहर्त्रेनमः २१ सर्वकाम फलप्रदायनमः एभिर्नामभिः पूजनं कार्यम्.

अथ पूजाप्रकार माह.

(હવે પૂજન કરવાનો પ્રકાર કહે છે.)

अथ ध्यानम् ॥ रक्तमाल्याम्बरधरं शक्तिशूलगदाधरम् ।
चतुर्भुजंमेषगममेवं ध्यायेद्धरासुतम् ॥ २ ॥

ધ્યાન–રાતાં પુષ્પ તથા રક્ત વસ્ત્રોને ધારણ કરનાર, તથા શક્તિ અને ત્રિશૂળને ધારણ કરનાર, ચાર હાથવાળા એવા મેષ (ઘેટા) ના વાહનવાળા, એ પ્રકારના મંગળનું મનુષ્યે ધ્યાન કરવું.૨

अथा वाहनम् ॥ एह्येहि भगवन् भौम अङ्गारकंमहाप्रभो ।
त्वयि सर्वं समायातं त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ ३ ॥
भौममावाहयिष्यामि तेजोमूर्तिंदुरासदम् ॥

*ह्रीं नमो भगवते धनसमृद्धिराय मंगलाय नमः मंगलमावाहयामि,

* શુદ્ધ જાતીએ ॐકારને સ્થાને હ્રીં એ પ્રમાણે બોલવું.

હે ભગવાન અંગારક ! આપ આ જગ્યાએ પધારો. હે મહા પ્રભો મંગળ, સંપૂર્ણ સચરાચર જગત આપની અંદર રહેલું છે, તેજમય એવા, અને દુઃખે કરીને પણ ન મળી શકે એ મંગળનું આવાહન કરીશ. (એ પ્રકારે કહીને અક્ષત ચઢાવવા.)

१ ऱ्हां हृदयाय नमः, २ ऱ्हीं शिरसे स्वाहा, ३ ऱ्हं शिखायैवषट्, ४ ऱ्हैं कवचायहुं, ५ ऱ्हौ नेत्रत्रयायवौषट्, ६ ऱ्हः अस्त्राय फट् ७ खंख इति दिग्बंधः, ८ ऱ्हां अंगुष्ठाभ्यां नमः, ९ ऱ्हीं तर्जनीभ्यां नमः, १० ऱ्हूं मध्यमाभ्यां नमः, ११ ऱ्हैं अनामिकाभ्यां नमः १२ ऱ्हौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः १३ ऱ्हः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः, १४ हंसः आत्मने नमः, १५ खंखः परमात्मने नमः

૧ હૃદયને વિષે. ૨ મસ્તકમાં. ૩ શિખામાં. ૪ કવચની અંદર. ૫ નેત્રોમાં. ૬ અસ્ત્રને વિષે. ૭ એ પ્રકારે બોલીને દિશા બાંધવી. ૮ હાથના બંને અંગુઠાને વિષે. ૯ બંને [1]તર્જનીમાં. ૧૦ બંને [2]મધ્યમામાં. ૧૧ બંને [3]અનામિકામાં. ૧૨ બંને [4]કનિષ્ઠિકામાં. ૧૩ બંને હાથના તળીઆમાં તથા પાછળ.

इति न्यासः ।

ततो मंगलगायत्र्या आसनादिपुष्पान्तैः शोडषोपचारैः

---

૧ તર્જની એટલે અંગુઠાની જોડેની આંગળી.

૨ મધ્યમા એટલે વચલી આંગળી.

૩ અનામિકા એટલે વચલી આંગળીના જોડેની આંગળી.

૪ કનિષ્ઠિકા એટલે ટચલી આંગળી.

पूजयित्वा ततो यंत्रस्यैकविंशतिकोष्ठेषु नाममंत्रेण पूजयेत्, अर्घ्याणि च दद्यात्.

એ પ્રકારે ન્યાસ કર્યા પછી ભોમગાયત્રીથી (પ્રથમ બનાવી ગયા છે તે) આસનથી આરંભી મંત્ર પુષ્પાંજલી પર્યંત શોડષોપચારોથી પૂજન કરવું. (શોડષોપચારોનાં નામ, ૧. આવાહન. ૨ આસન, ૩ પાદ્ય, ૪ અર્ઘ્ય, ૫ આચમન. ૬ સ્નાન, ૭ વસ્ત્ર, ૮ યજ્ઞોપવીત (જનોઇ જોટો), ૯ ગંધ, ૧૦ પુષ્પ, ૧૧ ધૂપ, ૧૨ દીપ, ૧૩ નૈવેદ્ય, ૧૪ ફળતાંબુળ, ૧૫ પ્રદક્ષિણા, ૧૬ મંત્ર પુષ્પાંજલી) ત્યાર પછી યંત્રના એકવીસ કોઠામાં અનુક્રમે મંગળનાં એકવીસ નામોથી પૂજન કરવું, તથા અર્ઘ્ય આપવા.

इति पूजनविधिः

अथ भौमकवचम्

(હવે મંગળનું કવચ કહે છે.)

शिखायांमंगलःपातु भूमिपुत्रश्चमूर्द्धनि ॥
ललाटे ऋणहर्त्ता च चक्षुषोश्च धनप्रदः ॥ १ ॥

મંગળ મ્હારી શીખાને વિષે રક્ષણ કરો. ભૂમીપુત્ર માથાનું રક્ષણ કરો, ઋણહર્ત્તા લલાટમાં રક્ષા કરો અને ધનપ્રદ મ્હારી આંખોનું રક્ષણ કરો. ૧

स्थिरासनः श्रोत्रयोश्च महाकायश्च नासिके ॥
आस्यदन्तोष्ठजिव्हासुसर्वकार्याविरोधकः ॥ २ ॥

हनैामेलोहितःपातु लोहिताक्षश्च कण्ठके ॥
स्कन्धयोरुभयोरक्षेत्सामगानां कृपाकरः ॥ ३ ॥

સ્થિરાસન મ્હારા કાનની રક્ષા કરો, મહાકાય નાસિકાનું રક્ષણ કરો, તથા મુખને, દાંતોને, હોઠને, તેમજ જીભને સર્વકાર્યાવિરોધક, રક્ષણ કરો. લોહિત મ્હારી હડપચીની રક્ષા કરો, અને લોહિતાક્ષ કંઠમાં રક્ષણ કરો, બન્ને ખભાને સામવેદને જાણનારાઓને કૃપા કરનાર, રક્ષણ કરો. ૨-૩

धरात्मजोभुजैा पातु कुजोरक्षेत्करद्वयम् ।
भैामोमेहृदयं पातु भूतिदस्तुतथोदरे ॥ ४ ॥
भूमिनन्दन नाभैातु गुह्येत्वंगारकस्तथा ।
ऊर्वोर्ममयमोरक्षेज्जान्वोरोगापहारकः ॥ ५ ॥

ધરાત્મજ, મ્હારી ભુજાને રક્ષણ કરો, કુજ, હાથને રક્ષણ કરો, મ્હારા હૃદયને ભોમ રક્ષણ કરો, તથા ભૂતીને (વૃદ્ધિને) આપનાર ઉદરની રક્ષા કરો. ભૂમિનંદન, નાભીની રક્ષા કરો. અંગારક, ગુહ્ય સ્થાનની રક્ષા કરો. તથા યમ મારા ઉરૂની રક્ષા કરો. રોગને નાશ કરનાર, જાનુની રક્ષા કરો. ૪-૫

जंघयोर्वृष्टिकर्त्ताच अपहर्त्ताच गुल्फयोः ॥
पादांगुष्टैाच सततं सर्वकामफलप्रदः ॥ ६ ॥
शक्तिमांपूर्वतो रक्षेच्छूलं रक्षेच्च दक्षिणे ।
पश्चिमेच धनुः पातु उत्तरे च शरस्तथा ॥ ७ ॥

જંઘાને વૃષ્ટિકર્ત્તા, રક્ષણ કરો, અને વૃષ્ટિને નાશ કરનાર, મ્હારા

ગુલ્ફસ્થાનની રક્ષા કરો, સર્વ કાર્યોના ફળને આપનાર, પગના અંગુઠાને રક્ષણ કરો. પૂર્વ તરફ શક્તિ મારી રક્ષા કરો, અને દક્ષિણ તરફ ત્રિશૂલ રક્ષણ કરો, પશ્ચિમ તરફ ધનુષ રક્ષણ કરો, તથા બાણ ઉત્તર તરફ રક્ષણ કરો. ૬–૭

ऊर्ध्वं षडाननः पातु अधस्तात्पृथिवी सदा ॥
एवं न्यस्त शरीरोऽसौ चिन्तयेद्भूभिनन्दनम् ॥ ८ ॥

કાર્તિકસ્વામિ ઉંચે રક્ષણ કરો. અને પૃથ્વી નીચે રક્ષણ કરો, એ પ્રકારે શરીરે ન્યાસ કરી મંગળનું સ્મરણ કરવું. ૮

॥ इति भौमकवचम् ॥

॥ अथ ध्यानम् ॥

असृगरुणिम वर्णरक्तमाल्यांगरागं
कनककमलमालामालिनंविश्ववंद्यम् ॥
अति ललित कराभ्यां बिभृतं शक्तिशूले
भजत धरणिसूनुं मंगलं मंगलानम् ॥ १ ॥

॥ इति ध्यानम् ॥

રૂધિરના સરખા રાતા વર્ણવાળા, અને રાતા પુષ્પના સરખી કાંતિવાળા, સોનાના કમળની માળાવાળા, વિશ્વને નમસ્કાર કરવા યોગ્ય એવા, અત્યંત સુંદર હાથથી શક્તિ તથા ત્રિશૂળને ધારણ કરનાર, માંગલિક કાર્યોને મંગળ કરનાર એવા, પૃથ્વીના પુત્રને ભજો.૧

આ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ધ્યાન કરી, પછી આગળ કહેલી ભોમ ગાયત્રીનો (૧૦૮) જપ કરવો.

॥ तत इदं स्तोत्रं पठेत् ॥

मंगलो भूमिपुत्रश्च ऋणहर्त्ता धनप्रदः ।
स्थिरासनोमहाकायः सर्वकार्यविरोधकः ॥ १ ॥

પછી નીચે લખેલા સ્તોત્રનો પાઠ કરવો.

लोहितोलोहिताक्षश्च सामगानां कृपाकरः ॥
धरात्मजः कुजो भौमो भूतिदोभूमिनंदनः ॥ २ ॥
अंगारकोयमश्चैवसर्वरोगापहारकः ॥
वृष्टिकर्त्तापहर्त्ताच सर्वकामफलप्रदः ॥ ३ ॥
एतानिकुजनामानि नित्यं यः श्रद्धयापठेत् ॥
ऋणंनजायते तस्य संतानंवर्द्धनंसदा ॥ ४ ॥

મંગળ ૧ ભૂમિપુત્ર ૨ ઋણહર્ત્તા ૩ ધનપ્રદ ૪ સ્થિરાસન ૫ મહાકાય ૬ સર્વકાર્યાવરોધક ૭ લોહિત ૮ લોહિતાક્ષ ૯ સામગોને કૃપા કરનાર ૧૦ ધરાત્મજ ૧૧ કુજ ૧૨ ભૌમ ૧૩ ભૂતિદ ૧૪ ભૂમિનંદન ૧૫ અંગારક ૧૬ યમ ૧૭ સર્વરોગાપહારક ૧૮ વૃષ્ટિકર્તા ૧૯ અપહર્તા ૨૦ અને સર્વકામફલપ્રદ ૨૧ એ પ્રકારે જે પુરૂષ મંગળના નામને નિત્ય ભણે છે તે પુરૂષને ઋણ (દેવું) થતું નથી અને પુત્ર પૌત્રની વૃદ્ધિ થાય છે. ૧-૪

एक कालं द्विकालं वा यः पठेत्सुसमाहितः ॥
एवंकृतेनसंदेहोऋणंहत्वा सुखीभवेत् ॥ ५ ॥

આ સ્તોત્રને જે પુરૂષ સ્વસ્થ થઇ એક વખત અથવા એક

વખત ભણે છે, તો તે પુરૂષ રૂણ (દેવા) ને નાશ કરીને સુખી થાય છે તેમાં સંદેહ નથી. ૫

॥ इति मंगलस्तोत्रम् ॥

॥ अथ भौममंत्रः ॥

(હવે મંગળનો મંત્ર કહે છે.)

धरणीगर्भसम्भूतं विद्युत्कान्ति समप्रभम् ॥
कुमारं शक्तिहस्तं च मङ्गलं प्रणमाम्यहम् ॥

પૃથ્વીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા, વીજળી સરખી કાંતિવાળા, અને કૌમારાવસ્થાવાળા, જેના હાથમાં શક્તિ છે એવા મંગળને હું પ્રણામ કરૂં છું.

॥ इति भौममंत्रः ॥

पश्चात्खदिराङ्गारेणरेखात्रयंकृत्वा– ॥
धोलिखितैर्मंत्रैर्वामपादेन मार्जयेत्.

પછી ખેરના લાકડાના કોયલાથી ત્રણ રેખાઓ કરીને નીચે લખેલા મંત્રો બોલી ડાબા પગથી ભુંસી નાંખવા.

अङ्गारकमहीपुत्र भगवन् भक्तवत्सल ॥
त्वां नमस्यामि मेषेशं ऋणमाशु विनाशय ॥ १ ॥

હે ભગવાન, હે ભક્તોમાં પ્રીતિવાળા, હે પૃથ્વીના પુત્ર અંગારક ! હું આપને નમસ્કાર કરૂં છું. ત્વરાથી (જલદીથી) મારા રૂણને નાશ કરો. ૧

ऋणरोगादिदारिद्र्यं येचान्ये चापमृत्यवः ॥
भवक्लेशमनस्तापा नश्यन्तुमम सर्वदा ॥ २ ॥

ૠણ, રોગ તથા દરિદ્રતા, અને અકાળ મૃત્યુ તથા સંસારના ક્લેશ, અને મનના તાપ, તે સર્વ મારા નાશ પામો. ૨

ऋण दुःख विनाशाय पुत्रोत्पन्ननहेतवे ॥
मार्जयाम्यसितारेखास्तस्त्रोजन्मसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

ૠણ તથા દુઃખનો નાશ થવાને, અને પુત્રની પ્રાપ્તી માટે, જન્મથી ઉત્પન્ન થયેલી, આ ત્રણ કાળી લીટીઓને ભુંસી નાખું છું.૩

दुःखदौर्भाग्यनाशाय सुखसंपत्ति हेतवे ॥
कृतरेखात्रयं वामपादेन मार्जयाम्यहम् ॥ ४ ॥

દુઃખ તથા દુર્ભાગ્યનો નાશ થવાને, અને સુખ તથા સંપત્તી પ્રાપ્ત થવાને કરેલી ત્રણ રેખાઓને ડાબા પગથી હું ભુંસી નાખું છું.૪

॥ इति मार्जन मंत्र ॥

ततः प्राञ्जलिःसन् प्रार्थयत्

(ત્યાર પછી હાથ જોડીને પ્રાર્થના કરવી.)

ऋणहर्त्रेनमस्तेस्तु दुःखदारिद्र्य नाशक ॥
सुखसौभाग्य धनदो भवमेधरणीसुत ! ॥ १ ॥
नमस्ते भूमिपुत्राय रक्षाकर्त्रे नमोनमः ॥
ासदसत्वायदुष्कर्म हस्तिनाशकरायच ॥ २ ॥

દુઃખ તથા દરિદ્રતાને નાશ કરનાર હે પૃથ્વીના પુત્ર, ૠણને

નાશ કરનાર એવા, આપને નમસ્કાર કરૂંછું માટે સુખ, સૌભાગ્ય, અને ધનને આપનાર એવા આપ થાઓ. પૃથ્વીના પુત્ર, આપને નમસ્કાર છે. રક્ષા કરનાર આપને નમસ્કાર છે, સિંહ સરખા બળવાળા અને દુષ્ટ કર્મ કરનાર રૂપી હાથીઓને નાશ કરનાર એવા આપને નમસ્કાર કરૂં છું. ૧–૨

ग्रहराज ! नमस्तेऽस्तु सर्वं कल्याणकारक ॥
प्रसादात्तव देवेश ! सदा कल्याणभाजनम् ॥ ३ ॥
देवदानवगन्धर्वयक्षराक्षसपन्नगाः ॥
प्राप्नुवन्तिशिवं सर्वे सदापूर्णमनोरथाः ॥ ४ ॥

સર્વને કલ્યાણ કરનાર હે ગ્રહોના રાજન્, આપને નમસ્કાર છે. હે દેવેશ, દેવ, દાનવ, ગંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, અને સર્પો, તે સર્વ આપની કૃપાથી હંમેશાં પૂર્ણ મનોરથવાળા થઇને કલ્યાણના પાત્રરૂપ થાય છે. ૩–૪

॥ इति प्रार्थना ॥

पुनः स्तोत्रं पठेत् ।

(પ્રથમ કહેલું ભૌમસ્તોત્ર ફરીથી ભણવું.)

ततः वायनदानं तिलगुडमिश्रितानेकविंशति सङ्ख्यकान्मोदकान् फलदक्षिणासहितान्वेदविदेदद्यात् ॥

ત્યાર પછી વાયનદાન કરવું તેનો વિધિ કહે છે, તલ અને ગોળના એકવીસ લાડુ કરીને વેદને જાણનાર બ્રાહ્મણને આપવા.

दान मंत्र

(હવે દાન આપવાનો મંત્ર કહે છે.)

मङ्गलाय नमस्तुभ्यं सर्वमंगलदायक !
वायनेन च संतुष्टः कुरुत्वंमे मनोरथान् ॥ १ ॥

સર્વ પ્રકારના મંગળને આપનાર હે મંગળ ! આપને નમસ્કાર છે, આપ આ વાયન દાનથી સંતોષ પામીને મ્હારા મનોરથને પૂર્ણ કરો. ૧

पश्चादर्पयेत्

(પછી કરેલી પૂજા મંગળને અર્પણ કરવી.)

॥ इति भौमपूजनम् ॥

॥ अथ भौमव्रतकथा प्रारंभः ॥

॥ सूत उवाच ॥

पूजितो देवदैत्यैस्तु मङ्गलो मङ्गलप्रदः ॥
गौतमेन पुरापृष्ठो लोहिताङ्गो महाग्रहः ॥ १ ॥

સુત પૌરાણિક શૌનકાદિક રૂષીઓને કહે છે—પૂર્વે દેવથી દૈત્યોએ પૂજેલા, મંગળ પદાર્થોને આપનાર એવા, અને રક્ત શરીરવાળા એવા મંગળને ગૌતમ રૂષીએ પૂછ્યું હતું. ૧

किंपृष्टं इत्याकांक्षायां तदेवाह

॥ गौतम उवाच ॥

कथयस्व महाभाग गुह्यं पूजनमुत्तमम् ॥
मंत्रमाराधनं दानं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥

ગૌતમ મંગળ પ્રત્યે કહે છે—હે મહાભાગ, આપનું ગુહ્ય એવું ઉત્તમ પૂજન બતાવો. તથા સર્વ પાપને નાશ કરનાર આપનો મંત્ર તથા પૂજન, દાન, ઇત્યાદિક કહો. ૨

यस्मिन्नाराधितेमर्त्यं सर्व सौभाग्यवान भवेत् ।
तद्व्रतं ब्रूहिमेदेव लोहिताङ्ग महाग्रह ! ॥ ३ ॥

જે વ્રત કરવાથી મનુષ્યને સર્વ સૌભાગ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે, હે દેવ! હે લોહિતાંગ, આપ તે વ્રત મને બતાવો. ૩

॥ मङ्गल उवाच ॥

शृणु विप्र महाभाग सर्वज्ञ ऋषिसत्तम ! ॥
व्रतं च पूजनं दानं प्रख्यातं भुवनत्रये ॥ ४ ॥

મંગળ કહે છે—હે ઋષીઓમાં શ્રેષ્ઠ ગૌતમઋષી, ત્રણે ભુવનમાં પ્રસિદ્ધ એવું વ્રત, દાન, તથા પૂજન, આપ સાંભળો. ૪

आसीत्पूर्वं हि सर्वज्ञो ब्राह्मणो वेदपारगः ॥
तस्य भार्यासुनंदा च नाम्ना ख्याता सुलोचना ॥५॥

પૂર્વે વેદને જાણનાર, સર્વજ્ઞ એવો એક બ્રાહ્મણ હતો. તેને સુલોચના નામે સ્ત્રી હતી. ૫

तस्यापत्यं च संजातं वृद्धत्वान्न कदाचन ।
तेनान्यस्य सुतापुण्या गृहीत्वा पोषिता ध्रुवम् ॥ ६ ॥

તે બ્રાહ્મણને ઘડપણ હતું તેથી તેને પ્રજા થઇ નહી ત્યારે તે બ્રાહ્મણે કોઇ બીજાની પવિત્ર કુળવાળી કન્યાને રાખી પોષણ કરી. અર્થાત દત્તક કરીને રાખી. ૬

ब्राह्मणस्य कुले जातां सुरूपां गुणसंयुताम् ॥
सर्वलक्षणसंपन्नां प्रयत्नेनैव गौतम ! ॥ ७ ॥
तांपुत्रीस्वगृहेनीत्वा ब्राह्मणेनैव पालिता ॥
नित्यं हि स्रवते तस्या अष्टांगं कनकं बहु ॥ ८ ॥

તે કન્યા બ્રાહ્મણના કુળમાં ઉત્પન્ન થએલી, સારા રૂપવાળી, ગુણોથી યુક્ત એવી અને સર્વે લક્ષણોથી યુક્ત એવી તે પુત્રીને પોતાને ઘેર લેઈ જઈને બ્રાહ્મણે પાળીને મ્હોટી કરી, અને તે કન્યાના આઠે અંગોમાંથી દરરોજ સોનું ઝરતું હતું. ૭-૮

तत्सुवर्णेन विप्रोऽसौ धनाढ्यो मदगर्वितः ॥
कोटि कोटीश्वरो जातो राजते भूमिमण्डले ॥ ९ ॥

તે સોનાથી તે બ્રાહ્મણ શોભતા આ ભૂમંડળમાં કરોડોપતિ થયો અને ઘણું ધન મળવાથી અહંકારવાળો થયો. ૯

द्रष्ट्वानंदक विप्रेण दशवर्षा वरार्थिनी ।
विवाहार्थंच विप्राय दत्ता सोमेश्वरायच ॥ १० ॥

ત્યાર પછી દશ વર્ષની પોતાની કન્યાને પરણાવવા યોગ્ય જોઈને સોમેશ્વર નામના ઋષીની સાથે વિવાહ કર્યો. ૧૦

वेदोक्त विधिनातेन विवाहमकरोत्तदा ॥

ત્યાર પછી વેદમાં કહ્યા પ્રમાણે પોતાની પુત્રીનું લગ્ન કર્યું.

वर्षैर्कतिपयैर्विप्रःस्वांपत्नीदृढयौवनाम् ॥
लब्ध्यास्वदेशमार्गेणव्रजन् विप्रोऽप्यहर्निशम् ॥ ११ ॥
मार्गे गच्छन्नयं विप्रश्चौरेश्चविनिपातितः ॥ १२ ॥

પછી તે સોમેશ્વર બ્રાહ્મણ કેટલાંક વર્ષો બાદ યુવાવસ્થાવાળી પોતાની સ્ત્રીને સાથે લેઇને પોતાના દેશના રસ્તે જતાં અઘોર વનની અંદર ચોર મળવાથી તે સોમેશ્વરને મારી નાંખ્યો. ૧૧-૧૨

तंपतिंमृत मालोक्य सानारीशोकपीडिता ।
मरणे निश्चयं चैव चितांकृत्वाविधानतः ॥ १३ ॥

મૃત્યુ પામેલા પોતાના સ્વામીને જોઈ તે સ્ત્રી ઘણી શોકગ્રસ્ત થઈ ગઇ અને મરવાનો નિશ્ચય કરીને વિધિપૂર્વક સતી થવાને ચિતા રચી. ૧૩

पतिं प्रदक्षिणीकृत्य चितायाश्च समीपतः ।
तस्मिन्क्षणेप्रतुष्टोऽहं वरार्थंचप्रचोदिता ॥ १४ ॥

પછી તે સ્ત્રી ચિતાની સમીપે પોતાના સ્વામીની પ્રદક્ષિણા કરી પ્રવેશ કરવા ઇચ્છે છે તેટલા વખતમાં હું (મંગળ) પ્રસન્ન થયો અને વરદાન માગવાની પ્રેરણા કરી. ૧૪

वरं ब्रूहिमहाभागे यत्ते मनसिवर्त्तते ।
इतिश्रुत्वाततोवव्रे सानारी पतिमानसा ॥ १५ ॥

હે મહાભાગે, તારા મનની અંદર જે કાંઇ ઇચ્છા હોય તે માંગ એવું મારૂં (મંગળનું) વચન સાંભળીને પતીમાં મનવાળી તે સ્ત્રીએ વરદાન માગ્યું. ૧૫

॥ ब्राह्मण्युवाच ॥

यदितुष्टोऽसिमेदेव ! तर्हिजीवतुगे पतिः ॥

બ્રાહ્મણી કહે છે-હે દેવ ! જો આપ પ્રસન્ન થયા હો તો આપની કૃપાથી મારા સ્વામી સજીવન થાઓ.

॥ मंगल उवाच ॥

अजरामरवत्माशोतवभर्ताभ्रविष्यति ।
अन्यं याच महासाध्वि ! वरंत्रिभुवनोत्तमम् ॥ १६ ॥

હે મહા સાધ્વિ, તારો સ્વામી વૃદ્ધાવસ્થા રહિત તથા અમર થશે, અને તે સિવાય બીજું કંઈ પણ વરદાન માગ. ૧૬

॥ ब्राह्मण्युवाच ॥

यदितुष्टोऽसिमेदेव ! ग्रहाणामधिपेश्वर ! ।
येत्वांस्मरन्ति देवेशं रक्तचंदन चर्चितम् ॥ १७ ॥
रक्तपुष्पैश्चसंपूज्यप्रत्यूषे भौमवासरे ।
बन्धनव्याधिरोगाश्च कदाचिन्नोपजायताम् ॥ १८ ॥
नच सर्पाग्निशत्रुभ्यो भयश्चस्वजनैस्सह ।
नवियोगोमहीपुत्र ! भक्तानां सुखदोभव ॥ १९ ॥

બ્રાહ્મણી મંગળને કહે છે–હે ગ્રહોના સ્વામિન ! જો આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન થયા હો તો જે પુરૂષો મંગળવારને દિવસે આપની રાતાં પુષ્પોથી પૂજા કરી આપનું સ્મરણ કરે છે તેવા પુરૂષોને બંધન, વ્યાધિ, રોગ, સર્પ, અગ્ની, તથા શત્રુઓથી ભય અને પોતાંના સંબંધીઓ સાથે વિયોગ, આ સઘળું ન થવું જોઇએ, અને આપના ભકતોને આપ સુખ આપનાર થાઓ. ૧૭–૧૯

॥ मंगल उवाच ॥

एकविंशति भौमाश्च एकभुक्तोजितेन्द्रियः ।
युवं रक्तमनड्वाहं सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ २० ॥

स्वशक्त्याभोजयेद्विप्रानद्दातव्यं सहिरण्यकम् ॥ २१ ॥

મંગળ કહે છે—એકવીસ મંગળવાર એક વખત ભોજન કરી જીતેંદ્રિય રહીને પછી (વ્રત પૂર્ણ થયા પછી) શકિત પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવીને જુવાન તથા રાતા વર્ણના બળદનું દક્ષિણા સહિત દાન કરવું. ૨૯–૨૧

तेषांवैग्रहपीडा च न भवेत्तु कदाचन ।
दारिद्र्यं नश्यते तेषां पुत्रपौत्रं च वर्द्धते ॥ २२ ॥

એ પ્રકારે જે પુરૂષો વ્રત કરે છે, તેઓને કોઈ વખત પણ ગ્રહો સંબંધી પીડા થતી નથી, અને દરિદ્રતા નાશ પામે છે, તથા પુત્ર પૌત્રની વૃદ્ધિ થાય છે. ૨૨

एवमुक्त्वाचतत्रैव मङ्गलोऽपिदिवं गतः ।
एवं व्रतं समाख्यातं सर्व सौख्यप्रदायकम् ॥ २३ ॥

આ પ્રકારે તે બ્રાહ્મણીને કહીને મંગળ પણ સ્વર્ગમાં ગયા, એ પ્રકારનું સર્વે મનુષ્યોને સુખ આપનારૂં વ્રત કહ્યું. ૨૩

स्त्रीभिर्व्रतं प्रकर्तव्यं पुरुषैश्च विशेषतः ।
तेषां मुक्तिर्भवत्येव स्वर्गवासो न संशय ॥ २४ ॥

આ મંગળનું વ્રત સ્ત્રીઓએ કરવું જોઈએ, અને પુરૂષોએ તો વિશેષે કરીને કરવું. આ વ્રત કરનારાઓને સ્વર્ગસુખ મળે છે, અને તે સર્વ સંસારના બંધનોથી મુક્ત થાય છે. ૨૪

॥ इतिश्री पद्मपुराणे भौमवारव्रतकथा सम्पूर्ण ॥

इति मंगलव्रतं सम्पूर्णम् ॥

॥ अथ बुध पूजनम् ॥

॥ बुधस्य मंत्रः ॥

प्रियंगुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमं बुधम् ।
सौम्यं सौम्यगुणोपेतं तं बुधं प्रणमाम्यहम् ॥१॥

बुधः ॥ ४ ॥

१ कालुं वस्त्र ।
२ उज्वल कांसु ।
३ मग ।

४ गोरोचन ।
५ सुगंधीदार पुष्प
६ दासी ।

इशानकोणमां बाणाकार मंडळ अं. ४ मगधदेशमां जन्म, आत्रेयस् गोत्र, धोळो वर्ण, कन्या तथा मिथुन राशीनो स्वामी जप ४०००

॥ अथ बुधदानम् ॥

चेलं च नीलं कलधौतकांस्यं मुद्गाश्च गोरोचन गंधपुष्पं ।
दासीं च दद्याद् द्विजहस्तके च एतद्धि दानं विधुनंदनस्य २९

કાળું વસ્ત્ર, ઉજ્વલ કાંસું, મગ, ગોરોચન, સુગંધીદાર પુષ્પ, અને દાસી એટલાં વાનાં બ્રાહ્મણના હાથને વિષે આપવાં. એ સર્વ બુધનું દાન કહેલું છે. ૨૯

(હવે બુધનું પૂજન કહે છે.)

शशांकसुत ! देवेश ! बुधायप्रभवेनमः ।
यच्यमानहितार्थायबुधमावाहयाम्यहम् ॥ १ ॥

હે ચંદ્રના પુત્ર ! હે દેવેશ ! બુધ એવા આપને નમસ્કાર છે. યજમાનના કલ્યાણાર્થે હું બુધનું આવાહન કરૂં છું. ૧

अहोचंद्रसुतश्रीमन्मागधायांसमुद्भवः ।
अत्रिगोत्रश्चतुर्बाहुःखड्गखेटकधारकः ॥ २ ॥

હે શ્રીમાન ચંદ્રસુત ! આપ મગધ દેશમાં ઉત્પન્ન થએલા છો. અત્રી ગોત્રવાળા, ચાર હાથવાવા, અને તરવાર તથા ખેટક નામના હથીઆરને ધારણ કરનાર છો. ૨

गदाधरःसिंहबाहुःसुवर्णाभःसनातनः ।
कृष्णप्रदीपश्चात्रेयस्तथा विष्णुसुपूजितः ॥ ३ ॥

ગદાને ધારણ કરવાવાળા, સિંહ સરખા હાથવાળા, સુવર્ણ સરખી દેદિપ્યમાન કાંતિવાળા, તથા સનાતન, વિષ્ણુએ પૂજેલા અને અત્રી રૂષીના કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા એવા આપ છો. ૩

शुचौदेशेलिप्तभूमौमणुलंशुद्धिमन्तृभिः ।
सिंदुरेणप्रकर्तव्यंसमंत्रैश्चमनोहरम् ॥ ४ ॥

શુદ્ધ મનુષ્યે લીંપેલી પવિત્ર જગ્યામાં સિંદુરથી સુંદર મંડળ કરવું. ૪

मध्येतुकलशंस्थाप्यपूरयेत्तीर्थवारिणा ।
हेमगर्भंततःकृत्वापञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ ५ ॥

તે મંડળના મધ્યમાં તિર્થોદિકથી ભરેલા કુંભનું સ્થાપન કરવું, તે કુંભની અંદર સોનું તથા પંચ રત્ન નાખવાં. ૫

पूजयेन्मधुनादेवंसर्वकार्यार्थसिद्धये ।
वस्त्रेणान्नेनसंपत्त्यापूजयेत्परमेश्वरम् ॥ ६ ॥
पूजांसमापयेत्कुंभेपंचपंचामृतैस्तथा
अभिषिच्यततःशीघ्रदीक्षाकर्णेसमुत्पठेत् ॥ ७ ॥

ત્યાર પછી સર્વ કાર્યોની સિદ્ધિ માટે બુધનું મધથી પૂજન કરવું. પોતાની સંપત્તિ પ્રમાણે વસ્ત્ર, અન્ન, ઇત્યાદિકથી પૂજન કરવું અને પંચામૃતથી પૂજા કરી અભિષેક કરવો. ૬–૭

पूजयेद्गंधपुष्पैश्चधूपदीपयुतैः सदा ।
एकविंशतिकोणेषुत्रिकोणंरक्तमंडलम् ॥ ८ ॥
रक्तैः सुगंधैः पुष्पैश्चकमलैश्चापरैः प्रभु ।
मंत्रयुक्तैर्धृतैर्देवंपुरश्चरणसिद्धये ॥ ९ ॥

તે કરેલા મંડળના એકવીસ કોડાની અંદર, ગંધ, પુષ્પ, ધુપ, દીપ, ઈત્યાદિ ઉપચારોથી પૂજા કરવી તથા રાતાં પુષ્પોથી, રાતાં કમળોથી મંત્ર ભણી પૂજન કરવું. ૮–૯

गुरवेविधिनाश्रेष्ठामलंकारांपयस्विनीम् ।
अरुणांवस्त्रसहितांधेनुदद्याद्विशेषतः ॥ १० ॥

પછી પોતાના ગુરૂને વિધિપૂર્વક ગાય આપવી, તે ગાય શ્રેષ્ઠ અલંકારવાળી, તથા રાતા રંગની વસ્ત્રયુક્ત, અને દુધવાળી હોવી જોઇએ. ૧૦

अथांतःसंप्रवक्ष्यामिरहस्यह्येतदुत्तमम् ।
येनलक्ष्मीर्घृतिःपुष्टिस्तुष्टिःकांतिः प्रजायते ॥ ११ ॥

હવે ઉત્તમ રહસ્ય (છાની) વાર્તા કહું છું, જે કરવાથી મનુષ્યને લક્ષ્મી, ધૃતિ, પુષ્ટિ, તુષ્ટિ તથા કાંતિ ઇત્યાદિ પ્રાપ્ત થાય છે.૧૧

विशाखायांबुधं हेममयं कुर्याद्विधानतः ।
अलंकारयुतंकृत्वास्थापयेत्कांस्यभाजने ॥ १२ ॥

વિશાખા નક્ષત્રની અંદર વિધિપૂર્વક સોનાની બુધની મૂર્તી કરવી, પછી તેને ઘરેણાં ઇત્યાદિક ઉપચારોથી શોભિતી કરી કાંસાના વાસણમાં સ્થાપન કરવું. ૧૨

शुक्लवस्त्रयुगच्छन्नंशुक्लमाल्यानुलेपनम् ।
गुडोदनोपहारंचब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ १३ ॥

ધોળાં બે વસ્ત્રો ઓઢાડવાં. તથા શ્વેત ચંદન, શ્વેત પુષ્પ, અર્પણ કરવાં. ગોળ તથા ભાતનું નૈવેદ્ય ધરાવવું, અને પછી (પૂજન થઇ રહ્યા બાદ) તે મૂર્તી ઉપચાર સહિત બ્રાહ્મણને અર્પણ કરવી.૧૩

बुधत्वंविबुधानन्यान्बोधदान्सर्वदानृणाम् ।
तत्त्वावबोधंकुरुमेसोमपुत्र ! नमोनमः ॥ १४ ॥

હે બુધ ! આપ સઘળા પંડિતોને તથા મનુષ્યોને બોધ આપ-

નાર છો, માટે હે ચંદ્રના પુત્ર ! મારા અંતઃકરણમાં આપ તત્વનો (બ્રહ્મનો) બોધ કરો, આપને હું નમસ્કાર કરૂં છું. (એ પ્રકારે બુધની પ્રાર્થના કરવી.) ૧૪

होमंघृततिलैः कुर्यादूबुधनाम्नाचमंत्रवित् ।

समिधाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेववा ॥ १५ ॥

होतव्यामधुसर्पिभ्यांदध्नाचैवघृतेनच ।

विशेषेणसमिद्भिश्चहुत्वैवाष्टोत्तरंशतम् ॥ १६ ॥

(હવે બુધ શાંતિનો હોમ કહે છે.) મંત્રને જાણનાર પુરૂષે **ॐबुधायनमः** એ મંત્રથી ઘી, અને તલથી હોમ કરવો. સમીધોની એકસોને આઠ (૧૦૮) અથવા અઠ્ઠાવીસ (૨૮) આહુતીઓ આપવી. તેમાં વિશેષે કરીને પ્રથમ સમીધથી એકસો આઠ (૧૦૮) આહુતીઓ આપીને પછી મધ, ઘી તથા દહીંથી હોમ કરવો. ૧૫-૧૬

बुधशांतिरियंप्रोक्ताहोमंकुर्यातथार्चनम् ।

बुधदोषविनाशेचशांतिः सर्वत्रकारणम् ॥ १७ ॥

આ પ્રકારે કહેલી બુધ શાંતિ પ્રમાણે હોમ તથા પૂજન કરવું. કારણ કે બુધ સંબંધી પીડા મટાડવાને તો શાંતિજ કારણ છે. ૧૭

बुधस्तुष्टिमकर्ताचतथाशांतिनपौष्टिके ।

बुधसौख्यकरश्चैवआयुरारोग्यसंपदः ॥ १८ ॥

શાંતિક તથા પૌષ્ટિક કર્મોમાં બુધજ શાંતિ કરનાર છે. તથા સુખ, આયુષ્ય, આરોગ્ય અને સંપત્તિ આપનાર પણ બુધજ છે.૧૮

जायतेस्तोत्रपाठेनसर्वसौख्यफलंनृणाम् ।
चंद्रस्यतनयंशांतंमहायोगेनसंयुतम् ॥ १९ ॥
सिद्धिदः सर्वदातस्य यः कुर्यान्पूजनंनरः ।
तस्यशांतिकरोनित्यंजायतेसर्वदाबुधः ॥ २० ॥

જે પુરૂષો બુધનો સ્તોત્રપાઠ (આગળ કહીશું તે) તથા પૂજન કરે છે તેઓને નિરંતર બુધ પીડા કરતો નથી અને શાંતિ કરે છે.

नित्यंशांतिकरश्चैवबुधो बुद्धिसमन्वितः ।
प्रज्ञासौख्यकरश्चैवनितरांस्मृद्धिदायकः ॥ २१ ॥

બુધ કેવા છે કે નિરંતર શાંતિ કરનાર તથા બુદ્ધિયુક્ત, અત્યંત સ્મૃદ્ધિને આપનાર બુદ્ધિ તથા સુખ કરનાર એવા બુધ છે. ૨૧

जन्मस्थेज्ञेविशेषेणपूजाकार्याप्रयत्नतः ।
द्वादशेपंचमेचैवनवमेचविशेषतः ॥ २२ ॥

જન્મના (પહેલા) બુધ હોય તે સમયમાં બનતા પ્રયાસે કરી બુધની પૂજા કરવી જોઇએ, અને બારમા, પાંચમા તથા નવમા હોય તે સમયે તો ઘણું કરીને પૂજન કરવુંજ જોઇએ. ૨૨

तृतीयश्चमुनिस्थश्चहानिकर्त्ताबुधः स्मृतः ।
तदापाठः प्रकर्त्तव्यः शांत्यर्थंचजनस्यच ॥ २३ ॥

ત્રીજા તથા સાતમા બુધ હાનિકર્ત્તા કહેલા છે, માટે તે સમયમાં મનુષ્યની શાંતિને અર્થે બુધનો પાઠ કરવો. ૨૩

बुधवारेविशेषेणमुद्गान्नेनचसंयुतम् ।

नीलरत्नंप्रदातव्यंदक्षिणासहितंद्विजे ॥ २४ ॥

બુધવારને દિવસે બ્રાહ્મણને મગ, તથા લીલા વસ્ત્રનું દક્ષણા સહિત દાન આપવું. ૨૪

नीलवस्त्रयुगच्छन्नवंशपात्रंविशेषतः ।
सर्वान्कामानवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ २५ ॥

વાંસના સુપડામાં લીલું વસ્ત્ર, તથા મગ સહિત દાન કરવાથી સર્વ મનોરથ સિદ્ધિને પામે છે, તેમાં સંશય નથી. ૨૫

॥ इतिश्री भविष्योत्तरपुराणे बुधपूजनप्रकारः संपूर्णः ॥

॥ अथ बुधस्तोत्रम् ॥

प्रियंगुकलिकाश्यामंरूपेणाप्रतिमंबुधम् ।
सौम्यंसौम्यगुणोपेतंतंबुधंप्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

પ્રિયંગુ (કાંગ) ની કળીના સરખા શ્યામ વર્ણ, અર્થાત્ અત્યંત લીલા વર્ણવાળા અને જેના સ્વરૂપ સરખું કોઇનું સ્વરૂપ નથી એવા સૌમ્ય તથા સુંદર ગુણોથી યુક્ત આપ બુધને પ્રણામ કરૂંછું. ૧

उत्पातरूपीजगतांचंद्रपुत्रोमहाद्युतिः ।
सूर्यप्रियकरोविद्वानपीडाहरंतुमेबुध ॥ २ ॥

જગતોને ઉત્પાત રૂપ તથા કાંતિવાળા અને સૂર્યનારાયણને પ્રીતિ આપનાર, તથા વિદ્વાન એવા ચંદ્રના પુત્ર બુધ મ્હારી પીડાને નાશ કરો. ૨

श्यामः शिरालश्चकलाविधिज्ञःकौतुहलीकोमलवाग्विलासी ।

रजाधिकोमध्यमरूपदृक्स्यादाताम्रनेत्रोद्विजराजपुत्रः ॥ ३ ॥

કાળા વર્ણના કેશવાળા, કળાઓને જાણનાર, કોમળ વાણીવાળા. તથા રજોગુણવાળા અને સાધારણ રૂપવાળા, તામ્ર સરખાં રાતાં નેત્રવાળા, દ્વિજરાજ (ચંદ્રમા) ના પુત્ર છે. ૩

बुधबुद्धिप्रदातारंसूर्यरश्मिसमन्वितम् ।
यजयानहितार्थायबुधमावाहयाम्यहम् ॥ ४ ॥

બુદ્ધિને આપનાર તથા સૂર્યનાં કિરણોથી યુક્ત પંડિત એવા બુધનું યજમાનના કલ્યાણાર્થે આવાહન કરું છું. ૪

ज्ञेयोबुधःपंडितश्वरौहिणेयश्चसोमतः ।
कुमारोराजपुत्रश्चशैशवःशशिनंदनः ॥ ५ ॥

गुरुपुत्रश्चतारेयोविबुधोबोधनस्तथा ।
सौम्यः सर्वगुणोपेतोरत्नदानफलप्रदः ॥ ६ ॥

एतानिबुधनामानिप्रातःकालेपठेन्नरः ।
बुद्धिर्विवृद्धितांयातिबुधपीडानजायते ॥ ७ ॥

બુધ, પંડિત, રૌહીણેય (ચંદ્રની સ્ત્રી રોહિણીના પુત્ર), સોમ, કુમાર, રાજપુત્ર, શૈશવ, શશિનંદન, ×ગુરૂપુત્ર, (બૃહસ્પતિના પુત્ર),

---

× પ્રથમ બુધને ચંદ્રના પુત્ર કહ્યા પછી 'ગુરૂપુત્ર' એમ કહેવાથી શંકા થાય છે કે, બે પિતા એક પુત્રને નથી હોતા, તો પછી બુધને બે પિતા તે મહા આશ્ચર્યની વાર્તા છે તો સમાધાન કે— પુરાણમાં પ્રસિદ્ધ છે કે ચંદ્રની સ્ત્રી રોહિણી, અને બૃહસ્પતીની સ્ત્રી

તારેય (બૃહસ્પતીની સ્ત્રી તારાના પુત્ર), વિબુધ, બોધન, સૌમ્ય, સર્વે ગુણોવડે યુક્ત, અને ફલપ્રદ, આ પ્રકારે પ્રાતઃકાળે જે મનુષ્ય બુધના નામનો પાઠ કરે છે, તેની બુદ્ધિની વૃદ્ધિ થાય છે, અને બુધ સંબંધી પીડા કદાપિ થતી નથી. ૫-૭

॥ इतिश्री बुधस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

अथ बुध मंत्रः

(હવે બુધનો મંત્ર કહે છે.)

प्रियङ्गुकलिकाश्यामं रूपेणाप्रतिमंबुधम् ।
सौम्यं सौम्यगुणोपेतं तंबुधंप्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

॥ इति बुधमंत्रः ॥

॥ इतिश्री बुधपूजनं सम्पूर्णतामगमन् ॥

તારા તે તારાને ચંદ્ર હરણ કરી ગયો અને તે તારાને ચંદ્રમાના વીર્યથી બુધ નામે પુત્ર થયો, તેથી તારાનો સ્વામી બૃહસ્પતી, અને પુત્ર ચંદ્રથી થયો તેટલા માટે બુધને 'ચંદ્રપુત્ર' અને 'ગુરૂપુત્ર' એ પ્રમાણે કહ્યું.

॥ अथ गुरुपूजनम् ॥

॥ गुरोर्मंत्रः ॥

देवानां च ऋषीणां च गुरुं कांचनसन्निभम् ।
बुद्धिभूतं त्रिलोकेशं तन्नमामि बृहस्पतिम् ॥१॥

गुरुः ॥ ३ ॥

१ साकर ।
२ हळदर ।
३ अश्व ।
४ पीळुं धान्य ।

५ पीळुं वस्त्र ।
६ पीळुं पुष्प ।
७ मीठुं ।
८ सुवर्ण ।

उत्तरमां दीर्घ चतुरस्त्र मंडळ अं६, सिंधुदेशमां जन्म, अंगिरसगोत्र, पीळो वर्ण, धन अने मीन राशिनो स्वामी, जप १९०००

॥ अथ गुरुदानम् ॥

शर्करां च रजनीं तुरंगमं पीतधान्यमपि सुपीतांबरम् ॥
पीतपुष्पमथ हेम सैन्धवं प्रीतये सुरगुरोः प्रदीयताम् ॥२०॥

સાકર, હળદર, અશ્વ, (ઘોડો) પીળું ધાન્ય, (ચણાની દાળ) પીળું વસ્ત્ર, પીળાં પુષ્પ, મીઠું અને સુવર્ણ એ સર્વનું ગુરૂને અર્થે દાન આપવું. ૩૦

(હવે ગુરૂનું પૂજન કહે છે.)

॥ तत्रादौ गुरुस्तोत्रम् ॥

તેમાં પ્રથમ બૃહસ્પતીનું સ્તોત્ર કહે છે.

॥ अथ गुरुस्तोत्र प्रारभ्यते ॥

शुक्रादिदेवैःपरिपूजितोसित्वंजीवभुतोजगतोहिताय ।
ददातियोनिर्मलशास्त्रबुद्धिंसवाक्पतिर्मेविदधातुलक्ष्मीम् ॥१॥

ઇંદ્રાદિક દેવતાએ પૂજેલા આપ જગતને કલ્યાણ આપનાર છો. તેમજ જે બૃહસ્પતી શાસ્ત્ર સંબંધી બુદ્ધિને આપે છે તે બૃહસ્પતી મને લક્ષ્મી આપો. ૧

सकलसुरगुरुर्योब्रह्मतुल्यप्रभावस्त्रिदशपतिकिरीटैर्घृष्टपादारविंदः ।
विमलमतिविलासीसर्वमांगल्यहेतुर्ददतुममविभुतिंवाक्पतिः सुप्रभावः

જે બૃહસ્પતી બ્રહ્માના સરખા પ્રભાવવાળા, અને સર્વ દેવોના ગુરૂ છો માટે જેમના ચરણકમળ દેવોના મુકુટથી ઘસાઇ રહેલા અર્થાત્ જેને દેવો નમસ્કાર કરે છે એવા અને નિર્મળ બુદ્ધિવાળા, સર્વ જાતના મંગળ પદાર્થોને આપનાર, એવા બૃહસ્પતી મને સંપત્તિ આપો. ૨

द्वितीयः पंचमः सप्तएवमेकादशोगुरूः ।
अन्नंविविधभोगांश्चरत्नानिकुरुतेगुरुः ॥ ३ ॥

બૃહસ્પતી બીજા, પાંચમા, સાતમા તથા અગીયારમા હોય તો નાના પ્રકારનાં અન્ન તથા ભોગો અને રત્નોને આપનાર થાય છે, (સારાંશ એ કે. બીજો, પાંચમો. સાતમો અને અગીઆરમો બૃહસ્પતી શ્રેષ્ઠ છે.) ૩

द्वादशदशमचतुर्थेजन्मनिषष्ठाष्टमेतृतीयेच ।
व्याधिर्विदेशगमनंमित्रविरोधंसुरगुरुःकुरुते ॥ ४ ॥

બૃહસ્પતી બારમા, દશમા, ચોથા, પહેલા, છઠ્ઠા. આઠમા અને ત્રીજા હોય તો મનુષ્યને વ્યાધી તથા પરદેશગમન અને મિત્રોની સાથે વિરોધ કરાવે. (સારાંશ કે. ૧૨, ૧૦, ૪, ૧. ૬, ૮. ૩ આ સ્થાનસ્થિત બૃહસ્પતી નેષ્ટ છે.) ૪

देवानांचऋषीणांचगुरुंकांचनसन्निभम् ।
बुद्धिभुतंत्रिलोकेशंतंनमामिबृहस्पतिम् ॥ ५ ॥

સુવર્ણ સરખા વર્ણવાળા. તથા ત્રણ લોકના સ્વામી અને સર્વની બુદ્ધિરૂપ એવા દેવોના તથા ઋષીઓના ગુરૂ આપ બૃહસ્પતીને નમસ્કાર કરૂં છું. ૫

बृहस्पतिमहंनौमिगुरुंदेवेंद्रपूजितम् ।
सर्वशास्त्रप्रवक्तारंसर्वकर्मफलप्रदम् ॥ ६ ॥

સર્વ શાસ્ત્રોને જાણનાર, સર્વ કર્મોનાં ફળને આપનાર અને ઇન્દ્રવડે પૂજાએલા આપ બૃહસ્પતીને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૬

सर्वसंशयछेत्तारंवेत्तारंसर्वकर्मणाम् ।
परब्रह्ममयंनित्यंपरमानंदरूपिणम् ॥ ७ ॥

सर्वसिद्धिप्रदंदेवंशरण्यभक्तवत्सलम् ।
वरेण्यंवरदंशांतंत्रिदशार्तिहरंपरम् ॥ ८ ॥
लंबकूर्चंसुवर्णाभंस्वर्णयज्ञोपवीतिनम्
पीतवस्त्रपरीधानंमार्तंडतिलकान्वितम् ॥ ९ ॥

સર્વ કર્મને જાણનાર, સંશયોને કાપનાર, પરબ્રહ્મરૂપી નિરંતર આનંદરૂપ એવા, સર્વ સિદ્ધિને આપનાર, શરણે આવેલાનું રક્ષણ કરનાર, પોતાના ભક્તો ઉપર પ્રીતિ રાખનાર, શ્રેષ્ઠ તથા વરદાનને દેવાવાળા, તેમજ શાંત સ્વરૂપ, દેવોની પીડાને નાશ કરનાર, ભ્રૂમધ્ય જેવા મોટા સોના સરખા કાંતિવાળા, સોનાના યજ્ઞોપવીત (જનોઇ) ને ધારણ કરનાર, પીતાંબર પહેરનારા અને સૂર્યમંડળ સરખા તેજસ્વી એવા બૃહસ્પતીને હું સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરૂં છું. ૭-૯

चंदनागरुकर्पूरैः सुगंधः शतपत्रकैः ।
संपूज्यध्यायतेयैस्तुभक्त्यामुदृढयोनरैः ॥ १० ॥
धनधान्यं जयंसौख्यंसौभाग्यंनृपमान्यता ।
भवंतिसर्वदातेषांत्वत्प्रसादात्सुरेश्वर ॥ ११ ॥

હે સુરેશ્વર ! જે પુરૂષો દ્રઢ ભક્તિથી ચંદન, અગરૂ, કપૂર તથા સુગંધીયુક્ત શતપત્રો વડે આપની પૂજા કરીને ધ્યાન કરે છે, તેઓને ધન, ધાન્ય, જય, સુખ, સૌભાગ્ય, તેમજ રાજાથી માન્ય આપની કૃપાથી મળે છે. ૧૦-૧૧

रोगाग्निसर्पचौराद्यास्तेषांनप्रभवंतिहि ।
सुस्थानस्थोपिदेवेशोध्यानसर्वार्थसाधकः ॥ १२ ॥

प्रभुपंडितराजेनएतत्कृत्वातुचेतसि ।
मनुष्याणांहितार्थायगुरुनामानिसोवदत् ॥ १३ ॥
विषमस्थरतथानृणांसर्वकष्टप्रभंजन ।
प्रत्यहंपठतेयोवैतस्यकामफलप्रदः ॥ १४ ॥

તેમજ આપનું પૂજન કરનારાઓને રોગ, શત્રુ, અગ્ની, સર્પ તથા ચોર ઇત્યાદિકથી ભય થતો નથી તેથીજ પંડિતરાજે મનુષ્યોના સુખ માટે બૃહસ્પતીનાં નામ કહેલાં છે. તે નામોનો હંમેશાં જેઓ પાઠ કરે છે તેઓને બૃહસ્પતી સર્વ ફળને આપનાર થાય છે. ૧૨-૧૪

नमःसुरेंद्रवंद्यायदेवाचार्यायतेनमः ।
नमस्तनंतसामर्थ्यंवेदसिद्धांतपारग ॥ १५ ॥

દેવતાઓને નમસ્કાર કરવા યોગ્ય એવા આપને હું નમસ્કાર કરૂંછું, દેવોના ગુરૂ એવા આપને હું નમસ્કાર કરૂંછું, અને હે અનંત પરાક્રમવાળા તથા હે સર્વ શાસ્ત્રોના પારને પામેલા આપને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧૫

सदानंदनमस्तेस्तुनमःपीडाकरायच ।
नमोवाचस्पतेतुभ्यंनमस्तेपीतवाससे ॥ १६ ॥

હે નિરંતર આનંદવાળા! દુષ્ટ સ્થાને રહેવાથી પીડા કરનાર એવા આપને નમસ્કાર કરૂં છું. હે વાચસ્પતિ! આપને નમસ્કાર છે. તથા પીતાંબરને ધારણ કરનાર એવા આપને નમસ્કાર છે. ૧૬

नमोऽद्वितीयरूपायलंबकूर्चायतेनमः ।
नमःप्रहृष्टनेत्रायविप्राणांपतयेनमः ॥ १७ ॥

એક રૂપવાળા તથા લાંબા ભ્રૂમધ્યવાળા આપને નમસ્કાર છે, આનંદ વડે યુક્ત નેત્રોવાળા આપને નમસ્કાર છે, વિપ્રોના સ્વામી એવા આપને નમસ્કાર છે. ૧૭

नमोभार्गवशिष्यायविपन्नहितकारक ।
नमस्तेसुरसैन्यस्यविपत्तौत्राणहेतवे ॥ १८ ॥

હે વિપત્તીયુક્ત પુરૂષોની વિપત્તીને નાશ કરનાર શુક્રના શિષ્ય એવા આપને નમસ્કાર છે, તથા દેવતાઓની સેનાને વિપત્તિમાં રક્ષણ કરનાર એવા આપને નમસ્કાર છે. ૧૮

बृहस्पतिःसुराचार्योदयावानशुभलक्षणः ।
लोकत्रयगुरुः श्रीमान्सर्वज्ञः सर्वतोविभुः ॥ १९ ॥

બૃહસ્પતી ૧, [1]સુરાચાર્ય ૨, દયાવાન ૩, [2]શુભલક્ષણ ૪, [3]લોકત્રયગુરૂ ૫, [4]શ્રીમાન્ ૬, [5]સર્વજ્ઞ ૭, [6]સર્વ વિભૂતિપતિ ૮,

૧ સુરાચાર્ય એટલે દેવોના પુરોહિત. ૨ શુભ લક્ષણ એટલે સારા લક્ષણવાળા. ૩ લોકત્રય ગુરૂ એટલે ત્રણ લોકોના ગુરૂ. ૪ શ્રીમાન એટલે લક્ષ્મીવાળા, ૫ સર્વજ્ઞ એટલે સર્વને જાણનાર. ૬ સર્વ વિભૂતિપતિ એટલે સંપત્તીના સ્વામી.

सर्वेशः सर्वदातुष्टः सर्वगः सर्वपूजितः ।
अक्रोधनोमुनिश्रेष्ठोनीतिकर्त्ताजगत्पिता ॥ २० ॥
विश्वात्माविश्वकर्त्ताचविश्वयोनिरयोनिजः ।
भूर्भुवोधनदाताचभर्त्ताजीवोमहाबलः ॥ २१ ॥
पंचविंशतिनामानिपुण्यानिशुभदानिच ।
प्रातरुत्थाययोनित्यंपठेद्वासुसमाहितः ॥ २२ ॥
विपरीतोपिभगवान्सुप्रीतःस्याद्बृहस्पतिः ।
नंदगोपालपुत्रेण विष्णुनाकीर्तितानिच ॥ २३ ॥

[7]સર્વેશ ૯, સર્વદાતુષ્ટ ૧૦, [8]સર્વગ ૧૧, [9]સર્વપૂજીત ૧૨, [10]અક્રોધન ૧૩, મુનિશ્રેષ્ઠ ૧૪, નીતિકર્તા ૧૫, જગતિપતા ૧૬, વિશ્વાત્મા ૧૭, વિશ્વકતા ૧૮, [11]વિશ્વયોનિ ૧૯, [12]ભૂર્ભુવ: ૨૧, [13]ધનદાતા ૨૨, ભર્ત્તા ૨૩, જીવ, ૨૪, અને મહાબલ ૨૫, એ પ્રકારનાં પવિત્ર અને મંગળકારી બૃહસ્પતીનાં પચીસ (૨૫) નામને જે પુરૂષ પ્રાતઃકાળે પાઠ કરે છે તેને બૃહસ્પતી વિપરીત હોય તોપણ પ્રસન્ન થઇને પીડા કરતા નથી. આ બૃહસ્પતીના નામનો પાઠ નંદજીના પુત્ર શ્રી કૃષ્ણે પણ કરેલો છે. ૧૯—૨૩

---

૭ સર્વના સ્વામી. ૮ સવર્ગ એટલે સર્વત્ર રહેલા. ૯ સર્વપૂજીત એટલે સર્વેએ પૂજેલા. ૧૦ અક્રોધન એટલે ક્રોધરહિત. ૧૧ વિશ્વયોનિ એટલે વિશ્વને ઉત્પન્ન કરનાર. ૧૨ અયોનિજ એટલે જન્મરહિત. ૧૩ ધનદાતા એટલે ધનને આપનાર.

बृहस्पते काश्यपेयदयावानशुभलक्षण: ।
अभीष्टफलद श्रीमानशुभग्रहनमोस्तुते ॥ २४ ॥

હે કશ્યપના પુત્ર! હે દયાવાન! હે શુભ લક્ષણવાળા, હે ઇચ્છિત ફળને આપનાર, હે શોભાવાળા! હે શુભગ્રહ! હે બૃહસ્પતી આપને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૨૪

बृहस्पतिः सुराचार्योदेवोसिसुरपूजितः ।
आचार्योदानवारिश्चसुरमंत्रीपुरोहितः ॥ २५ ॥

હે બૃહસ્પતિ! આપ દેવોએ પૂજેલાં અને રાક્ષસોના શત્રુ દેવોના પુરોહિત (ગોર) એવા આપ છો. ૨૫

उदयास्तेचमध्यानहेपठेन्नित्यसमाहितः ।
पंचविंशतिनामानियःपठेत्फलदानितु ॥ २६ ॥
नबाधकाग्रहास्तस्यस्वयंदेवोविरक्षिता ।
करोतिविपुलांशांतिसर्वपापप्रमोचनम् ॥ २७ ॥

જે પુરૂષ સવાર સાંજ તથા મધ્યાન્હે બૃહસ્પતીનાં પચીસ નામનો પાઠ કરે છે, તેને ગ્રહો પીડા કરતા નથી અને બૃહસ્પતી પોતે રક્ષણ કરીને શાંતિ કરે છે. ૨૬–૨૭

महाकायो गतःसर्वे नन्दपुत्रेनपूजितः ।
रक्षाकर्त्ता ।सहबलो हस्तिदुष्कर्म नाशनः ॥ २८ ॥

મ્હોટી કાયાવાળા, સર્વમાં વ્યાપીને રહેલા તથા નંદજીના પુત્ર શ્રીકૃષ્ણે પૂજેલા, રક્ષણ કરનાર સિંહ સરખા બળવાળા, અને દુષ્ટ કર્મો કરનાર પુરૂષો રૂપી હાથીઓના નાશને કરનાર એવા આપ છો.

नमः सुरेंद्रवंद्यायदेवाचार्यायतेनमः ।
पूज्यायसर्वदेवानांत्रिदशाधिपतेनमः ॥ २९ ॥

ઈંદ્રને નમસ્કાર કરવા યોગ્ય એવા આપને નમસ્કાર કરૂં છું, દેવોના પુરોહિત (ગોર) એવા આપને નમસ્કાર કરૂં છું, સર્વ દેવોને પૂજ્ય એવા આપને નમસ્કાર કરૂં છું. ૨૯

जीवोबृहस्पतिः सूरिराचार्योगुरुरंगिराः ।
वाचस्पतिर्देवमंत्रीशुभंकुर्यात्सदामम ॥ ३० ॥

જીવ, બૃહસ્પતી, સૂરી, આચાર્ય, ગુરૂ, અંગીરા. વાચસ્પતી, દેવમંત્રી, એ પ્રકારનાં નામવાળા આપ બૃહસ્પતી મારૂં નિરંતર કલ્યાણ કરો. ૩૦

यस्यत्वंकुपितोदेवग्रहराजमहाबल ।
राज्यंसमृद्धसौख्यंचतस्यनश्यतितत्क्षणात् ॥ ३१ ॥

હે મહાબલ યુક્ત ! હે ગ્રહરાજ, આપ જે પુરૂષ ઉપર કુપિત થયા છો તે પુરૂષને રાજ્ય હોય તો પણ નાશ પામે છે, તેમ સમૃદ્ધિ સુખ તે પણ નાશ પામે છે. ૩૧

यःपठेत्प्रयतः स्तोत्रंतस्यत्वंदातुमिच्छसि ।
पश्यतांदेवदैत्यानांविरुद्धस्यशुभंफलम् ॥ ३२ ॥

આપની જે પુરૂષો પૂજા કરે છે તેઓને આપ રાજ્ય, સમૃદ્ધિ અને સુખ આપો છો. ૩૨

सशैलसागरायांतुपृथिव्यांपरमेश्वर ।
देवासुरमनुष्याणांविरुद्धोसिक्षयंकरः ॥ ३३ ॥

પર્વત અને સમુદ્રો જેના ઉપર રહેલા છે એવી પૃથ્વીમાં હે પરમેશ્વર ! આપ દુષ્ટસ્થાનમાં હો તો જે આપનું પૂજન નથી કરતા એવા દેવ, રાક્ષસ અને મનુષ્યોને ક્ષય કરનાર થાઓ છો. ૩૩

त्वयिक्रुद्धेबलिर्वीरोराजावेनोनिपातितः ।
हतोभीष्मस्त्वयिक्रुद्धेराजादुर्योधनाहतः ॥ ३४ ॥

આપ કુપિત થવાથી બલીરાજા, તથા વેનરાજા પણ ક્ષયને પામેલા છે, તથા આપ ક્રોધયુક્ત થવાથી ભીષ્મ પિતામહ, તથા દુર્યોધનનું મૃત્યુ થયું. ૩૪

सुरासुरैः सुरेंद्रेणपूजितोसिसदानरैः ।
कमलैः शतपत्रैश्चपादप"प्रयत्नतः ॥ ३५ ॥

ઇન્દ્રાદિક દેવતાઓ અને રાક્ષસો પણ કમળ અને શતપત્રોવડે આપના ચરણકમળને પૂજે છે. ૩૫

तेषांनानाविधंसौख्यंयेषां तुष्टोसितत्क्षणात ।
अगच्चराचरंपूजांविदधातिसदैवतु ॥ ३६ ॥

સ્થાવર (વૃક્ષ પાષાણાદિક) અને જંગમાત્મક (મનુષ્યાદિક) સંપૂર્ણ જગત આપની નિરંતર પૂજા કરે છે અને આપ જેઓના ઉપર પ્રસન્ન થાઓ છો, તેઓને નાના પ્રકારનું સુખ આપોછો. ૩૬

यइदंश्रुणुयान्नित्यंपठेद्वापिसमाहितः ।
बृहस्पतिकृतापीडातस्यनस्याकदाचन ॥ ३७ ॥

જે મનુષ્ય આ સ્તોત્રને ભણે અથવા સાંભળે તેને કદાપી બૃહસ્પતી સંબંધી પીડા થતી નથી. ૩૭

इतिगुरुस्तोत्रम् समाप्तम् ॥

॥ अथ गुरुपूजनप्रकारः ॥

यः पुनः श्रद्धयाभक्त्याशुचिः सश्चगुरोर्दिने ।
अष्टकोणंततःकृत्वातन्मध्येप्रतिमांगुरोः ॥ ३८ ॥
कारयित्वातुसंस्थाप्यशुभेःपंचामृतैर्मुहुः ।
पीतज्ञोपवीतेनपीतवस्त्रेणयत्नतः ॥ ३९ ॥
कुंकुमाद्यैश्चविविधैःपीतपुष्पैःप्रपूजयेत् ।
ततः सुंदरदीपंचदद्याद्गुरवे विधिपूर्वकम् ॥ ४० ॥

શ્રદ્ધા અને ભક્તિવડે પવિત્ર થઈ ગુરૂવારને દિવસે અષ્ટકોણ મંડળ કરીને તેની મધ્યે સુવર્ણથી બનાવેલી બૃહસ્પતીની મૂર્તીનું સ્થાપન કરી પૂજન કરવું તે એવી રીતે કે, પવિત્ર એવાં પંચામૃતો વડે, તથા પીળા પીતાંબરવડે અને પીળા યજ્ઞોપવીતવડે તેમજ કંકુથી તથા નાના પ્રકારનાં પીળાં પુષ્પોથી પૂજન કરવું. ત્યારપછી વિધિ પૂર્વક બૃહસ્પતીને સુંદર દીપ અર્પણ કરવો. ૩૮-૪૦

नानापक्वान्ननैवेद्यंकल्पयित्वाविचक्षणः ।
आरार्तिकंविधानेनकारयित्वानमेत्सुधीः ॥ ४१ ॥
त्रिधाप्रदक्षिणीकृत्यदद्यादर्ध्यंशुभंः फलैः ।
कृतांजलिपुटोभुत्वास्तोत्रमेतदुदीरयेत् ॥ ४२ ॥

નાના પ્રકારનાં નૈવેદ્ય અર્પણ કરીને આરતી કરવી, અને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરવા તથા ત્રણ વખત પ્રદક્ષિણા કરી સારાં ફળોનો અર્ધ્ય આપવો, પછી હાથ જોડીને પહેલા કહી ગયા તે (ગુરૂસ્તોત્ર) નો પાઠ કરવો. ૪૧-૪૨

भवेच्चतस्यसुखदोमानदोधनदोगुरुः ।
जन्मांतरगतापीडातस्यनश्यतितत्क्षणात् ॥ ४३ ॥

આ પ્રકારે પૂજન કરનાર પુરૂષને ગુરૂ સુખ ધન તથા માનને આપનાર થાય છે, અને બીજા જન્મે થનારી પીડા પણ નાશ પામે છે. ૪૩

॥ इतिश्री गुरुपूजनप्रकारः समाप्तिमगमत् ॥

॥ अथ पूजाप्रकारः ॥

सुमुखश्चैत्यादि०—अभिलषितमनोरथसिद्ध्यर्थं बृहस्पति-पूजनमहंकरिष्ये ॥

પ્રથમ ગણુપતી સ્મરણુના મંત્રો ભણીને સંકલ્પ કરવો, પ્રથમ માસ, પક્ષ, તિથિ, વાર, યોગ ઇત્યાદિકનું ઉચ્ચારણ કરીને 'મારા ઇચ્છેલા મનોરથ સિદ્ધ થવાને હું બૃહસ્પતિનું પૂજન કરીશ.' એ પ્રકારે બોલી સંકલ્પ કરવો.

॥ अथ नामपूजा ॥

॥ बृहस्पतये नमः आवाहनम् ॥

(હવે બૃહસ્પતીના આવાહનનો મંત્ર કહે છે.)

अहोवाचस्पतेप्रीत संजात सिंधुमंडले ।
एह्यांगिरसगोत्रेयगजारूढचतुर्भुज ॥ १ ॥

સિંધુ મંડળમાં ઉત્પન્ન થએલા, તથા હે ચાર હાથવાળા, અને આંગીરસ ગોત્રવાળા હાથી ઉપર બેસનાર હે ગુરૂ! આપ અત્રે પધારો. ૧

१ बृहस्पतयेनमः १ सुराचार्यायेनमः २ दयावतेनमः ३ शुभलक्षणायनमः ४ लोकत्रयगुरवेनमः ५ श्रीपतेयनमः ६ सर्वज्ञाय० ७ सर्वाविभूतिपतयेनमः ८ सर्वेशायनमः ९ सर्वदातुष्टाय० १० सर्वगाय० ११ सर्वपूजिताय० १२ अक्रोधनाय० १३ मुनिश्रेष्ठाय० १४ नीतिकर्त्रेनमः १५ जगत्प्रीतायनमः १६ विश्वात्मनेनमः १७ विश्वकर्त्रे० १८ विश्वयोनये० १९ अयोनिजाय० २० भूर्भुवाय० २१ वनप्रदाय० २२ भर्त्रे० २३ जीवाय० २४ महाबलाय० ॥

૧ બૃહસ્પતીને નમસ્કાર છે. ૧ સુરાચાર્યને નમસ્કાર છે. ૨ દયાવાનને નમસ્કાર છે. ૩ શુભ લક્ષણવાળાને નમસ્કાર છે. ૪ લોકત્રણ ગુરૂને નમસ્કાર છે. ૫ શ્રીપતીને નમસ્કાર છે. ૬ સર્વજ્ઞને નમસ્કાર છે. ૭ સર્વ વિભૂતિપતિને નમસ્કાર છે ૮ સર્વેશને નમસ્કાર છે. ૯ સર્વદા સંતુષ્ટ એવાને નમસ્કાર છે. ૧૦ સર્વગને નમસ્કાર. ૧૧ સર્વ પૂજીતને નમસ્કાર છે. ૧૨ અક્રોધનને નમસ્કાર છે. ૧૩ મુનિશ્રેષ્ઠને નમસ્કાર છે. ૧૪ નીતિકર્ત્તાને નમસ્કાર છે. ૧૫ જગત્પ્રીતને નમસ્કાર છે. ૧૬ વિશ્વાત્માને નમસ્કાર છે. ૧૭ વિશ્વકર્ત્તાને નમસ્કાર છે. ૧૮ વિશ્વયોનિને નમસ્કાર છે. ૧૯ અયોનિજને નમસ્કાર છે. ૨૦ ભૂર્ભુવને નમસ્કાર છે. ૨૧ ધનપ્રદને નમસ્કાર છે, ૨૨ ભર્ત્તાને નમસ્કાર છે. ૨૩ જીવને નમસ્કાર છે. ૨૪ મહા બલને નમસ્કાર છે.

इति चंदनं अक्षताः पुष्पंधूपंदीपं नैवेद्यंतांबूलंफलं दक्षिणा फलार्घ्यआरार्तिकंप्रदक्षिणानमस्कारम् स्तुतिपाठः ब्राह्मणपूजा ॥

એ પ્રમાણે ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ, ધુપ, દીપ, નૈવેદ્ય, તાંબુલ, દક્ષિણા, ફળ, અર્ઘ્ય, આરતી, પ્રદક્ષિણા, નમસ્કાર ઇત્યાદિ ઉપચારોથી પૂજા કરવી. પછી ગુરૂસ્તોત્રનો પાઠ કરવો. પછી બ્રાહ્મણની પૂજા કરવી.

शक्रादिदेवैः परिपूजितोसित्वंजीवभूतोजगतोहिताय ॥
ददातियोनिर्मलशास्त्रबुद्धिंसवाक्पतिर्मेवितनोतुलक्ष्मीम् ॥१॥

હે બૃહસ્પતી ! આપની ઇન્દ્રાદિક દેવાએ પૂજા કરેલી છે, આપ જગતના પ્રાણરૂપ છો, તથા જે નિર્મળ એવી શાસ્ત્રની બુદ્ધિને આપે છે, તે બૃહસ્પતી મારી લક્ષ્મીને વધારો. ૧

॥ इति पूजा ॥

अथातः संप्रवक्ष्यामिरहस्यंह्येतदुत्तमम् ।
येनलक्ष्मीधृतिः पुष्टिस्तुष्टिः कांतिश्चजायते ॥ १ ॥

હવે ઘણી ઉત્તમ અને છાની વાત કહું છું, કે જેનાથી ધૃતિ, પુષ્ટિ, તુષ્ટિ તથા કાંતિ, એઓની વૃદ્ધિ થાય છે. ૧

गुरुंचैवानुराधासुपूजयेद्भक्तितोनरः ॥
पूर्वोक्तविधिनायोगेसप्तमासान्समाचरेत् ॥ २ ॥

મનુષ્યે ભક્તિપૂર્વક પૂર્વે કહેલા વિધિથી અનુરાધા નક્ષત્રમાં સાત માસ પર્યંત બૃહસ્પતીનું પૂજન કરવું. ૨

हैमंहेममयेपात्रेस्थापयित्वाबृहस्पतिम् ।
पीतांबरयुगच्छन्नंपीतयज्ञोपवीतिनम् ॥ ३ ॥
पादुकोपानहच्छत्रंकमंडलुविभूषितम् ।
पूज्यस्तुपीतकुसुमैःकुंकुमेमयपूजयेत् ॥ ४ ॥

સુવર્ણ વડે બૃહસ્પતીની મૂર્તી બનાવીને× તે બૃહસ્પતીને સોનાના પાત્રમાં સ્થાપન કરવા અને પીતાંબર તથા યજ્ઞોપવીત, પાવડીઓ, જોડા, છત્રી, કમંડળ ઇત્યાદિક તેમની પાસે મુકવા અને પીળાં પુષ્પ તથા ચંદનથી પૂજા કરવી. ૩-૪

धूपदीपादिभिर्दिव्यैः फलैश्चंदनतंडुलेः ॥
खंडखाद्योपहारैश्चगुरोरग्रेनिवेदयेत् ॥ ५ ॥

સુગંધીદાર ધુપ તથા ઘીના દીવાથી અને નાના પ્રકારનાં ફળોથી પૂજન કરવું અને સાકર ઇત્યાદિકથી યુક્ત તેમને નૈવેદ્ય ધરાવવું. ૫

धर्मशास्त्रार्थतत्त्वज्ञज्ञानविज्ञानपारग ॥
विबुधार्तिहराचिंत्यदेवाचार्यनमोस्तुते ॥ ६ ॥

હે ધર્મશાસ્ત્રના તત્વાર્થને જાણનાર ! હે જ્ઞાન (શાસ્ત્રે કહેલા) તથા વિજ્ઞાન (અનુભવ યુક્ત જ્ઞાન) ના પારને પામેલ ! હે વિદ્વાનોની પીડાને નાશ કરનાર, હે દેવોના આચાર્ય (ગોર) આપને નમસ્કાર છે. ૬

होमंघृततिलैःकुर्यादगुरुनाम्नाचमंत्रवित् ॥
समिधाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेववा ॥ ७ ॥

મંત્ર જાણનાર પુરૂષે " **गुरवे नमः** " એ મંત્રથી ઘી તથા તલથી હોમ કરવો તથા સમીધોવડે એકસો આઠ (૧૦૮) અથવા તો અઠ્ઠાવીસ (૨૮) આહુતીઓ આપવી. ૭

होतव्यामधुसर्पिर्भ्यांदध्नाचैवघृतेनच ॥
पैप्पलाः समिधोज्ञेयाः सर्वशास्त्रप्रमाणतः ॥ ८ ॥

× તે મૂર્તીને પ્રાણપ્રતિષ્ઠાદિક સંસ્કાર કરીને.

દહી, તથા ઘી, અને મધ, તેનાથી હોમ કરવો, તથા સર્વ શાસ્ત્રના પ્રમાણથી પીંપળાના કાષ્ટની, બૃહસ્પતીની સમીધો જાણવી.૮

इमंस्तवंमहापुण्यंसर्वपापहरंशिवम् ॥

तुष्टिपुष्टिकरंनृणांगुरुविकृतिनाशनम् ॥ ९ ॥

આ સર્વ પાપને નાશ કરનાર તથા પવિત્ર મનુષ્યોને તુષ્ટિ તથા પુષ્ટીને આપનાર અને ગુરૂ સંબંધી પીડાને નાશકારી એવું આ સ્તોત્ર છે. ૯

विषमस्थेगुरौकार्यामहाशांतिरियंनृभिः ॥ १० ॥

બૃહસ્પતી દુષ્ટ સ્થાને હોય ત્યારે મનુષ્યોએ આ ગુરૂશાંતિનો હોમ કરવો જોઇએ. १०

(હવે બૃહસ્પતીનું દાન કહે છે.)

शर्कराच रजनी तरङ्गमः पीतधान्यमपिचपिताम्बरम् ॥

पुष्परागलवणे च काञ्चनं प्रीतये सुरगुरोःप्रदीयताम् ॥११॥

દાન—સાકર, હળદર, ઘોડો, પીળું ધાન્ય, પીતાંબર, પોખરાજ નામનું નંગ, મીઠું, અને સોનું એ પ્રકારનું બૃહસ્પતિને પ્રસન્ન કરવાને દાન કરવું. ११

॥ इतिश्री भविष्योत्तरपुराणे बृहस्पति पाठः समाप्तः ॥

॥ अथ बृहस्पतेर्मन्त्रः ॥

(હવે બૃહસ્પતીનો મંત્ર કહે છે.)

देवानांच ऋषीणांच गुरुं कांचनसन्निभम् ॥

बुद्धिभूतंत्रिलोकेशंतंनमामिबृहस्पतिम् ॥ १ ॥

॥ इति बृहस्पति पूजन सम्पूर्णम् ॥

॥ अथ शुक्र पूजनम् ॥

॥ शुक्रस्य मंत्रः ॥

हिमकुंदमृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् ।
सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

शुक्रः ॥ ४ ॥

१ विचित्र वस्त्र ।
२ धोळो अश्व ।
३ सवत्सा गाय ।
४ रुपुं ।

५ सुवर्ण ।
६ चोखा ।
७ सुगंधवाळी सुखड ।
८ धोळो पुष्प ।

पूर्वमां पांचखुणावाळुं मंडळ, भोजकटदेशमां जन्म, भार्गवसगोत्र, धोळो वर्ण, वृष अने तुला राशीनो स्वामी जप १०००

॥ अथ शुक्रदानम् ॥

चित्रांबरं शुभ्रतरस्तुरंगो धेनुं सवत्सां रजतं सुवर्णम् ।
सतंण्डुलं चापि सुगंधयुक्तं वदंति दानं भृगुनंदनस्य ॥२१॥

વિચિત્ર વસ્ત્ર, ધોળો અશ્વ, વચ્છ સહિત ગાય, રૂપું, સુવર્ણ, ચોખા સહિત સુગંધીવાળી સુખડ અને શ્વેત પુષ્પ એ સર્વ દાન શુક્રને વાસ્તે કહેલું છે. ૩૧

॥ तत्रादौ शुक्रपूजाविधिः ॥

(હવે શુક્રની પૂજાનો વિધિ કહે છે.)

गोचराष्टकवर्गेषुदुष्टस्थःस्याद्भृगुर्यदा ।
तदापूजामकर्तव्याशुक्ररिष्टविनाशिनी ॥ १ ॥

ચાલતા ગ્રહોમાં જ્યારે શુક્ર નબળો હોય ત્યારે તેના દોષને નાશ કરનારી શુક્રની પૂજા કરવી. ૧

स्थाप्यैनंतंडुलैः श्वेतैः श्वेतवस्त्रेभृगुंततः ।
पंचकोणलिखेत्पद्मंतस्मिन्काव्यंसमर्हयेत् ॥ २ ॥

(હવે તે પૂજા કરવાનો વિધિ બતાવે છે.)

ધોળા વસ્ત્ર ઉપર ચોખાવડે પાંચ પાંખડીવાળા કમળ જેવા આકાર કરી પછી તે મંડળ ઉપર શુક્રની મૂર્તીનું સ્થાપન કરીને પૂજન કરવું. ૨

सोमतुल्याकृतिंप्राज्ञंदानवानांपुरोहितम् ।
त्रातारसर्वदैत्यानांशुक्रमावाहयाम्यहम् ॥ ३ ॥

પછી આ પ્રકારે બોલી શુક્રનું આવાહન કરવું.

ચંદ્ર સરખી આકૃતિવાળા, તથા વિદ્વાન, અને રાક્ષસોના પુરોહિત (ગોર) તથા સર્વ દૈત્યોના રક્ષણને કરનાર એવા શુક્રનું હું આવાહન કરૂં છું. ૩

भोभोभोजकटेजात शुक्रश्वेताश्ववाहन ।
समागच्छचतुर्वाहोभृगुगोत्रविभुषणम् ॥ ४ ॥
परिघाक्षावलीहस्तकमंडलुधरप्रभो ।
शुक्रवत्पूर्वपत्रेषुशुक्रज्योतिःप्रपूजयेत् ॥ ५ ॥

હે ભોજકટ નામના દેશમાં ઉત્પન્ન થએલા, હે ધોળા ઘોડાના વાહનવાળા, હે ચાર ભૂજાવાળા તથા હે ભૃગુ રૂષીના ગોત્રને શોભા આપનાર શુક્ર, આપ અત્રે પધારો. હે પ્રભુ ! આપ પરીઘ, તથા કમંડળ અને અક્ષ માળાને ધારણ કરનાર છો. આ પ્રકારે બોલી આવાહન કરવું. ૪-૫

तंडुलैश्चंदनैःपुष्पैःश्वेतैर्वाकमलैस्तथा ।
सुप्रभैराजपुष्पैश्चकालोत्थैःशतपत्रकैः ॥ ६ ॥
पूजयेद्भार्गवंचैवमेकविंशतिनामभिः ।
प्रणवाद्यैश्चतुर्थ्यंतैःपंचकोणप्रपूजयेत् ॥ ७ ॥

એ પ્રકારે આવાહન કરી પછીથી સુગંધીયુક્ત ચંદન તથા પુષ્પોવડે તથા ચોખાવડે તેમજ ધોળા રંગનાં કમળો વડે તથા શત પત્રોવડે શુક્રનાં એકવીસ નામોથી શુક્રનું પૂજન કરવું. તે શુક્રના નામમાં પ્રથમ ૐકાર બોલવો અને નામ ચતુર્થી અંતમાં આવે તેમ બોલી નમસ્કારપૂર્વક પૂજા કરવી. નામ બોલવાને માટે ઉદાહરણ જેમકે *ॐ **शुक्राय नमः** ઇતિ. ૬-૭

---

*ઓંકાર અધિકારી પુરૂષેજ લેવો જોઇએ કેમકે અધિકાર વિના જે પુરૂષ ઓંકાર અથવા તો વેદમંત્રનો ઉચ્ચાર કરે છે તે પ્રત્યવાયી

भृगुपुत्रायकाव्यायनमश्चोशनसेक्रमात् ।
दैत्याचार्यायशुक्रायभार्गवायद्विजन्मने ॥ ८ ॥
क्रतेवक्रतुरूपायमृतसंजीवनीभूते ।
पूर्वगीर्वाणवंद्यायकवयसुरमंत्रीणे ॥ ९ ॥
हितकर्त्रेचजगतांनेत्ररूपायतेनमः ।
देवयान्याश्चगुरवेकचविद्याप्रदायिने ॥ १० ॥
कचजीवितदात्रेचययातिश्वशुरायच ।
ययातिशापदात्रेचपंचकोणायतेनमः ॥ ११ ॥

(હવે શુક્રનાં એકવીસ નામ બતાવે છે.)

ૐ ભૃગુપુત્ર ૧. કાવ્ય ૨. ઉશનશ ૩. દૈત્યાચાર્ય ૪. શુક્ર ૫. ભાર્ગવ ૬. દ્વિજન્મન્ ૭. ક્રતુ ૮. ક્રતુરૂપ ૯. મૃતસંજીવની ભૂત ૧૦. (મૃત સંજીવની વિદ્યાનો જાણનાર) ગીર્વાણવંદ્ય ૧૧. (દેવોને નમસ્કાર કરવાને યોગ્ય), કવિ ૧૨. અસુરમંત્રી ૧૨. હિતકર્તા ૧૪. જગનેત્રરૂપ ૧૫. (ત્રણે જગતના નેત્રરૂપ) દેવયાનિ ગુરૂ ૧૬. (દેવયાનીના પિતા) કચ વિદ્યાપ્રદાયી ૧૭. (કચ નામે બૃહસ્પતીનો પુત્ર હતો. તેને શુક્રાચાર્યે વિદ્યા ભણાવી હતી.) કચ જીવિતદાતા ૧૮. (તે કચને ઘણી વિદ્યા ભણેલો જોઇ રાક્ષસોએ વિચાર કર્યો કે આ બૃહસ્પતીનો પુત્ર આપણા ગુરૂ પાસેથી વિદ્યા ભણી બળવાન થયો

થાય છે. ઇતિ. ૐ આ ઠેકાણે સઘળાં નામ ચતુર્થ્યંત છે, પરંતુ વાંચનારને એકવીસ નામ સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવે માટે ટીકામાં પ્રથમાંત લખ્યાં છે.

છે માટે જો તે હવે સ્વર્ગમાં જશે તો પછી ઇંદ્ર તરફ થઇ આપણા સર્વનો નાશ કરશે માટે આને આપણે અહિંજ મારી નાંખીએ. એ પ્રકારે રાક્ષસોએ ગોઠવણ કરીને તે કચને રાક્ષસોએ શુક્રાચાર્ય ન જાણે તેમ મારી નાંખ્યો, પછી શુક્રાચાર્યને જાણ પડવાથી તેને જીવાડયો છે. એ પ્રકારે પુરાણમાં પ્રસિદ્ધ છે. યયાતીશ્વસુર ૧૯. (યયાતી રાજાના સસરા) યયાતી શાપદાતા ૨૦ અને પંચકોણ ૨૧. ૧૧

एभिश्चनामाभिः पूज्यः पंचकोणभार्गवः ।
चंदनागरुकस्तूरीबिल्वपुष्पोपहारकैः ॥ १२ ॥
आरार्तिकश्चनवेद्यैर्नानापक्कान्नसंभवैः ।
तांबुलैर्दीपदानैश्चपूजितस्तुष्टिदःसदा ॥ १३ ॥

આ પ્રકારનાં નામોવડે મંડળમાં રહેલા શુક્રનું પૂજન કરવું. ચંદન, અગરૂ, કસ્તુરી, બીલી તથા પુષ્પ ઇત્યાદિ નાના પ્રકારની ભેટોવડે, તથા આરતી અને નાના પ્રકારના પકવાનના નૈવેદ્યવડે, તેમજ તાંબુલ, દીપ, ઇત્યાદિક ઉપચારોવડે પૂજન કરવાથી શુક્ર પીડા કરતો નથી. ૧૨–૧૩

षष्ठेनोशनसादैत्योहिरण्यस्यकशिपुर्मृतः ।
सप्तमेनगतोरण्यंराज्यभ्रष्टोयुधिष्ठिरः ॥ १४ ॥
दशमेनरघुश्रेष्ठोरामः प्रवाजितोवनम् ।
द्वादशेनैवशुक्रेणरावणो निधनंगतः ॥ १५ ॥

" દુષ્ટ સ્થાનમાં રહેલો શુક્ર હાનિકર્તા થાય છે, તે વાતને દ્રઢ કરવાને પુરાણોના દાખલા બતાવે છે. " છઠ્ઠો શુક્ર હોવાથી હીરણ્યકશીપુનું મૃત્યુ થયું હતું, તથા સાતમો શુક્ર હોવાથી યુધિષ્ઠિર રાજ્યથી

ભ્રષ્ટ થઇને વનમાં ગયા હતા. તેમજ દસમો શુક્ર હોવાથી રામચંદ્રજીને પણ વનમાં જવું પડયું હતું, અને બારમો શુક્ર હોવાથી રાવણ મૃત્યુ પામ્યો હતો. ૧૪-૧૫

गोचरेजन्मकालेवायदाऽनिष्टोभृगुभवेत् ।

तदापूजामकर्तव्यादानानिविधिधानिच ॥ १६ ॥

ચાલતા ગ્રહોમાં અથવા જન્મકુંડળીમાં શુક્ર નબળો હોય ત્યારે પૂજા કરવી અને નાના પ્રકારનાં દાન કરવાં. ૧૬.

जपोहोमस्तथाशांतिःस्तुतिपाठः प्रयत्नतः ।

कर्त्तव्योवरयेद्विप्रंशास्त्रज्ञमंत्रकोविदम् ॥ १७ ॥

મંત્ર તથા શાસ્ત્રને જાણનાર બ્રાહ્મણનું વરણ કરીને પાઠ, હોમ, તથા શાંતિ ઇત્યાદિ કરવાં. ૧૭

विप्रेप्रसन्नेशुक्रोपिप्रसन्नः नात्रसंशय ।

तस्माद्वस्त्रैश्चरत्नैश्चसुवर्णैर्यानसंचयैः ॥ १८ ॥

घृतैश्चशर्कराभिश्चफलैः शाकैः समाहिता ।

पश्चाच्छुक्रस्यप्रीत्यर्थंदद्याद्दानंद्विजन्मने ॥ १९ ॥

બ્રાહ્મણ પ્રસન્ન થવાથી શુક્ર પણ પ્રસન્ન થાય છે તેમાં કાંઇ પણ સંશય નથી, તેટલા માટેજ વસ્ત્ર, રત્ન, સુવર્ણ, તથા વાહન (ધોળો ઘોડો) ઘી, સાકર, નાના પ્રકારનાં ફળ, ઇત્યાદિક ઉપચારોથી બ્રાહ્મણની પણ પૂજા કરવી, અને પછી શુક્રને પ્રસન્ન કરવાને શુક્રનું દાન કરવું. ૧૮-૧૯

पूजाकर्त्रैप्रदातव्यंगणकायप्रयत्नतः ।

तद्दानानिप्रवक्ष्यामिभार्गवस्यमहात्मनः ॥ २० ॥

ઘણું કરીને પૂજા કરાવનારનેજ તે દાન આપવું. હવે તે દાન હું કહું છું. ૨૦

चित्राम्बरंशुभ्रत स्तुरङ्गो धेनुसवत्सारजतंसुवर्णम् ।
सतण्डुलचोत्तमगन्धयुक्तं वदन्तिदानंभृगुनन्दनस्य ॥२१॥

॥ इति भृगुदानमुक्तम् ॥

ચિત્ર વિચિત્ર વસ્ત્ર, ધોળો ઘોડો, વાછડીવાળી ગાય. રૂપું સોનું, ચોખા અને ઉત્તમ સુગંધી પદાર્થ, આ વસ્તુવાળું 'શુક્રનું દાન' છે.

स्तुतिपाठंप्रकुर्याच्चप्रांजलिः प्रयतोद्विजः ।
यजमानः प्रयत्नेनश्रृणुयाद्भक्तिसंयुतः ॥ २२ ॥

પછી તે બ્રાહ્મણે હાથ જોડી શુક્રનો પાઠ (સ્તોત્ર) ભણવો. અને યજમાને ભક્તિયુક્ત થઇ સાંભળવો. ૨૨

॥ इति पूजाविधिः ॥

॥ *अथ शुक्रस्तोत्रम् ॥

(હવે શુક્રનો સ્તોત્રપાઠ કહે છે.)

नमस्तेभार्गवश्रेष्ठदैत्यदानवपूजित ।
वृष्टिरोधप्रकर्त्रेचवृष्टिकर्त्रेनमोनमः ॥ २३ ॥

હે ભાર્ગવ ગોત્રમાં શ્રેષ્ઠ ! હે દૈત્ય દાનવોએ પૂજેલા ! તમને નમસ્કાર છે, વૃષ્ટિને રોકનાર એવા આપને નમસ્કાર છે, વૃષ્ટિ કરનાર આપને નમસ્કાર છે. ૨૩

* આ પાઠ ભણવાનો છે.

देवयानिपितस्तुभ्यंवेदवेदांगपारग ।

परेणतपसाशुद्धःशंकरोलोकसुंदरः ॥ २४ ॥

હે દેવયાનીના પિતા ! હે વેદ તથા વેદનાં ×છ અંગને જાણનાર ! આપને નમસ્કાર છે, આપ તપ કરવાથી શુદ્ધ થએલા છો. તથા લોકોને કલ્યાણ આપનાર છો. ૨૪

प्राप्तोविद्यांजीवनाख्यांतस्मैशुक्रात्मनेनमः ॥ २५ ॥

नमस्तस्मैभगवतेभृगुपुत्रायवेधसे ।

तारामंडलमध्यस्थस्वभासाभासितांबर ॥ २६ ॥

હે નક્ષત્રોના મંડળમાં રહેલા ! હે પોતાની કાંતિવડે આકાશને પ્રકાશિત કરનાર, ભ્રગુના પુત્ર એવા આપને નમસ્કાર છે. ૨૬

यस्योदयेजगत्सर्वंमंगलार्हंभवेदिहं ।

अस्तंयातेह्यरिष्टंरयात्तस्मैमंगलरूपिणे ॥ २७ ॥

જેનો ઉદય થવાથી આ જગતમાં સર્વ માંગલિક થાય છે, અને જેનો અસ્ત થવાથી અમાંગલિક થઇ જાય છે, એવા મંગળરૂપ આપને નમસ્કાર છે. ૨૭

त्रिपुरावासिनोदैत्यान्शिवबाणप्रपीडितान् ।

विद्ययाजीवयच्छुक्रानमस्तेभृगुनंदन ॥ २८ ॥

ત્રિપુરાસુરના બનાવેલા નગરોમાં રહેનારા, અને મહાદેવના બાણથી પીડાએલા દૈત્યોનો જે શુક્રાચાર્યે પોતાની વિદ્યાબળવડે જીવાડયા હતા તેમને નમસ્કાર છે. ૨૮

× વેદનાં છ અંગ જેવાં કે—છંદ ૧, કલ્પ ૨, જ્યોતિષ ૩, નિરૂક્ત ૪, શિક્ષા ૫, વ્યાકરણ ૬.

ययातिगुरवेतुभ्यंनमस्तेकविनंदन ।
बलिराज्यप्रदोजीवस्तस्मैजीवात्मनेनमः ॥ २९ ॥

હે કવિઓને આનંદ આપનાર! યયાતી રાજાના ગુરૂ એવા આપને નમસ્કાર છે, બલીરાજાને રાજ્ય આપનાર જીવરૂપ આપને નમસ્કાર છે. ૨૯

भार्गवायनमस्तुभ्यंपूर्वंगीर्वाणवंदित ।
जीवपुत्राययोविद्यांप्रादात्तस्मैनमोनमः ॥ ३० ॥

પૂર્વે દેવોએ નમસ્કાર કરેલા! ભાર્ગવ નામવાળા આપને નમસ્કાર છે, જેણે બૃહસ્પતીના પુત્ર કચને વિદ્યા ભણાવી હતી તે આપ શુક્રને નમસ્કાર છે. ૩૦

नमःशुक्रायकाव्यायभृगुपुत्रायधीमहि ।
नमःकारणरूपायनमस्तेकारणात्मने ॥ ३१ ॥

શુક્ર અને કાવ્ય એવા આપને નમસ્કાર છે, ભૃગુપુત્ર હું આપનું ધ્યાન કરૂં છું. સર્વના કારણરૂપ આપને નમસ્કાર કરૂં છું. ૩૧

स्तवराजमिमंपुण्यंभार्गवस्यमहात्मनः ।
यःपठेच्छृणुयाद्वापिलभतेवांच्छितंफलम् ॥ ३२ ॥

શુક્રના મહાત્મ્યનું જે આ સ્તોત્ર છે તેનો જે પુરૂષ પાઠ કરે અથવા સાંભળે તો તેને મનવાંછિત ફળની પ્રાપ્તિ થાય છે. ૩૨

पुत्रकामीलभेत्पुत्राञ्छ्रीकामीलभतेश्रियम् ।
राज्यकामीलभेद्राज्यंस्त्रीकामः स्त्रियमुत्तमाम् ॥ ३३ ॥

પુત્રની ઇચ્છાવાળાને પુત્ર મળે છે, લક્ષ્મીની ઇચ્છાવાળાને લક્ષ્મી

પ્રાપ્ત થાય છે, રાજ્યની ઇચ્છાવાળા પુરૂષને રાજ્ય મળે છે, સ્ત્રીની કામનાવાળા પુરૂષને ઉત્તમ બળવાન સ્ત્રી મળે છે. ૩૩

भृगुवारेप्रयत्नेनपठितव्यंसमाहितः ।

अन्यवारेतुहोरायांपूजयेद्भृगुनंदनम् ॥ ३४ ॥

આ સ્તોત્રનો શુક્રવારે એકચિત્ત થઇ પાઠ કરવો, તથા અન્ય વારે હોરા સમય શુક્રનું પૂજન કરવું. ૩૪

रोगार्तोमुच्यतेरोगाद्भयार्तोमुच्यतेभयात् ।

यद्यत्प्रार्थयतेजंतुस्तत्तत्प्राप्नोतिसर्वदा ॥ ३५ ॥

એ પ્રકારે કરવાથી રોગી હોય તેનો રોગ નાશ થાયછે, તથા કોઇ પણ જાતનો ભય હોય તો તે ભય નાશ થાય છે, અને મનની અંદર જે જે વસ્તુ મેળવવાને ઇચ્છે તે તે વસ્તુ તેને પ્રાપ્ત થાય છે. ૩૫

प्रातःकालेप्रकर्तव्याभृगुपूजाप्रयत्नतः ।

सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नुयाच्छिवसन्निधिम् ॥ ३६ ॥

અને ઘણું કરી શુક્રની પૂજા પ્રાતઃકાળે કરવી. આ પ્રકારે કરવાથી મનુષ્ય સર્વ પાપોથી મુક્ત થઇ મહાદેવની પાસે જાય છે. ૩૬

॥ इतिश्री स्कन्दपुराणे शुक्रस्तोत्रम् सम्पूर्णम् ॥

॥ अथ शुक्रैकविंशति नामानि ॥

भृगुपुत्रायनमः ॥ १ ॥ कान्यायनमः ॥ २ ॥ उशनसेनमः ॥ ३ ॥ क्रतवेनमः ॥ ४ ॥ दैत्याचार्याय० ॥ ५ ॥ शुक्रायन० ॥ ६ ॥ भार्गवाय० ॥ ७ ॥ मृतसंजीविनीभृतोक ॥ ८ ॥ द्विजात्मने ॥९॥ क्रतुरूपाय० ॥१०॥ पूर्वगीर्वाणवंद्याय० ॥११॥ कवयेनम० ॥ १२ ॥ असुरमंत्रिणेन० ॥ १३ ॥ हिमनेत्राय०

॥ १४ ॥ जगतांनेत्र रूपाय० ॥ १५ ॥ कचविद्याप्रदायिने० ॥ १६ ॥ देवयानीगुरवेनमः ॥ १७ ॥ कचजीवितदात्रे ॥१८॥ ययातिश्वशुराय० ॥ १९ ॥ ययातिशापदात्रे० ॥ २० ॥ पञ्च-कोणाय० ॥ २१ ॥

ભ્રગુપુત્રને નમસ્કાર છે. ૧ કાવ્યને નમસ્કાર છે. ૨ ઉશનસને નમસ્કાર છે. ૩ ક્રતુને નમસ્કાર છે. ૪ દૈત્યાચાર્યને નમસ્કાર છે. ૫ શુક્રને નમસ્કાર છે ૬ ભાર્ગવને નમસ્કાર છે. ૭ મૃતસંજીવની વિદ્યાના ધારણ કરનારને નમસ્કાર છે. ૮ દ્વિજાત્મનને નમસ્કાર છે. ૯ યજ્ઞરૂપને નમસ્કાર છે. ૧૦ દેવોને નમન કરવા યોગ્યને નમસ્કાર છે. ૧૧ કવિને નમસ્કાર છે. ૧૨ દૈત્યોના મંત્રીને નમસ્કાર છે. ૧૩ હીમ નેત્રને નમસ્કાર છે. ૧૪ જગતોના નેત્રરૂપને નમસ્કાર છે. ૧૫ બ્રુહસ્પતીના પુત્ર કચને વિદ્યા આપનારને નમસ્કાર છે. ૧૬ દેવયાનીના પિતાને નમસ્કાર છે. ૧૭ કચને જીવાડનારને નમસ્કાર છે. ૧૮ યયાતી રાજાના સસરાને નમસ્કાર છે. ૧૯ યયાતીને શાપ આપનારને નમસ્કાર છે અને ૨૦ પંચકોણવાળાને નમસ્કાર છે. ૨૧

॥ इति शुक्रैकविंशति नामानि ॥

॥ अथ शुक्रमंत्रः ॥

(હવે શુક્રનો મંત્ર કહે છે.)

हिमकुन्दमृणालाभं दैत्यानां परमं गुरुम् ।
सर्वशास्त्रप्रवक्तारं भार्गवं प्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

માઘ માસમાં થનારા કમળના બીસતંતુના સરખી શ્રેષ્ઠ કાંતીવાળા, અને દૈત્યોના શ્રેષ્ઠ ગુરૂ, તથા સર્વ શાસ્ત્રોને જાણનાર એવા આપ શુક્રને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

॥ इति शुक्रपूजनं सम्पूर्णम् ॥

॥ अथ शनिपूजनम् ॥

॥ शनैश्चरस्य मंत्रः ॥

नीलांजनसमाभासं रविपुत्रं यमाग्रजम् ॥
छायामार्तंडसंभूतं तं नमामि शनैश्चरम् ॥ १ ॥

शनिः ॥ ७ ॥

१ अडद ।
२ तल ।
३ काळो मणि ।
४ काळुं वस्त्र ।

५ भेंस ।
६ लोढुं ।
७ दक्षिणा ।

पश्चिममां धनुषाकार मंडळ आंगुळ २ सोरठदेशमां जन्म कश्यपगोत्र, मकरअने कुंभ राशिनो स्वामी, काळो वर्ण, जप ३०००

॥ अथ शनिदानम् ॥

माषांश्चतैलंविमलेंद्रनीलंनीलांबरंवैमहिषीं चलोहम् ।
सदक्षिणंचेतिवदंति नूनं दुष्टस्यदानंरविनंदनस्य ॥३२॥

અડદ, તેલ, કાળો મણી, કાળું વસ્ત્ર, ભેંસ, તથા લોઢું એ સર્વ દક્ષિણા સહિત દાન દુષ્ટ એવા શનિને માટે કહેલાં છે. ૩૨

(હવે શનીનું પૂજન કહે છે.)

ઈશ્વર ઉ० रघुवंशोतिविख्यातोराजादशरथः प्रभुः ।
बभूवचक्रवर्तीचसप्तद्वीपाधिपोबली ॥ १ ॥

મહાદેવજી કહે છે, રઘુરાજાના વંશમાં પ્રસિદ્ધ અને ચક્રવર્તિ એવો તથા સાત દ્વીપનો રાજા દશરથ નામે રાજા થયો. ૧

कृत्तिकांतेशनिर्यातोदैवज्ञैर्ज्ञापितोहिसः ।
रोहिणीभेदयित्वातुशनिर्यास्यतिसांप्रतम् ॥ २ ॥
शकटंभेदयित्वातुसुरासुरभयंकरः ।
द्वादशाब्दंतुदुर्भिक्षंभविष्यतिसुदारुणम् ॥ ३ ॥

કોઇ સમય તે દશરથરાજાને જ્યોતિષને જાણનાર વિદ્વાનોએ કહ્યું કે-" હાલમાં કૃત્તિકા નક્ષત્રના અંતમાં શની આવેલા છે, તે શની હવે રોહિણી નક્ષત્રના શકટને (જેને આપણા દેશના ખેડુતો " ગાલ્લી, કહે છે.) ભેદીને જશે, તેથી બાર વર્ષ સુધી દુકાળ પડશે.× " ૨–૩

× વરાહમિહિરે, પોતાની સંહિતામાં કહ્યું છે કે:-

यदिभिन्ते सूर्यसुतो रोहिण्याः शकटमिलोके ।
द्वादशवर्षाणितदा नहि वर्षति वासवोभूमौ ॥ १० ॥

શનૈશ્ચર જો કે રોહિણી શકટને ભેદે, તો બાર વર્ષ પર્યંત આ પૃથ્વીમાં ઇન્દ્ર–વરસાદ વરસાવે નહિ.

इतिश्रुत्वाततोवाक्यंमंत्रिभिः सहपार्थिवः ।
मंत्रयामासकिमिदंभयंकरमुपस्थितम् ॥ ४ ॥

એ પ્રકારે જ્યોતિષિઓનું વચન સાંભળીને દશરથરાજા પોતાના પ્રધાનો સહિત, " અરે, આ શું ભયંકર કષ્ટ પ્રાપ્ત થયું " એ પ્રકારે વિચારવા લાગ્યા. ૪

देशाश्चनगरग्रामाभयभीतास्तदाभवन् ।
ब्रुवंतिसर्वलोकाश्चक्षयएषसमागतः ॥ ५ ॥

તે વખતમાં દેશ, નગર, ગામ, તથા સર્વ લોકો ભયભીત થઇ ગયા, અને કહે છે કે–" અરે આ સર્વેનો ક્ષય પ્રાપ્ત થયો. " ૫

आकुलंचजगद्दृष्ट्वापौरजानपदादिषु ।
पप्रच्छप्रयतोराजावसिष्ठंमुनिपुंगवम् ॥ ६ ॥

આ પ્રકારે સર્વ ઠેકાણે જગતને આકુળ જોઇને દશરથરાજાએ મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ એવા વશિષ્ઠને પૂછ્યું. ૬

संविधानंकिमस्यास्तिवदमांद्विजसत्तम ॥ वसिष्ठउवाच ॥
प्रजानांपरिरक्षार्थंतस्मिनभिन्नेकुतः कथम् ॥ ७ ॥

હે બ્રાહ્મણોના મધ્યે શ્રેષ્ઠ ! આ થનાર ઉત્પાતની શાંતિનો શો ઉપાય છે ? વસિષ્ઠ કહે છે, અરે, તે રોહિણી શકટને શનૈશ્ચર ભેદશે ત્યારે તો પ્રજાનું રક્ષણ કેવી રીતે થનાર છે. ૭

प्राजापत्यंसनक्षत्रंशनिर्यास्यतिसांप्रतम् ।
इमंयोगमसाध्यंतुब्रह्मशक्रादिभिःसुरैः ॥ ८ ॥

હાલમાં શનૈશ્ચર રોહિણીના શકટને ભેદીને નક્કી જશે, તે યોગ તો બ્રહ્માદિકથી પણ મટે તેમ નથી. ૮

ईश्वर उ०—ततः संचित्यमनसासाहसंपरमंनृपः ।
समादायधनुर्दिव्यंदिव्यायुधसमन्वितम् ॥ ९ ॥
रथमारुह्यवेगेनगतोनक्षत्रमंडले ।
शकटंयोजनंलक्षंसूर्यस्योपरिसंस्थितम् ॥ १० ॥

મહાદેવજી કહે છે, એ પ્રકારે વશિષ્ઠનું વચન સાંભળીને રાજાએ એકદમ સાહસિક કર્મ કરવાનો વિચાર કરીને દીવ્ય ધનુષ લેઇ નાના પ્રકારના આયુધવાળા પોતાના રથ ઉપર બેસી નક્ષત્ર મંડળમાં ગયો, કે-જ્યાં સૂર્યમંડળની ઉપર એક લાખ યોજન રોહિણી શકટ છે. ૯-૧૦

रोहिणींपृष्ठतः कृत्वाराजादशरथस्तदा ।
रथेचकांचनेदिव्यमणिरत्नविभूषिते ॥ ११ ॥
हंसवर्णैर्हयैर्युक्तेमहाकेतुसमन्विते ।
दीप्यमानोमहारत्नैःकेयुरमुकुटोज्ज्वलः ॥ १२ ॥
विराजितस्तदाकाशेद्वितीयइवभास्करः ।
आकर्णपूरितेचापेसंहारास्त्रंन्ययोजयेत् ॥ १३ ॥

દેદિપ્યમાન મણીઓથી શોભતા અને હંસના સરખા શ્વેત વર્ણના ઘોડા જેને જોડેલા છે એવા તથા મ્હોટી ધ્વજાઓવાળા, સોનાના રથમાં બેઠેલા, તથા અમૂલ્ય રત્નોથી શોભતા દશરથ રાજા આકાશમાં બીજો સૂર્ય હોય તેમ શોભવા લાગ્યા. પછી રોહિણી શકટને પાછળ રાખીને તથા કાન સુધી ધનુષ ખેંચી તે ધનુષ ઉપર ‘ સંહારાસ્ત્ર ’ ચઢાવ્યું. ૧૧-૧૩

कृत्तिकांतेशनिःस्थित्वाप्रविशनकिलरोहिणींम् ।
दृष्ट्वादशरथाचाग्रेसरोषभ्रुकुटीमुखम् ॥ १४ ॥
संहारास्त्रंशनिर्दृष्ट्वासुरासुरभयंकरम् ।
हसित्वातद्भयात्सौरिरिदंवचनमब्रवीत् ॥ १५ ॥

શનૈશ્વર કૃતિકા નક્ષત્રથી નિકળી રોહિણી નક્ષત્રમાં પ્રવેશ કરતાંજ, ક્રોધથી વાંકી ભ્રકુટીવાળા દશરથને જોઇને તથા સંહારાસ્ત્રને જોઇને ભય લાગવાથી હાસ્ય કરી આ પ્રકારે કહેવા લાગ્યો. ૧૪–૧૫

पौरुषंतवराजेंद्रपरंरिपुभयंकरम् ।
देवासुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः ॥ १६ ॥
मयाविलोकिताराजन्भस्मसाच्चभवंतिते ।
तुष्टोहंतवराजेंद्रतपसापौरुषेणच ॥ १७ ॥

હે રાજેન્દ્ર! શત્રુઓને ભય આપનાર તારૂં આ પરાક્રમ જોઇને હું પ્રસન્ન થયો છું, શાથી કે-દેવો, રાક્ષસો, મનુષ્યો, સિદ્ધો, વિદ્યાધરો, તથા સર્પો પણ મ્હારી દૃષ્ટિ પડવાથી ભસ્મ થઇ જાય છે, પરંતુ તારાં પૌરૂષ અને તપસ્યા જોઇ તારા ઉપર પ્રસન્ન છું. ૧૬–૧૭

वरंब्रूहिप्रदास्यामियथेष्टंरघुनंदन ।
दशरथ उवाच—रोहिणभेदयित्वातनगंतव्यंत्वयाशने ॥१८॥
सरितःसागराश्चैवयावच्चंद्रार्कमेदिनि ।
याचितंतुमयासौरेनान्यमिच्छाम्यहंवरम् ॥ १९ ॥

હે રઘુવંશને આનંદ આપનાર! તેટલા માટે તારા મનમાં જે ઇચ્છા હોય તે વરદાન માગ્ય, હું આપીશ. દશરથરાજા કહે છે, હે

શનિ ! તારે રોહિણી શકટને ભેદીને જ્યાં સુધી નદીઓ, સમુદ્રો, ચંદ્ર, તથા સૂર્ય અને પૃથ્વી હોય, ત્યાં સુધી ન જવું. હે સૌરી ! મ્હારે જે ઇચ્છિત હતું તે માગ્યું, હું બીજું કોઇ પણ વરદાન માગવાને ઇચ્છતો નથી. ૧૮-૧૯

एवमस्तुशनिः प्राहवरंदत्वातुशाश्वतम् ।

प्राप्येवतुवरंराजाकृतकृत्योभवत्तदा ॥ २० ॥

શનૈશ્ચરે પણ '**एवमस्तु**'–એમ હો, એ પ્રકારે કહ્યું, દશરથ પણ આ પ્રકારનું વરદાન પામીને કૃતકૃત્ય થયો. ૨૦

द्वादशाब्दंनदुर्भिक्षंभविष्यतिकदाचन ।

कीर्तिरेषामदीयाचत्रैलोक्येतुभविष्यति ॥ २१ ॥

દશરથ રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે–હવે બાર વર્ષનો દુકાળ નહિ પડે, અને આ મારી કીર્તી ત્રૈલોકયમાં થશે. ૨૧

ततोवरंचसंप्राप्यहृष्टरोमासपार्थिवः ।

उपतस्थेधनुस्त्यक्त्वाभूत्वाचैवकृतांजलिः ॥ २२ ॥

ત્યાર પછી રોમાંચિત થઇને દશરથરાજા પોતાનું ધનુષ ત્યાગ કરી હાથ જોડીને સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. ૨૨

ध्यात्वासरस्वतींदेवींगणनाथंविनायकम् ।

गुरुपादांबुजंस्मृत्वास्तोत्रंकर्तुंप्रवच ॥ २३ ॥

સરસ્વતી દેવીનું ધ્યાન કરી તથા સરસ્વતીને અને ગુરૂચરણને સંભારી સ્તોત્ર ભણવાનો આરંભ કર્યો. ૨૩

॥ अथ शनिस्तोत्रम् ॥

(હવે શનીનું સ્તોત્ર કહે છે.)

दशरथ उवाच–ॐ नमः कृष्णायनीलायाशितिकंठनिभायच ।
नमः पुरुषगात्रायस्थूलरोमश्रितायच ॥ २४ ॥

દશરથરાજા બોલ્યા–કૃષ્ણ વર્ણવાળા તથા નીલ અને મયુર (મોર) સરખી કાંતિવાળા એવા આપને નમસ્કાર છે, સ્થૂલ (જાડાં) રૂંવાટાવાળા, અને પુરૂષના શરીરવાળા આપને નમસ્કાર છે. ૨૪

नमोनीलमणिग्रीवनीलोत्पलनिभायच ।
नमोनित्यंक्षुधार्तायह्यतृप्तायनमोनमः ॥ २५ ॥

હે નીલમણી સરખી ગ્રીવાવાળા! કાળા કમળ સરખી કાંતીવાળા આપને નમસ્કાર છે. નિત્ય ક્ષુધાથી પીડિત આપને નમસ્કાર છે. તૃપ્તિ નહિ પામનાર એવા આપને નમસ્કાર છે. ૨૫

नमः कालाग्निरूपायकृतांतायनमोनमः ।
नमोघोरायरौद्रायभीषणायकरालिने ॥ २६ ॥

પ્રલયકાળના અગ્નિના સરખા રૂપવાળા આપને નમસ્કાર છે. યમરૂપ આપને નમસ્કાર છે. ઘોર એવા ભયંકર તથા કરાલ એવા આપને નમસ્કાર છે. ૨૬

नमस्तेसर्वभक्षायशनैश्चर नमोस्तुते ।
सूर्यपुत्रनमस्तेस्तुकाश्यपायनमोनमः ॥ २७ ॥

સર્વ ભક્ષી એવા આપને નમસ્કાર છે. હે શનૈશ્ચર! આપને નમસ્કાર છે. હે સૂર્યનારાયણના પુત્ર! આપને નમસ્કાર છે. હે કશ્યપના પુત્ર! આપને નમસ્કાર છે. ૨૭

नमोमंदगलतुभ्यंकृष्णवर्णनमोस्तुते ।
तपसादग्धदेहायनित्यंयोगरतायच ॥ २८ ॥
ज्ञानचक्षोनमस्तेस्तुकश्यपात्मजसूनवे ।
तुष्टोददासराज्यंचरुष्टोहरसितत्क्षणात् ॥ २९ ॥

હે ધીમી ચાલવાળા આપને નમસ્કાર હો. હે કૃષ્ણ વર્ણવાળા આપને નમસ્કાર છે. તપશ્ચર્યા કરવાથી જેનો દેહ બળી ગયો છે એવા તથા દરરોજ યોગસાધન કરવામાં પ્રીતિવાળા, તથા કસ્યપ રૂષિના પુત્ર હે *જ્ઞાનચક્ષો! આપને નમસ્કાર છે. આપ જેઓ ઉપર પ્રસન્ન હો છો તેઓને રાજ્ય પણ આપો છો, અને કોપાયમાન થવાથી તરત તે હરણ કરો છો. ૨૮—૨૯

देवासुरमनुष्याश्चपशुपक्षिमहोरगाः ।
त्वयाविलोकिताः सर्वेदैन्यमाशुव्रजंतिते ॥ ३० ॥
शक्रादयःसुराश्चैवमुनयःसप्ततारकाः ।
स्थानभ्रष्टाभवंत्येतेत्वयादृष्टिविलोकिताः ॥ ३१ ॥

દેવો, અસુરો, મનુષ્યો, પશુઓ, પક્ષીઓ, તથા સર્પો, તેઓ પણ ત્હારી દૃષ્ટિ પડવાથી તુરત દીનદશાને પામી જાય છે. ૩૦

ઇન્દ્રાદિક દેવતાઓ, તથા આકાશમાંહે રહેનારા સપ્તરૂષિઓ પણ તારી દૃષ્ટિ પડવાને લીધે સ્થાનભ્રષ્ટ થઈ જાય છે. ૩૧

देशाश्चनगरग्रामाद्वीपाश्चैवद्रुमास्तथा ।
त्वयाविलोकितास्तेचविनाशंयांतिमूलतः ॥ ३२ ॥

* જ્ઞાનચક્ષો એટલે જ્ઞાનરૂપી જેને નેત્ર છે એવા!

દેશ, નગર, ગ્રામ, દ્વીપ, તથા વૃક્ષો પણ તારી દૃષ્ટિએ કરી સમૂળ નાશ પામે છે. ૩૨

प्रसादंकुरुमेसौरेवरार्थंत्वामुपागतः ।

एवमुक्तस्तदासौरिर्ग्रहराजोमहाबलः ॥ ३३ ॥

अब्रवीच्चशनिर्वाक्यंहृष्टरोमासभास्करिः ।

तुष्टोहंतवराजेंद्रस्तवेनानेनसुव्रत ॥ ३४ ॥

હે શનૈશ્ચર ! આપ મ્હારી ઉપર દયા કરો, અને હું વરદાનને માટે આવેલો છું. આ પ્રકારે સ્તુતિ કરવાથી પ્રસન્ન થએલો, ગ્રહોમાં રાજારૂપ એવો તથા બળવાન સૂર્યનો પુત્ર શની આ પ્રકારે વચન બોલ્યો કે–હે રાજાઓમાં શ્રેષ્ઠ ! હે સારા આચરણવાળા ! હું આ સ્તુતિ કરવાથી તારા ઉપર પ્રસન્ન થયો છું. ૩૩–૩૪

वरंब्रूहिप्रदास्यामियथेष्टंरघुनंदन ।

राजोवाच–अद्यप्रभृतिभोसौरेपीडाकार्यानकस्यचित् ॥३५॥

માટે હે રઘુકુળને આનંદ આપનાર ! ત્હારી જે ઇચ્છા હોય તે વરદાન માગ્ય.

દશરથરાજા બોલ્યા–હે સૌરિ ! આજ દિનથી આરંભીને તારે કોઇને પણ પીડા કરવી નહીં. ૩૫

देवासुरमनुष्याणांपशुपक्षिसरीसृपाम् ।

शनिरुवाच–गृह्णंतीतिग्रहाज्ञेयास्तेचपीडाकरास्तथा ॥३६॥

તથા દેવોને, રાક્ષસોને, મનુષ્યોને, પશુઓને, પક્ષીઓને, વીંછી તથા સર્પોને પણ પીડા કરવી નહિ.

શનૈશ્ચર કહે છે–હે રાજન્ ! જે મનુષ્યોને પીડા કરે તેનું નામ ‘ ગ્રહ ’ કહેવાય છે. ૩૬

अद्यत्वत्प्रार्थितंराजन्युक्तंचैवददामिते ।
राजोवाच–आदिशत्वंवरंमह्यंयुक्तमस्मिन्महामते ॥ ३७ ॥

તોપણ જે તેં વરદાન માગ્યું છે તેમાં જેમ ઘટતું હશે તેમ આપીશ. (ભાવાર્થ એ છે કે–ગ્રહો એટલે–**गृह्णन्ति इतिग्रहाः**– અર્થ–'**ग्रहणंति** એટલે ગ્રહણ કરે જે "અર્થાત્ પીડા કરે જે" તે ગ્રહો કહેવાય. આ પ્રકારનો 'ગ્રહ' શબ્દનો અર્થ છે. હવે તે પ્રકારે ન કરે તો તે ગ્રહ ન કહેવાય, તેથી શનૈશ્ચર કહે છે કે–અમારો જે ગ્રહ શબ્દ છે તેના અર્થ પ્રમાણે ન વર્તતાં સર્વને સુખ આપીએ તો અમારો 'ગ્રહ' શબ્દ નકામો પડે, તેથી જેવું યોગ્ય વરદાન આપવું ઘટશે તેવું વરદાન હું તને આપીશ.

દશરથ બોલ્યા–હે મ્હોટી બુદ્ધિવાળા ! આપની મરજીથી ભલે જેવો યોગ્ય હોય તેવો વર આપો. ૩૭

शनिरुवाच–त्वयाप्रोक्तमिदंस्तोत्रंयःपठिष्यतिमानवः ।
एककालंद्विकालंवापीडांमुंचामितस्यवै ॥ ३८ ॥

શનૈશ્વર કહે છે–હે રાજન્ ! તારા કરેલા આ સ્તોત્રનો જે મનુષ્ય એક વખત અથવા બે વખત પાઠ કરશે, તેને હું પીડા નહિ કરૂં. ૩૮

श्रावणेमासियोदानंकुर्यामच्छनिदिनेतथा ।
माषांश्चैवतिलांश्चैवदद्यात्तंपीडयामिनो ॥ ३९ ॥

શ્રાવણ માસમાં શનીવારને દિવસે જે પુરૂષ અથવા સ્ત્રી મ્હારૂં (શનીનું) દાન કરે છે, તથા અડદ અને તલનું દાન કરે છે તેને હું પીડા કરતો નથી. ૩૯

पुरुषाश्चस्त्रियोवापिमद्भयेनोपपीडिता ।
स्तोत्रमेतत्पठिष्यंतिस्नात्वाचविजितेंद्रियाः ॥ ४० ॥
पीडांतेषांनचैवाहंकरिष्यामिकदाचन ।
देवासुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः ॥ ४१ ॥
येपठिष्यंतिमत्स्तोत्रंनाहंतेषांमपीडकः।
यःपुनःश्रद्धयायुक्तःशुचिःस्नातःसमाहितः ॥ ४२ ॥
शनियंत्रंसमभ्यर्च्यप्रतिमांलोहजांमम ।
मद्दिनेगंधपुष्पैश्चदीपैर्नैवेद्यधूपकैः ॥ ४३ ॥
तिलमाषप्रदानैश्चकृष्णासुरभिदानतः ।
माषदानंतिलैर्मिश्रंदद्यानैवेद्यमुत्तमम् ॥ ४४ ॥

મ્હારા (શનીના) ભયથી પીડાએલા જે પુરૂષ, અથવા સ્ત્રીઓ, પોતાની ઇંદ્રીઓને નિયમમાં રાખીને તથા સ્નાન કરીને આ સ્તોત્રનો પાઠ કરશે. તેઓને હું કોઇ વખત પણ પીડા કરીશ નહિ. દેવો, રાક્ષસો, મનુષ્યો, સિદ્ધો, વિદ્યાધરો તથા સર્પો તેઓમાંથી જે કોઈ મ્હારા સ્તોત્રનો પાઠ કરશે તેઓને હું પીડા નહી કરૂં અને વળી જે મનુષ્યો શ્રદ્ધાયુક્ત થઇ તથા સ્નાન કરીને શનીના યંત્રની પૂજા કરીને મ્હારી લોહથી (લોઢાથી) બનાવેલી મુર્તીને પૂજશે અર્થાત્ (તે પૂજાનો વિધિ કહે છે.) શનીવારને દિવસે ગંધ, પુષ્પ, ધુપ, દીપ, નૈવેદ્ય ઇત્યાદિથી પૂજન કરી તથા તલ અને અડદના, તેમજ કપીલા ગાયનું દાન કરવાથી પૂજન કરી, તલથી યુક્ત અડદનું ઉત્તમ નૈવેદ્ય ધરાવવું. ૪૦-૪૪

लोहंचदक्षिणांदद्याद्वृषभंचधुरंधरम् ।
तिलदानेनसंतोष्यस्तोत्रेणानेनसंस्तुतः ॥ ४५ ॥

દક્ષિણા સહિત લોહનું અને દક્ષિણા સહિત ભાર ઉપાડવામાં સમર્થ એવા બળદનું દાન કરવું, તથા તલનું દાન આપવાથી મને સંતોષ પમાડવો અને આ સ્તોત્રથી સ્તુતિ કરવી. ૪૫

गोचरेजन्मलग्नेचदशास्वंतर्दशासुच ।
रक्षामिसततंतस्यपीडानान्यग्रहादपि ॥ ४६ ॥

આ રીતે જે મ્હારૂં આરાધન કરે છે તેને હું નબળો હોઉં તોપણ પીડા કરતો નથી તેમ બીજા ગ્રહો પણ તેને પીડતા નથી. ૪૬

पूजयित्वाजपेत्स्तोत्रभूत्वाचैवकृतांजलिः ।
तस्यपीडांनचैवाहंकरिष्यामिकदाचन ॥ ४७ ॥

જે મનુષ્ય મ્હારી પૂજા કરીને, હાથ જોડીને આ સ્તોત્રથી મ્હારી સ્તુતી કરે છે, તેને કોઈ સમય પણ હું પીડા નહીં કરીશ.૪૭

मृत्युस्थानगतोयद्वादशाजन्मगतोपिवा ।
तस्यपीडामत्प्रभावान्नचैदन्यग्रहादपि ॥
चतुर्थस्थानगोवापितद्वत्सौम्यगतोपिवा ॥ ४८ ॥

એ પ્રકારે જે પુરૂષ પૂજા કરે છે તેને જન્મકુંડળીમાં, અથવા ચાલતા ગ્રહોમાં દુષ્ટ સ્થાન જેવાં કે આઠમું, બારમું, જન્મનું, ચોથું, તેવા સ્થાનમાં હોઉં તો પણ પીડા નહી કરૂં. ૪૮

अनेनचविधानेनपीडामुक्तंजगद्भवेत् ।
वरद्वयंतुसंप्राप्यराजादशरथस्तथा ॥ ४९ ॥

मेनेकृतार्थमात्मानंनमस्कृत्यशनैश्वरम् ।
शनिनासमनुज्ञातः स्वस्थानमगमत्ततः ॥ ५० ॥

હે રાજેન્દ્ર ! આ રીતે કરવાથી જગત પીડાથી મુક્ત થાય છે (આ રીતે કહી શનૈશ્વર બોલતા બંધ રહ્યા.) દશરથરાજા પણ તે વરદાન મેળવી પોતાના આત્માને કૃતાર્થ માનવા લાગ્યો અને શનૈશ્વરને નમસ્કાર કરી આજ્ઞા લેઇને પોતાની રાજધાની અયોધ્યામાં આવ્યો. ૪૯–૫૦

स्वस्थानंचनृपोगत्वाप्राप्तैश्वर्योभवत्तदा ।
यइदंप्रातरुत्थायसौरेर्वारेयदापठेत् ॥ ५१ ॥
पूजयित्वाशनिंचैवंतस्यतुष्यतिभास्करिः ।
सर्वाभीष्टप्रदोनित्यंभविष्यतिनसंशयः ॥ ५२ ॥

દશરથરાજા પોતાના રાજ્યમાં ઐશ્વર્યવાળો થયો (તથા શનીની કૃપાથી સુખથી રાજ્ય કરવા લાગ્યો.) જે કોઇ શનીવારે સવારમાં ઉઠીને શનીની પૂજા કરી આ સ્તોત્રનો પાઠ કરશે, તેને શની સર્વ મનોરથ પૂર્ણ કરનાર થશે તેમાં કંઇ સંશય નથી. ૫૧–૫૨

ईश्वरउवाच–कोणोऽतकोरौद्रयमौ बभ्रुःकृष्णःशनिस्तथा ।
पिंगलोमंदसौरीच स्मृतोदुःखहरःस्मृतः ॥ ५३ ॥

મહાદેવજી કહે છે–કોણ, અંતક, રૌદ્ર, યમ, બભ્રુ, કૃષ્ણ, શનિ, પિંગલ, મંદ, સૌરિ, આ નામ સ્મરણ કરવાથી દુઃખને નાશ કરનાર થાય છે. ૫૩

एतानिदशनामानिप्रातरुत्थाय यः पठेत् ।
तस्यशनिकृतापीडानभवेत्तुकदाचन ॥ ५४ ॥

જે મનુષ્ય આ શનીના દશ નામોનું સવારમાં ઉઠી સ્મરણ કરે છે, તેને શની સંબંધી પીડા થતી નથી. ૫૪

एतत्तेकथितंदेविमहात्म्यंशनिदैवतम् ।

सर्वदुःखप्रशमनंसर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥ ५५ ॥

હે પાર્વતી! આ શનીનું મહાત્મ્ય સર્વ દુઃખોને નાશ કરનારૂં તથા મનઈચ્છિત ફળને આપનારૂં એવું કહ્યું. ૫૫

॥ इतिश्री स्कन्धपुराणे प्रभासक्षेत्र माहात्म्ये दशरथकृतं शनिस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

अथ शनिमंत्रः

(હવે શનીનો મંત્ર કહે છે.)

नीलाञ्जनसमाभासंरविपुत्रंयमाग्रजम् ।

छायामार्तंडसंभूतंतंनमामिशनैश्चरम् ॥ १ ॥

કાળા અંજન (મેંશ) સરખી જેની કાન્તિ છે, તથા યમના પહેલા ઉત્પન્ન થએલા, સૂર્યના પુત્ર એવા, તથા છાયા સ્ત્રીમાં સૂર્યથી ઉત્પન્ન થએલા શનૈશ્ચરને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

अथ शनिदानम्

(હવે શનીનું દાન કહે છે.)

माषास्तिलास्तैलमिन्द्रनीलंमहिषोलोहकृष्णागौः ।

कृष्णवस्त्रंचएवतैयुक्तंसदक्षिणंप्रददानंब्राह्मणायदद्यात् ॥

અડદ, તલ, તેલ, ઇંદ્રનીલ, ભેંસ, લોઢું કપીલાગાય, કાળું વસ્ત્ર, આટલી વસ્તુથી યુક્ત શનીનું દાન બ્રાહ્મણને આપવું.

॥ इति शनिपूजनं संपूर्णम् ॥

॥ अथ राहु पूजनम् ॥

॥ राहुमंत्रः ॥

अर्धकायं महावीर्यं चंद्रादित्यविमर्दनम् ।
सिंहिकागर्भसंभूतं तं राहुं प्रणमाम्यहम् ॥१॥

राहुः ॥ ८ ॥

१ गोमेद रत्न ।
२ काळो अश्व ।
३ काळुं वस्त्र ।
४ काळो कामळो ।

५ तल ।
६ तेल ।
७ लोहुं ।

नैऋत्यमां सूपडाना आकार वाळुं मंडळ, अं १२, राठीनादेशमां जन्म, पैठीनस् गोत्र काळो वर्ण, जप १८०००

॥ अथ राहुदानम् ॥

गामेदरत्नं च तुरंगमं च सुनीलचैलंनीलकंबलंच ।
तिलांश्चतैलंखलुलोहमिश्रंस्वर्भानवेदानमिदं हिदद्यात् ॥२३॥

ગોમેદ્ર રત્ન, કાળો અશ્વ, કાળું વસ્ત્ર, કાળો કામળો, તલ તેલ, તથા લોઢું આ સર્વ દાન રાહુને વાસ્તે કહેલાં છે. ૩૩

(હવે રાહુનું પૂજન કહે છે.)

गर्गउवाच–गुरुंनत्वागिरंनत्वाहरिंनत्वापुनःपुनः ।
राहुपूजांप्रवक्ष्यामिग्रहत्वंयः समागतः ॥ २ ॥

ગર્ગાચાર્ય કહે છે–પ્રથમ પોતાના ગુરૂને નમસ્કાર કરીને તથ સરસ્વતીને નમસ્કાર કરીને, તથા વિષ્ણુને નમસ્કાર કરીને ગ્રહરૂ બનેલા રાહુનું પૂજન કહું છું. ૧

आदित्याद्याग्रहाः सर्वेसैंहिकेयवशंगताः ।
तस्माच्चपूजनंवक्ष्येसर्वपीडाविनाशनम् ॥ २ ॥

સૂર્યાદિક સર્વે ગ્રહો રાહુને વશ છે, તેથીજ સર્વ પીડાને કર નાર રાહુનું પૂજન કરૂં છું. ૨

अमृतोन्मथनेदेवाहर्षनिर्भरमानसाः ।
क्षीरस्यमुदधिंसर्वेदानवाश्चमुदान्विताः ॥ ३ ॥

(હવે તે રાહુ ગ્રહ કેવી રીતે થયો તે કહે છે) અમૃત મથ કરવાને અત્યંત હર્ષવાળા દેવો તથા દૈત્યો ક્ષીરનામના સમુદ્રને મથ કરવા લાગ્યા. ૩

उदधेरमृतंजातमसुरैश्चहृतंतदा ।
योषिद्रूपंसमासाद्यददौदेवगणेहरिः ॥ ४ ॥

તે સમુદ્રમાં પ્રથમ અમૃત ઉત્પન્ન થયું, તે રાક્ષસોએ લેઇ લી ત્યારે શ્રીહરીએ મોહનીરૂપ ધારણ કરીને દેવોને તે અમૃત પાયું. ૪

मोहयित्वासुरान्सर्वान्पाययित्वासुरान्यदा ।
तदाराहुः समाज्ञायचंद्रसूर्यांतरंगतः ॥ ५ ॥

સઘળા દૈત્યોને મોહ પમાડી જ્યારે અમૃત દેવોને પાયું ત્યારે રાહુ અમૃત પીવાની લાલચથી સૂર્ય અને ચંદ્ર, તેમની વચમાં બેસી ગયો. ૫

विभज्यामृतमाज्ञायराहूपीतामृतंहरिः ।
सूचितश्चंद्रसूर्याभ्यांजहारमस्तकंतदा ॥ ६ ॥

પછી તે રાહુને દેવની પંક્તિમાં બેઠેલો જોઇ ભગવાન ઓળખી શક્યા નહીં, અને અમૃત પીવાને આપ્યું. ત્યારે સૂર્ય ચંદ્રે નેત્રસંજ્ઞાથી ભગવાનને જણાવ્યું કે—આ તો રાહુ છે. ત્યારે ભગવાને પોતાનું ચક્ર મુકી તેનું માથું કાપ્યું. ૬

द्विधाभूतोग्रहत्वंचप्रापितोविष्णुनाहतः ।
प्राणिनांदुःखदोराहुःपूजनात्सुखदोभवेत् ॥ ७ ॥

વિષ્ણુએ માર્યો તેથી તે રાહુના બે ભાગ થયા, તે રાહુ પ્રાણીઓને દુઃખ દેનારો છે, અને તેનું પૂજન કરવાથી સુખ આપનાર થાયછે.૭

तस्मात्पूजांप्रवक्ष्यामिराहोः संक्षेपतोऽधुना ।
कृष्णकंबलकृष्णान्नंलोहंलवणमेवच ॥ ८ ॥

તેથી સંક્ષેપથી રાહુની પૂજા કહું છું. કાળો કાંબળો, કાળું અન્ન, લોઢું, અને મીઠું એ વસ્તુઓ રાહુને પ્રસન્ન કરનાર છે. ૮

राहुर्ग्रहोमहाक्रूरः प्राणिनांदुःखदायकः ।
शांत्यर्थंहिसदापूज्यः सदारिः सोमसूर्ययो ॥ ९ ॥

મહા ક્રૂર ગ્રહ રાહુ પ્રાણીઓને દુઃખદાયક છે, તથા ચંદ્ર સૂર્યનો શત્રુ છે, અને તેની પીડા શાંતિ કરવાને પૂજવા યોગ્ય છે. ૯

पूर्वोक्तविधिनाकार्यंपीठंलोहमयंतथा ।

कुंकुमेनसदाकार्योराहुःकायविवर्जितः ॥ १० ॥

પૂર્વે કહેલા વિધિએ કરી લોઢાનો બાજઠ કરવો. તેના ઉપર કંકુથી રાહુના મસ્તકની મૂર્તિ ચીતરવી. ૧૦

आयंगौरित्यृचापूज्योदिशंनैऋत्यगोचरे ।

विबुधान्नाशनःकालःकरालवदनोजनः ॥ ११ ॥

राहुश्चैवसदापूज्योदिशंनैर्ऋत्यगोचरे ।

षट्कोणमंडलेपूज्योगंधपुष्पाक्षतैस्तथा ॥ १२ ॥

નૈઋત્યકોણમાં પટકોણના કરેલા મંડળ ઉપર (**आयगो**) એ વેદની ઋચાથી પૂજન કરવું, તથા ગંધ પુષ્પથી પૂજા કરવી. ૧૧-૧૨

फलंतुनारिकेलंधूपंदीपमतःपरम् ।

नैवेद्येमाषमांसंचद्दतंत्राथप्रकल्पयेत् ॥ १३ ॥

અર્ધ્ય શ્રીફળનો આપવો. ધૂપ, દીપ, તથા અડદ ઇત્યાદિથી મિશ્ર નૈવેદ્ય અર્પણ કરવું. ૧૩

ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्रमाषान्नैःपायसैस्तथा ॥ १४ ॥

અડદનાં વડાં તથા દુગ્ધપાકથી બ્રાહ્મણોને જમાડવા. ૧૪

विधुंतुदप्रसीदत्वंसदारेशशिसूर्ययोः ।

शांत्यर्थंतंमथाद्त्तुगृहाणर्घ्यंनमोस्तुते ॥ १५ ॥

(પછી હાથ જોડી સ્તુતી કરવી) ચંદ્ર સૂર્યના શત્રુ એવા હે

વિધુંતુદ! (ચંદ્રને દુઃખ દેનારા) મ્હારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ, અને શાંતિ થવાને આપેલા અર્ધ્યને ગ્રહણ કરો, આપને નમસ્કાર છે.૧૫

करालवदनःश्रेष्ठःसर्वव्याधिविनाशकः ।
सुखार्थंतुमयापूज्यःप्रसीदपरपीडन ॥ १६ ॥

હે બીજાઓને પીડા કરનાર! વિક્રાળ મુખવાળા, તથા સર્વ વ્યાધિઓને નાશ કરનાર એવા આપને પૂજ્યાનો હેતુ એ છે જે મને સુખ થાય. ૧૬

प्रौढेसुरकुलेजातःसिंहारूढोवरःप्रभुः ।
विधिवत्पूजितोदेवोममशांतिंप्रयच्छत ॥ १७ ॥

અસુરકુળમાં ઉત્પન્ન થએલા, તથા સિંહ ઉપર બેઠેલા અને વિધિપૂર્વક પૂજેલા, દેવ રાહુ મને સુખ આપો. ૧૭

तमोमयंमहाक्रूरंरुद्रसर्पानुगामिनम् ।
सर्ववेधहरंदेवस्वर्भानुंप्रणमाम्यहम् ॥ १८ ॥

તમે, ગુણવડે વ્યાપ્ત, તથા મહા ક્રૂર એવા, અને ભયંકર સર્પો જેના અનુગામી છે, તથા સર્વ પ્રકારના વેધને નાશ કરનાર રાહુને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧૮

सैंहिकेयस्तमोराहुः कज्जलाचलसन्निभः ।
यःपर्वणिमहाकायोग्रसतेचंद्रभास्करौ ॥ १९ ॥
विष्णुनायस्यमूर्ध्नावछिन्ने भक्षयतोमृतम् ।
योजितोग्रहभावेनत्वामहंशरणंगतः ॥ २० ॥

સિંહીકાનો પુત્ર, તમોગુણાત્મક, તથા મોટી કાયાવાળો અને કાજળના પર્વત સરખી કાંતીવાળો, જે રાહુ અમાસને દિવસે અને પૂર્ણીમાને દિવસે સૂર્ય ચંદ્રને ગળે છે. તથા અમૃતપાન કરતાં જેનું

માથું વિષ્ણુએ કાપ્યું, અને ગ્રહોની પંક્તિમાં જેને રાખેલ છે એવા આપના શરણે હું આવેલો છું. ૧૯–૨૦

एतांराहुस्तुतिंचैवयः पठेच्चद्विजोत्तमः ।

नभवेत्तद्भवापीडातस्यायुश्चप्रवर्धते ॥ २१ ॥

આ રાહુની સ્તુતિનો જે કોઈ પાઠ કરે તેને રાહુની પીડા થતી નથી અને આયુષ્યવૃદ્ધિ પામે છે. ૨૧

इतिनारदपञ्चरात्रोक्तराहुपूजनदानस्तुतिपाठाः संपूर्णाः ॥

ઇતિ નારદ પંચરાત્ર નામના ગ્રંથમાં કહેલા રાહુદાન, રાહુપૂજન, તથા રાહુસ્તુતિ, તે સમાપ્ત થયાં.

अथ राहुदानम्

(હવે રાહુનું દાન કહે છે.)

नीलरत्नंनीलवस्त्रमश्वःलोहंतिलास्तैलम्कम्बलः अभ्रकश्चएतैर्युक्तंमदक्षिणंराहोर्दानंब्राह्मणायदद्यात्.

નીલ રત્ન, નીલ વસ્ત્ર, અશ્વ, લોહ, તલ, તેલ, કાંબળો, અભ્રખ એ વસ્તુઓથી યુક્ત દક્ષિણા સહિત રાહુનું દાન બ્રાહ્મણને આપવું.

अथ राहुमंत्रः

(હવે રાહુનો મંત્ર કહે છે.)

अर्धकायंमहावीर्यंचन्द्रादित्यविमर्दनम् ।

सिंहीकागर्भसम्भूतं तंराहुंप्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

અર્ધી કાયાવાળા, મહાન બળવાળા, તથા ચંદ્ર સૂર્યને દુઃખ દેનાર, અને સિંહીકાના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા એવા રાહુને હું નમસ્કાર કરૂં છું. ૧

॥ इति राहुपूजनं संपूर्णम् ॥

॥ अथ केतुपूजनम् ॥

॥ केतोर्मंत्रः ॥

पलाशपुष्पसंकाशं तारकाग्रहमस्तकम् ।
रौद्रं रौद्रात्मकं घोरं तं केतुं प्रणमाम्यहम् ॥१॥

केतुः ॥ ९ ॥

१ वैडूर्यरत्न ।
२ तल ।
३ तेल ।

४ श्रेष्ठ कांबळो ।
५ कस्तुरी ।
६ वस्त्र ।

वाव्यकोणमां ध्वजाकारमंडळ केतु, अं. ६, अवंतिदेशमां जन्म जैमिनीस् गोत्र, धुमाड। जेवो वर्ण जप, १७०००

॥ अथ केतुदानम् ॥

वैडूर्यरत्नं सतिलं च तैलं सुकंबलं चेति मदो मृगस्य ।
वस्त्रं च केतोः परितोषहेतोरुदीरितं दानमिदंमुनींद्रैः ॥३४॥

વૈદૂર્ય રત્ન, તલ, તેલ, શ્રેષ્ઠ કાંબળો, કસ્તુરી અને વસ્ત્ર એ સર્વ દાન મુનીશ્વરોએ કેતુની તૃપ્તિ માટે કહેલાં છે. ૩૪

(હવે કેતુનું પૂજન કહે છે.)

॥ अथ केतुस्तोत्रम् ॥

नंद्युवाच–देवदेवजगन्नाथशूलपाणेवृषध्वज ।
कथयस्वप्रसादेनकेतुपूजांविधानतः ॥ १ ॥

નદી કહે છે–હે દેવોના દેવ ! હે હાથમાં ત્રિશૂળને ધારણ કરનાર ! હે વૃષભધ્વજ ! તથા હે જગતના સ્વામીન્ ! આપ વિધિપૂર્વક મને કેતુનું પૂજન બતાવો. ૧

स्नानमंत्राःकतिप्रोक्ताः कथंमंत्रंजपेद्विभोः ।
किंप्रमाणंतुकर्तव्यंजातकंसुमुखंशुभम् ॥ २ ॥

હે વિભુ ! તે કેતુના પૂજનમાં સ્નાનમંત્રો કેટલા કહેલા છે, તથા કયા મંત્રનો જપ કરવાનો છે; અને કયા શાસ્ત્રના પ્રમાણવડે પૂજન કરવાનું છે તે મને કહો. ૨

शिवउवाच–शुभेचंद्रेमुहूर्तेवाकेतुपूजांसमारभेत् ।
चत्वारश्चाव्रणाःकुम्भाश्चतुर्दिक्षुव्यवस्थिताः ॥ ३ ॥

મહાદેવજી કહે છે–હે નંદીકેશ્વર ! સારો ચંદ્ર હોય ત્યારે અને ચોખ્ખો દિવસ હોય ત્યારે કેતુની પૂજાનો આરંભ કરવો, હવે તે પૂજાનો વિધિ કહે છે–તેમાં ચાર ઘડા છિદ્ર વિનાના ચાર દિશામાં સ્થાપવા. ૩

पीतचंदनलिप्तांगागंधतोयेनपूरितः ।
पंचपल्लवसंयुक्ताःपीतवस्त्रेणवेष्टिताः ॥ ४ ॥

તે ઘડા પીળા ચંદનવડે ચોપડેલા, તથા જળથી ભરેલા અને પંચ પલ્લવવડે યુક્ત, તથા પીળા રંગના રેશમી વસ્ત્રથી વીટેલા હોવા જોઇએ. ૪

पूर्वकुंभेतुविन्यस्यवचामीरीहरिद्रकाः ।
दक्षिणेसहदेवीचमुरामांसिजटातथा ॥ ५ ॥
पश्चिमेहरितालिंचउशीरंतगरंतथा ।
फलमूलसुसंयुक्तमक्षतान्चंदनंतथा ॥ ६ ॥

પૂર્વ દિશાના કુંભમાં વજ, મરી, તથા હળદર નાખવી, દક્ષિણ દિશાના કુંભમાં ×સહદેવી, મુરામાંસી, જટામાંસી, એ ચીજો નાખવી. પશ્ચિમ દિશાના કુંભમાં હરતાલ, સુગંધીવાળો, તગર, ફળ, મૂળ અક્ષત, ચંદન, એ વસ્તુઓ નાખવી. ૫-૬

उत्तरेतुघटेदेयाः सर्वौषध्यश्चसर्वशः ।
अग्निमीलेइषेत्वाचअग्नआयाहचवच ॥ ७ ॥
शन्नोदेवीतिचप्रोक्तापूर्वादिक्रमयोगतः ।
पूर्वेकुंभे श्रियायुक्तंदक्षिणेब्राह्मणस्तथा ॥ ८ ॥
पश्चिमेमधुवातास्त्रिरानोभद्रास्तथैवच ।
व्याघ्रचर्मसमास्तीर्याप्यथवावस्तचर्मच ॥ ९ ॥
रुद्रासनसमायुक्तःकुशानास्तीर्यतत्रच ।
सफलांवारुणींशाखांमूर्ध्निधृत्वाभिषिंचयेत् ॥ १० ॥

× એક પ્રકારની વનસ્પતિ છે.

ઉત્તર દિશાના કુંભમાં સર્વૌષધી નાખવી. તથા " ***अग्निमिळे** "**०इषेत्वा०** " **अग्नआयाहि०** " **शन्नोदेवो०** એ પ્રકારના ચાર વેદના મંત્રવડે અનુક્રમે ચાર દિશાના ચારે કુંભોનું અભિમંત્રણ કરવું. પૂર્વ દિશાના કુંભમાં લક્ષ્મી સૂક્ત ભણવું. દક્ષિણ દિશામાં બ્રાહ્મણના મંત્રો ભણવા. પશ્ચિમમાં " **मधुमाता** " ઇત્યાદિ મંત્ર ભણવા, તથા ઉત્તર દિશાના કુંભમાં " **आनोभद्रा०** " ઇત્યાદિ મંત્ર ભણવા. પછી વ્યાઘ્રચર્મ અથવા બકરાનું ચામડું કે કાચીડાનું આસન પાથરી રૂદ્રાસન નામનું આસન વાળીને બેસવું, અને ફળવાળી ધરો માથા ઉપર રાખીને અભિષેક કરવો. ૭–૧૦

पुरुषसूक्तंपठन्नेवकलशैरभिसिंचयेत् ।

राहुवत्पूजयेत्केतुंराहुवद्दानमाचरेत् ॥ ११ ॥

પુરૂષ સૂક્તના મંત્રો ભણી ઘડાના જળથી અભિષેક કરવો, તથા કેતુની પૂજા રાહુ સરખી કરવી. અને રાહુના દાન સરખું દાન કરવું. ૧૧

एतत्सर्वंमयाप्रोक्तंकेतुपूजनमुत्तमम् ।

राहुदेहात्समुद्भूतंतंकेतुंप्रणमाम्यहम् ॥ १२ ॥

(હે નંદિકેશ્વર !) આ ઉત્તમ એવું કેતુનું પૂજન મેં તને કહ્યું, અને રાહુના દેહથી ઉત્પન્ન થએલા કેતુને હું નમસ્કાર કરૂંછું. ૧૨

* આ પૂજનમાં બતાવેલા મંત્રો વેદના છે, માટે અધિકારી વર્ગે પૂજનમાં લેવા, કેમકે અધિકારી ન હોય ને વેદમંત્રનો ઉચ્ચાર થાય છે.

पूजनाद्धरते दुःखंसुखंसौभाग्यवर्धनम् ।
रौद्रात्मकंतथाघोरंधूम्रवर्णमहोत्कटम् ॥ १३ ॥
नमामिग्रहराजचप्रतिष्ठापूजनेषुच ।
कृतंयद्यधुनावामिनगृहाणार्घ्यंचपूजनम् ॥ १४ ॥

પૂજન કરવાથી દુઃખને નાશ કરે છે. તથા સુખ, સૌભાગ્યને વધારનાર, અને ભયંકર એવા મ્હોટા બળવાળા તથા ધુમાડા સરખા વર્ણવાળા અને ગ્રહોના રાજા એવા કેતુને નમસ્કાર કરૂંછું. હે સ્વામિન ! આ કરેલા પૂજન તથા અર્ધ્યને ગ્રહણ કરો. ૧૩–૧૪

॥ इति मन्त्रशास्त्रोक्तं केतुपूजनं समाप्तम् ॥

॥ अथ पाठ ॥

(હવે કેતુનો પાઠ કહે છે.)

स्कंदउवाच–मृत्युपुत्रः शिखीकेतुश्चानलोत्पातरूपधृक् ।
बहुरूपश्चधूम्राभः श्वेतः कृष्णश्चपितरुक् ॥ १ ॥
छायारूपीध्वजः पुच्छोजगत्प्रलयकृत्सदा ।
अदृष्टरूपोदृष्टश्चेज्जंतूनांभयकारकः ॥ २ ॥
नामान्येतानिकेतोश्चनित्यंयःप्रयतः पठेत् ।
केतुपीडानतस्यास्तिसर्पचोराग्निभिर्भयम् ॥ ३ ॥

સ્કંદજી બોલ્યા,–મૃત્યુપુત્ર, શિખી, કેતુ, અનલોત્પાત, રૂપધૃક,

(અગ્ની સરખા ઉત્પાત કરનાર, રૂપને ધારણ કરનાર) બહુરૂપ, ધુમ્રભ (ધુમાડા સરખી કાન્તિવાળા), શ્વેત, કૃષ્ણ, પીતરૂક્ (પીળી કાંતિવાળા), છાયારૂપી, ધ્વજ, પુચ્છ, જગત્પ્રલયકૃત્ (નિરંતર જગતને પ્રલય કરનાર), અદ્દષ્ટ (જેનું સ્વરૂપ જોવામાં ન આવે તેવા), અને જો કદી જોવામાં આવે તો મનુષ્યોને ભયકારક થાય છે, એ પ્રકારના કેતુના નામોનો જે કોઈ નિત્ય પાઠ કરે, તેને કોઈ વખત પણ કેતુ સંબંધી પીડા થતી નથી. તેમજ સાપ, ચોર ઇત્યાદિથી ભય રહેતો નથી. ૧–૩

यः पठेत्तुमयतोनित्यंपक्षंपक्षार्धमेववा ।

मुक्तः सर्वभयेभ्योपिसर्वान्कामान्मवाप्तुयान् ॥ ४ ॥

જે કોઇ પંદર દિવસ અથવા આઠ દિવસ આ કેતુના નામનો પાઠ કરે છે, તે સર્વે ભયથી મુક્ત થઈ ઇચ્છેલા મનોરથોને પામે છે. ૪

॥ इतिश्री स्कन्दपुराणे केतुस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

श्री आदिनवग्रहदेवताः शुभदाः वरदाश्चभवन्तुः ।

श्री सीतारामौ जयतः ॥ श्री पार्वतीपरमेश्वरौ प्रसन्नौ भवताम्

॥ शुभंभवतुः ॥

॥ इति नवग्रह–विधान पद्धति समाप्ता ॥

સમાપ્ત.

॥ अष्टावक्रगीता ॥

મૂળ શ્લોક, ગુજરાતી ટીકા તથા વિવેચન સાથે

લેખકઃ—મણિલાલ છબારામ ભટ.

અષ્ટાવક્રમુનિના નામથી કોઇ પણ માણસ ભાગ્યે જ અજાણ્યું હશે. મહાત્મા અષ્ટાવક્રની વિદ્વતા માટે હિન્દનો કોઇ પણ માણસ અજ્ઞાન નહિ હોય. તેમની સમર્થ વિદ્વતા અને નિષપક્ષપાતપણાથી લખાએલું આ પુસ્તક એક રત્ન રૂપ છે. અષ્ટાવક્ર મુનિએ આ પુસ્તકમાં મતમતાન્તરોથી રહિત કેવળ આત્માનુભવથીજ જનકરાજાને રાજસભામાં જે સ્પષ્ટ વચનો કહેલાં છે તેવાં બીજા એકે ગ્રન્થમાં નથી. આ પુસ્તક કદમાં નાનું છે પણ જ્ઞાનમાં સર્વોપરી ગ્રન્થ છે. જેમ જેમ વધુ વખત વાંચશો તેમ તેમ તેમાંથી ઉચ્ચકોટીનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયાં વગર રહેતું નથી. ઉંચા ગ્લેજ કાગળ સુંદર છાપ અને મનહર બાઇન્ડીંગ હોવા છતા તેની કીમ્મત માત્ર રૂ. ૧–૮–૦ પોષ્ટેજ જુદું.